ISSN 2228-8864

Prince of Songkla University
Journal of International Studies

วารสารวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 พฤศจิกายน 2553 - เมษายน 2554 VOL. 1 NO. 1 November 2010 - April 2011 100 BAHT

หลักสูตรนานาชาติ: การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติของไทย
จิตรลดา แสงปัญญา 1

จากวรรณคดีศึกษาสู่วัฒนธรรมศึกษา: การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในวงวรรณคดีศึกษา
ตรีศิลป์ บุญขจร 19

Reconsidering the Notion of "Public Citizenship" from the Viewpoint of Emerging East Asian Community : Through Our Writing Transnational East Asian History Project
Okuda Takaharu 37

Conflicts Arising out of Efforts at International Cooperation in Education: A Case Study on the Confucius Institute
Jing Yang 49

การค้าระหว่างประเทศไทยและมณฑลกวางตุ้ง : ปัญหาและข้อเสนอแนะ
จิรเมธ รุ่งเรือง 59

การเปลี่ยนแปลงของภาษาตามตัวแปรของสังคม
วันจรัตน์ เดชวิลัย 73

ความปรารถนาของสตรีสูงวัยในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาจาก คุณยายสายเดี่ยวและ www.คุณย่า.com
รัญวรัชญ์ พูลศรี 87

ภารตนาฏลีลา
ศรุดา ศรีนิล 101

Political News Consumption Behavior of Inhabitants in Phuket Province
Tagsina Sripracha , Oraphan Leenanithikul 115

Regulations for presenting academic or research-based articles for publication in the PSU Journal of International Studies

Article specifications

1. Article subjects must fall under the disciplines of humanities, social sciences or linguistics, and must never have been published before.
2. Articles must be written in Thai or in English only.
3. Articles must be provided with an abstract in both Thai and English of no more than 300 words, with the abstract in English preceding the abstract in Thai. Abstracts must include name and surname of the author, objective, research method, research results, summary and use of research findings (if any).
4. Translations from foreign languages or compilations of other author's work must be accompanied by a permission to print from the holder of the original copyright.
5. The title of the article, name and surname (in Thai as well as in English), academic title, institution and email-address of the author must be specified.
6. The article must be written in Microsoft Word using Cordia New 16 point letter type.
7. One set of the source document, which may not be longer than 15 A4 pages, must be sent by email in *.doc format to nareerat@phuket.psu.ac.th. no later than 15 February for the first issue, and no later than 31 August for the second issue of the year.
8. Publication of an article is considered using the following criteria:
   8.1 Initial review by the board of editors
   8.2 Peer-review by qualified specialists in the field; considered are subject matter, correctness and academic quality
9. The source document will not be returned to the author.
10. The copyright of the article will remain with the author according to copyright law. Before reprint, written permission must be granted by the author.

Letter type and printing style

Letter type : Cordia New, 16 point
Upper margin : 1.5 inch
Lower margin : 1.0 inch
Left margin : 1.5 inch
Right margin : 1.0 inch

Article components in order of arrangement	Letter characteristics	Printing style	Letter size
Title	bold	centered	18
Author's name	bold, italic	right	16
Abstract - English - Thai	bold	left	18
Chapter headings	bold	left	18
Secondary headings	bold	numbered	16
Text body	normal	-	16
Emphasis within article	bold	-	16
Information in tables	normal	-	14
Citations	cursive	-	14
References	bold	centered	18
Figure headings/subscripts	normal	centered	14

Citation

When citing use the following order : author-date-citation. Bibliographies must be in APA style

Prince of Songkla University
Journal of International Studies

Publisher	Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket Campus
Advisory Board	Assistant Professor Pimpaporn Suwatthigul
	Associate Professor Chitralada Sangpunya, Ph.D.
	Dean of Faculty of International Studies (Mr.Supachai Sangpunya)
	Vice Dean for Academic Affairs (Miss Sudrudee Bamrung)
Editor	Vice Dean for Research (Miss Nuannut Nualyai)
Readers	Associate Professor Chitralada Sangpunya, Ph.D.
	Assistant Professor Trisilpa Boonkhachorn, Ph.D.
	Mr. Supachai Sangpunya
	Miss Lavanchawee Sujarittanonta, Ph.D.
Editor Board	Mr. Kobchai Tayanasanti, Ph.D.
	Miss Kesinee Chaisri, Ph.D.
	Miss Parichart Charernwiwatthanasri
	Mr. Supachai Jangjai, Ph.D.
	Miss Sophita S. Tongbun
	Miss Oraphan Leenanithikul
	Miss Alexandra Gonzales
	Mr. Daniel Hutchison
	Mr. Jacob de Groot
	Miss Wang Yi
Secretary	Miss Nareerat Chandang

Articles in this journal belong to their authors and the content is not responsible for by the editorial board

วารสารวิเทศศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เจ้าของ คณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพาภรณ์ สุวัตถิกุล
รองศาสตรจารย์ ดร.จิตรลดา แสงปัญญา
คณบดีคณะวิเทศศึกษา (อาจารย์ศุภชัย แสงปัญญา)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ (อาจารย์สุดฤดี บำรุง)
รองคณบดีฝ่ายวิจัย (อาจารย์นวลนุช นวลใย)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รองศาสตรจารย์ ดร.จิตรลดา แสงปัญญา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร
อาจารย์ศุภชัย แสงปัญญา
อาจารย์ ดร.ลาวัณย์ฉวี สุจริตตานนท์

กองบรรณาธิการ อาจารย์ ดร.กอบชัย ตายนะศานติ
อาจารย์ ดร.เกศินี ชัยศรี
อาจารย์ปาริชาติ เจริญวิวัฒนศรี
อาจารย์ ดร.ศุภชัย แจ้งใจ
อาจารย์โสพิตา สุขช่วย ทองบุญ
อาจารย์อรพรรณ ลีนะนิธิกุล
Miss Alexandra Gonzales
Mr. Daniel Hutchison
Mr. Jacob de Groot
Miss Wang Yi

เลขานุการ นางสาวนารีรัตน์ จันทน์แดง

บทความในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

An International Curriculum: Education Administration for Internationalization in Thailand

Chitralada Sangpunya [1]

Abstract

The objective of an international curriculum is to develop students to be more international - minded. The knowledge that students gain and activities they participate in encourage them to have an international perspective. More importantly, learners from various cultures learn to live together in peace with patience, understanding, and acceptance of each other's similarities and differences.

The concept of "educational administration for internationalization" in Thailand began during the period of the 7th National Economic and Social Development Plan between 1990 and 1994. The plan assigned the Office of Commission of National Higher Education, Prime Minister's Office to develop guidelines of internationalization in teaching, research, academic services and cultural preservation. The statistics of the number of students who have enrolled in international programs in Thailand indicate that the trend of international education in Thailand is continuing to grow. In addition, Thailand is ready and capable of being a regional center for international studies. The international programs which are the most popular include fields of study in the hospitality industry, international trade and administration, and management. Positive factors which influence the decision to study in an international program, for both Thai and international students, are the quality of education, quality of teachers and appropriate tuition fees. Negative factors which discourage students to study in Thailand are the problems of conflict and political violence.

[1] Associate Professor, Ph.D., Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket Campus
Assistant to the President for Academic Affairs, Prince of Songkla University, Phuket Campus
chitralada@phuket.psu.ac.th

หลักสูตรนานาชาติ : การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติของไทย

จิตรลดา แสงปัญญา [2]

บทคัดย่อ

จุดเน้นของหลักสูตรนานาชาติคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดที่เป็นสากล(International - minded) โดยการจัดเนื้อหาความรู้และกิจกรรมที่ส่งเสริมผู้เรียนให้มีมุมมองที่เป็นสากล (International perspective) และการส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรมได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันด้วยอย่างสันติ มีความเข้าใจ ความอดทนรวมทั้งยอมรับความเหมือนและความต่างของกันและกัน

แนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติในไทยมีจุดเริ่มต้นที่ชัดเจนในช่วงการร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 โดยกำหนดแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว พ.ศ. 2533-2547 ให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กำหนดแนวทางการพัฒนาความเป็นสากล ในด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จากสถิติจำนวนผู้ศึกษาหลักสูตรนานาชาติในไทย บ่งชี้ว่าแนวโน้มของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติของไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและด้วยความพร้อมในหลายด้าน ประเทศไทยจึงน่าจะพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาคได้ ทั้งนี้หลักสูตรนานาชาติที่ได้รับความสนใจมากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรทางด้านอุตสาหกรรมบริการ การค้าระหว่างประเทศ การบริหารและการจัดการ ปัจจัยด้านบวกที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเรียนหลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาไทยและต่างชาติคือคุณภาพ ทางการศึกษา คุณภาพของอาจารย์และค่าเล่าเรียน ส่วนปัจจัยด้านลบที่มีผลต่อการไม่เลือกเรียนในประเทศไทย คือปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงด้านการเมือง

---

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
chitralada@phuket.psu.ac.th

บทนำ

จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันมิได้มุ่งเน้นเพียงให้ผู้เรียนมีความรู้ตามระดับการศึกษาเท่านั้น หากแต่มุ่งไปที่การแข่งขันเพื่อให้ผู้เรียนสามารถก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีค่าตอบแทนสูง และมุ่งไปที่ตลาดแรงงานนานาชาติ หรือการมีความรู้ความสามารถในการทำงานร่วมกับชาวต่างชาติได้ ด้วยเหตุนี้ผู้ปกครองที่มีสถานะเศรษฐกิจในระดับกลางขึ้นไปจึงมีแนวโน้มที่จะเลือกให้บุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรนานาชาติมากกว่าโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาไทย ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าต่ออนาคตของบุตรหลานของตน

นอกเหนือจากแนวคิดและค่านิยมของผู้ปกครองดังกล่าวข้างต้นแล้ว ด้วยภาวะผลักดันของการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษา ซึ่งเป็นผลจากกรอบความตกลงทางกฎหมายของความตกลงว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade-in-Service : GATS) ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาของประเทศไทย เพราะผลกระทบของการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษา ไม่ได้กระทบแต่เฉพาะค่านิยมของผู้ปกครอง นักเรียน นักศึกษาเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบไปถึงนโยบายและการบริหารระดับประเทศที่ต้องยินยอมให้ชาวต่างชาติเข้ามาดำเนินการจัดการศึกษาในเชิงธุรกิจได้ในทุกระดับการศึกษา ด้วยเหตุนี้จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนเอกชนเริ่มมีแนวโน้มเปิดสอนด้วยหลักสูตรนานาชาติตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษามากขึ้นเรื่อย ๆ ในส่วนของระดับอุดมศึกษานั้น มหาวิทยาลัยของรัฐและของเอกชนบางมหาวิทยาลัยซึ่งได้เปิดสอนบางหลักสูตรเป็นหลักสูตรภาษาอังกฤษในระดับปริญญาตรี โท และเอกไปก่อนหน้านั้นแล้ว ก็จำเป็นต้องเปิดหลักสูตรภาษาอังกฤษหรือที่เรียกกันว่าหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้นอีกเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและต่อนโยบายของรัฐบาลที่พยายามผลักดันให้ไทยเป็นประเทศศูนย์กลางทางการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Education Hub) อีกด้วย ดังนั้นการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงกลายเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งที่ต้องมีการประชาสัมพันธ์และแข่งขันกันให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรนานาชาติ

คนโดยทั่วไปมักเข้าใจว่าหลักสูตรนานาชาติคือหลักสูตรที่สอนเป็นภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพราะมีความเข้าใจเบื้องต้นว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่ผู้คนส่วนใหญ่ในโลกใช้ติดต่อสื่อสารกัน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนจากหลายชาติหลายภาษาได้เข้าถึงความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ไปด้วยกันนั้นจึงต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อหลัก ความเข้าใจเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องสมบูรณ์นัก หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องเพียงบางส่วนเท่านั้น

เอียน ฮิลล์ (Ian Hill, 2000) ได้อธิบายและให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรนานาชาติไว้สรุปได้ว่า หลักสูตรนานาชาติแตกต่างจากหลักสูตรระดับชาติตรงที่หลักสูตรนานาชาติจะต้องเน้นในเรื่องของความคิดที่เป็นนานาชาติ (International - minded) ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติจึงต้องเกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่าโลกในปัจจุบันต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน จึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

- การจัดเนื้อหาความรู้ที่ส่งเสริมให้มีมุมมองด้านนานาชาติ (International perspective)
- การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับคนจากต่างวัฒนธรรม
- การสร้างบริบทของความมีสันติภาพในโลกโดยการจัดโอกาสให้ผู้เรียนจากต่างวัฒนธรรมได้ร่วมกันเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างนั้น ๆ

จากแนวคิดและองค์ประกอบข้างต้น การจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งไปสู่ความเป็นนานาชาติจึงควรพิจารณารายละเอียดด้านเนื้อหา กิจกรรม รวมทั้งการวัดและประเมินผลต่อไปนี้

1. การจัดชุดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความเข้าใจในความต่างและความเหมือนของสังคมโลก การยอมรับความแตกต่างกันของแต่ละชาติ รวมไปถึงความสามารถของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในท่ามกลางความแตกต่างเหล่านั้น

2. การจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนยอมรับความจำเป็น ในการพัฒนาทักษะด้านความรู้ความเข้าใจเพื่อนำไปสู่ความคิดที่เป็นสากลโดยเน้นการจัดรายละเอียดทั้งเนื้อหาวิชาและทักษะที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความสุขกับการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน

3. การพัฒนาหลักสูตร ระบบการสนับสนุน และโครงสร้างการจัดการหลักสูตรที่ช่วยเสริมสร้างความตระหนักด้านอารมณ์และวัฒนธรรม โดยผนวกส่วนต่าง ๆ เหล่านั้นเข้ากับแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดที่เป็นสากล

4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคิดที่เป็นสากลของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น แต่ต้องให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยและสถานภาพของผู้เรียน ทั้งยังควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนการสอนที่หลากหลายและยืดหยุ่น

5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนควรมีแบบฟอร์มการวัดและประเมินผลที่ดีมีมาตรฐานในระดับสากล

ในส่วนของความคาดหวังจากการจัดการเรียนการสอนด้วยแนวคิดที่เป็นสากลหรือเป็นนานาชาตินั้นคือมุ่งผลลัพธ์ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติดังนี้

1. สามารถเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมโลก เรียนรู้การอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมโลก

2. มีสำนึกและเข้าใจในเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรม พร้อมทั้งตระหนักทราบในวัฒนธรรมที่หลากหลายของสังคมโลก

3. ยอมรับและพัฒนาค่านิยมสากลของมนุษย์

4. มีความอยากรู้อยากเห็น ปรารถนาที่จะพัฒนาทักษะการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งมีความสุขในการเรียนรู้

5. มีทักษะการเรียนรู้และการศึกษาหาความรู้ทั้งในรูปแบบการทำงานเดี่ยวและทำงานเป็นกลุ่ม รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ทักษะและความรู้นั้น ๆ ไปยังสาขาอื่น ๆ ได้

6. สามารถนำความรู้ในระดับนานาชาติไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

นอกเหนือจากความเห็นของ เอียน ฮิลล์ ข้างต้นแล้ว นักวิชาการด้านนานาชาติศึกษา เช่น ออร์เรลลานา เบนาโด (Orellana Benado,1995) ให้ความเห็นว่าประเด็นสำคัญของการจัดการ

ศึกษานานาชาติประเด็นแรกคือการพัฒนาคุณสมบัติของผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนสามารถเข้าถึงและสามารถประเมินความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ได้ และประเด็นที่สองคือการกำหนดขอบเขตที่ถูกต้องเหมาะสมซึ่งจะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้เรียนให้ยอมรับ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพวกเขาตามลำดับ ในขณะที่ โรเจอร์ พีล (Roger Peel,1997) เห็นว่าการพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจในธรรมชาติและคุณค่าของวัฒนธรรมของผู้ใดผู้หนึ่งเป็นพื้นฐานของการเริ่มต้นการจัดการศึกษานานาชาติ เพราะจากจุดเริ่มต้นนี้จะนำไปสู่การศึกษาวัฒนธรรมอื่น ๆ ตามมา ดังนั้นวัตถุประสงค์สำคัญของการจัดการศึกษานานาชาติคือการให้ผู้เรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรมได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ อดทน ยอมรับกันและกันอย่างสันติ

แนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นสากลหรือความเป็นนานาชาติ ของมหาวิทยาลัยกริฟฟิธ ประเทศออสเตรเลีย (2009) ที่เชื่อว่ากระบวนการของความเป็นนานาชาติ คือกระบวนการของการบูรณาการมิติด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องของนานาชาติและเรื่องของวัฒนธรรมวัฒนธรรมหรือสังคมโลก (Knight, 2003) หลักการสากลของการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทจึงเกิดขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่าความตระหนักเกี่ยวกับโลกและความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสังคมในโลกของเราเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาจุดมุ่งหมายสำคัญของมหาวิทยาลัยคือการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองของโลกและให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถทำงานในสภาพแวดล้อมที่เป็นนานาชาติ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสามารถพูดได้หลายภาษา ด้วยเหตุนี้ในการพัฒนาหลักสูตรสู่ความเป็นนานาชาติ มหาวิทยาลัยกริฟฟิธจึงให้ความสำคัญมากกับเชาวน์ปัญญาด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมระหว่างสถาบัน ซึ่งเออร์เลย์, แอนจ์ และ แทน (Earley, Ang, & Tan, 2006) กล่าวว่าความรู้หรือเชาวน์ปัญญาทางด้านวัฒนธรรมนั้นประกอบด้วยสมรรถนะส่วนบุคคลในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ ที่มาจากวัฒนธรรมซึ่งแปลกแตกต่างกันไป รวมทั้งความสามารถในการจัดการด้านการติดต่อได้อย่างลงตัวและได้ผล นอกเหนือจากนั้น มหาวิทยาลัยกริฟฟิธยังเชื่อว่าการจัดการศึกษานานาชาติเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยนักศึกษาและบุคลากรซึ่งมีพื้นฐานแตกต่างกันจากสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ความชำนาญและประสบการณ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเพื่อร่วมกันทำงานซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชนท้องถิ่นและชุมชนนานาชาติ ทั้งนี้เนื้อหาและกระบวนการของความเป็นนานาชาติที่กล่าวมานั้นต้องรวมถึงการประเมินผลกระบวนการซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกของเชาวน์ปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ด้วย

สำหรับแนวคิดสำคัญของการจัดหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทยโดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่มีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่การใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ในระดับอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการหลักสูตรที่เป็นสากลมากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล (2553) ได้กำหนดความหมายของหลักสูตรนานาชาติ ตามข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.2552 ว่าเป็นหลักสูตรที่มีองค์ความรู้และเนื้อหาสาระที่มีความเป็นสากลและมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นนานาชาติ เพื่อมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพและมาตรฐานสากลโดยใช้ภาษาต่างประเทศเป็นสื่อ นอกจากนั้นยังต้องคำนึงถึงการสร้างหลักสูตรให้สามารถเทียบเคียงมาตรฐานคุณวุฒิของต่างประเทศ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับการยอมรับ และสามารถศึกษาต่อในสถาบันต่างประเทศได้ อีกทั้งได้กำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์คุณภาพของหลักสูตรนานาชาติ ไว้ดังนี้

1. เนื้อหาของหลักสูตรและรายวิชาสามารถเทียบเคียงได้กับหลักสูตรระดับเดียวกันที่เปิดสอนในต่างประเทศ ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล
2. จัดการเรียนการสอนด้วยภาษาอังกฤษ
3. วิทยานิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ
4. อาจารย์ผู้สอนต้องมีความรู้ภาษาอังกฤษดี
5. มีอาจารย์ชาวต่างชาติร่วมอยู่ในทีมผู้สอน
6. ผู้เรียนต้องมีทั้งนักศึกษาไทยและนักศึกษาต่างชาติ
7. มีความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศ

จากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นสากลหรือการจัดการศึกษาโดยการใช้หลักสูตรนานาชาติควรมีจุดเน้นที่แตกต่างกันไปในแต่ละระดับการศึกษา การศึกษาระดับพื้นฐานควรเน้นที่ความรู้ความเข้าใจในความเหมือนและความต่างของแต่ละสังคม การยอมรับและให้คุณค่าต่อทุกวัฒนธรรม การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในระดับอุดมศึกษาก็เช่นเดียวกันคือนอกจากจะให้ความรู้ความเข้าใจ และทักษะการประกอบวิชาชีพตามสาขาวิชาแล้ว สาระสำคัญส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่จะเพิกเฉยละเลยมิได้คือการจัดเนื้อหาสาระหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมโลกอย่างสันติ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ และการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานในสิ่งแวดล้อมที่เป็นนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติในประเทศไทย

ความเป็นมา

รัฐบาลไทยได้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติและได้เตรียมการเพื่อส่งเสริมโดยเริ่มต้นจากการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในระดับอุดมศึกษาก่อน ซึ่ง ประภาพร บุญปลอด (2553) ได้รวบรวมความเป็นมาของการส่งเสริมการศึกษานานาชาติในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยไว้ว่ามีจุดเริ่มต้นที่ชัดเจนในช่วงการร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 โดยกำหนดแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547) ให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2541) กำหนดแนวทางการพัฒนาความเป็นสากล ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ในด้านการสอน กำหนดแนวทางส่งเสริมการศึกษานานาชาติ หลักสูตรไทยศึกษา การเรียนการสอนภาษา การพัฒนาทักษะสากล เช่น ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และภาษา

2) ในด้านการวิจัย กำหนดให้พัฒนาวิชาการไปสู่ความเป็นเลิศในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

3) ในด้านการบริการวิชาการ กำหนดให้พัฒนารากฐานความร่วมมือด้านการบริการกับต่างประเทศ เช่น การตั้งองค์การบริการวิชาการบางประเภทร่วมกับบริษัทนานาชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

4) ในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้กำหนดแนวทางให้ส่งเสริมการสงวนความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่ออยู่ร่วมกับประชาคมโลกอย่างมีศักดิ์ศรีและสันติสุข

ศรัณย์ เลิศรักษ์มงคล (2547 อ้างถึงใน ประภาพร บุญปลอด, 2553) ได้สรุปนโยบายการส่งเสริมความเป็นสากลและมาตรการต่างๆ จากแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) มีประเด็นสำคัญดังนี้

1) ปรับปรุงระบบอุดมศึกษาไทยให้สามารถ ส่งเสริมบทบาทของประเทศที่เพิ่มขึ้นทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจในประชาคมโลก

มาตรการรองรับนโยบายนี้ เช่น การสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมือง ทั้งประเทศในภูมิภาคอินโดจีน ในกลุ่มอาเซียน ประชาคมเอเชียและแปซิฟิก ประชาคมยุโรปจนถึงยุโรปตะวันออก ซึ่งครอบคลุมถึงการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านไทยคดีศึกษา การจัดหลักสูตรนานาชาติที่ให้โอกาสคนต่างชาติต่างวัฒนธรรมเข้ามาศึกษา การขยายเครือข่ายความร่วมมือในการผลิตบัณฑิต การวิจัย การฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและนักวิชาการ การส่งเสริมบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถช่วยเหลือประเทศต่างๆ ด้านการให้ทุนการศึกษาและฝึกอบรม การสนับสนุนบุคลากรอุดมศึกษาให้ไปเป็นผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศและให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานในองค์กรระหว่างประเทศ

2) ให้ปรับปรุงสาระและรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อให้บัณฑิตมีความเป็นมนุษย์ มีโลกทัศน์กว้าง มีความเข้าใจในมรดกและวัฒนธรรมไทย มีความสามารถวิเคราะห์ด้วยเหตุผล มีทักษะที่จำเป็นในยุคสารสนเทศ และการเพิ่มบทบาทของประเทศในประชาคมโลก

มาตรการหลักที่รองรับนโยบาย เช่น เน้นให้มีการพัฒนาหลักสูตรและชุดการเรียนวิชาการศึกษาทั่วไปให้มีลักษณะของการเรียนด้วยตนเอง หรือการเรียนภายใต้คำแนะนำมากขึ้น การเน้นทักษะที่สำคัญด้านภาษาและการสื่อความหมาย การใช้คอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศและการจัดการ

นอกเหนือจากนโยบายและมาตรการรองรับดังกล่าวข้างต้นแล้ว ที่ประชุมสัมมนาเรื่องความเป็นสากลของการอุดมศึกษาไทย ที่จัดขึ้นโดยทบวงมหาวิทยาลัย ในระหว่างวันที่ 28-30 มกราคม 2543 ได้รวบรวมข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2541) สรุปได้ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยไทยควรเป็นผู้นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาความเป็นสากลในไทย

2. การพัฒนาความเป็นสากลของอุดมศึกษาควรเน้นที่การแลกเปลี่ยนทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษา การปฏิรูปเนื้อหาสาระและรูปแบบหลักสูตร การสนับสนุนทางด้านงบประมาณเพื่อสร้างโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานในมหาวิทยาลัย และสนับสนุนกิจการความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนต่างๆ

3. ในระยะยาวควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาไทย โดยเฉพาะนักศึกษาทางด้านภาษาและสังคมมีโอกาสไปศึกษาระยะสั้นในต่างประเทศและเปิดโอกาสให้นักศึกษาต่างประเทศเข้ามาเรียนในประเทศไทยมากขึ้น

4. ควรมีการพัฒนามาตรฐานทางวิชาการระหว่างประเทศ การพัฒนาหลักสูตรที่มีการเรียนวิชาที่มีความเป็นสากลอย่างสม่ำเสมอ

5. ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในมหาวิทยาลัย เช่น หน่วยงานประสานงานด้านการศึกษานานาชาติ และระบบข้อมูลด้านการศึกษานานาชาติ

6. ควรสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรของมหาวิทยาลัยให้เห็นความสำคัญ และการยอมรับความเป็นสากลของการอุดมศึกษา

สถานภาพการจัดการศึกษานานาชาติของไทยในปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรนานาชาติของไทยนับแต่รัฐบาลประกาศนโยบายส่งเสริมการศึกษานานาชาติเมื่อ 20 ปี ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันปรากฏว่าข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลด้านสถิตินั้นแม้จะไม่ตรงกันทีเดียวนัก แต่ก็จัดได้ว่าใกล้เคียงกันและเห็นแนวโน้มของการขยายตัวของหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทยได้อย่างชัดเจน ดังนี้

ธีระพร วีระถาวร (2547) ได้วิเคราะห์การเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ โดยอ้างถึงข้อมูลพื้นฐานของกรมส่งเสริมการส่งออกว่าประเทศไทยมีโรงเรียนนานาชาติ 63 แห่ง มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยที่มีหลักสูตรนานาชาติ 43 แห่ง และโรงเรียนหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอนอีก 67 แห่ง ในขณะที่ข้อมูลของกองวิเทศสหการ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (ส.ก.อ.) กลับระบุว่า มหาวิทยาลัยของรัฐและสถาบันการศึกษาเอกชน มีหลักสูตรนานาชาติ 18 แห่ง และ 21 แห่งตามลำดับ โดยที่ระดับปริญญาโทมีหลักสูตรดังกล่าวมากที่สุด คือ 217 หลักสูตร และมีหลักสูตรปริญญาเอก127 หลักสูตร ในระดับปริญญาตรีนั้น มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีหลักสูตรนานาชาติมากที่สุด คือ 37 หลักสูตร โดยครอบคลุมทั้งหลักสูตรที่ลงลึกในสาขาวิชาต่างๆ และส่วนที่มีศักยภาพเทียบเท่ามาตรฐานของนานาชาติ เช่น หลักสูตรการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business Management) รวมทั้งหลักสูตรที่มีลักษณะเฉพาะ คือ หลักสูตรการจัดการโรงแรม และหลักสูตรอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น ส่วนสภาพทั่วไปของประเทศไทยในแง่มุมของธุรกิจการศึกษาคาดว่าในปี 2547 จำนวนนักศึกษาต่างชาติจะเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 20 และมีเงินไหลเข้าจากนักศึกษาเหล่านี้ประมาณ 3,000 ล้านบาท และกรมส่งเสริมการส่งออกมีเป้าหมายจะพัฒนาการศึกษาในประเทศเพื่อลดจำนวนนักเรียนไทยที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศลงร้อยละ 50 จากประมาณปีละ 50,000 คน ซึ่งจะช่วยลดการไหลออกของเงินตราต่างประเทศได้ปีละกว่า 1,000 ล้านบาท

รองศาสตราจารย์ ดร.กุลภัทรา สิโรดม ผู้อำนวยการโครงการปริญญาตรีหลักสูตรนานาชาติ และประธานหลักสูตรโครงการปริญญาโทหลักสูตรนานาชาติ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ (2550) ให้ความเห็นว่าหลักสูตรนานาชาติมีการขยายตัวมากขึ้น ทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐบาลและเอกชน เห็นได้จากเกือบทุกคณะวิชาเริ่มมีหลักสูตรนานาชาติ เนื่องจากความต้องการของนายจ้างประกอบกับโรงเรียนในกรุงเทพฯ เกือบทั้งหมดมีหลักสูตรสองภาษา หรือหลักสูตรนานาชาติตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ทำให้นักเรียนที่จบจากสายนี้อยากจะเรียนต่อในด้านที่เป็นนานาชาติ อีกทั้งผลสืบเนื่องจากการที่โลกธุรกิจเป็นโลกแบบไร้พรมแดน มีการหาข่าวสารข้อมูลบนอินเตอร์เน็ท และการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการติดต่อเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้คนไทยมีความตื่นตัวในเรื่องของความสามารถทางด้านภาษามากขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่ามหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะมีการขยายหลักสูตรนานาชาติเพิ่มมากขึ้น แต่มหาวิทยาลัยก็คงไม่สามารถเปิดรับนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนได้มาก เนื่องจากนักศึกษาไทยยังมีที่เรียนไม่พอ และเป้าหมายของการเปิดหลักสูตรนานาชาติก็เพื่อรองรับนักศึกษาไทยมากกว่า ทำให้นักศึกษาต่างชาติหันไปเรียนมหาวิทยาลัยเอกชนมากขึ้น

บุริม โอทกานนท์ (2550) ประธานหลักสูตรการจัดการการตลาด วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า ปัจจุบันหลักสูตรนานาชาติแตกสาขาออกมามากเพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะทาง หลักสูตรนานาชาติที่เปิดอยู่ในปัจจุบันถือว่าสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ ด้านการแข่งขันนั้นจะมีปริมาณมากขึ้น เนื่องจากมีการเรียนหลักสูตรนานาชาติกันตั้งแต่เด็ก ส่วนในอนาคตคาดว่าหลักสูตรนานาชาติจะมีการเรียนเป็นภาษาจีน เพราะขณะนี้ประเทศจีนกำลังมีการขยายตัวมากขึ้น ปริมาณคนที่ต้องการเรียนภาษาจีนก็มีสูง และหากอนาคตจีนมีการปรับราคาค่าเล่าเรียนสูงขึ้น นักศึกษาไทยก็จะกลับมาเลือกมหาวิทยาลัยไทยที่มีหลักสูตรนานาชาติที่เป็นภาษาจีนแทน สำหรับทิศทางหลักสูตรนานาชาติจะเป็นหลักสูตรแบบตอบสนองกลุ่มคนเล็กๆ มากขึ้น และมีการพัฒนาคุณภาพมากขึ้น เพราะนักศึกษาจะเลือกเรียนโดยดูจากคุณภาพและชื่อเสียงของสถาบันเป็นสำคัญ นอกจากนั้นค่าใช้จ่ายต้องไม่สูง มีความยืดหยุ่นได้ สภาพแวดล้อมต้องดี รวมทั้งระยะเวลาในการเรียนจะต้องไม่นานเกินไป เช่นปริญญาโทควรจะเรียนไม่เกิน 2 ปี หรือเป็นหลักสูตรดับเบิ้ลดีกรี ในด้านการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรนานาชาติของวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดลนั้นจะคำนึงสามประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การสร้างหลักสูตรที่เป็นสากล เน้นหลักสูตรที่เป็นเฉพาะเรื่องมากขึ้น และเมื่อเรียนจบแล้วต้องสามารถไปทำงานที่ประเทศอื่นๆ ได้ด้วย (2) ต้องมีการเพิ่มอัตรานักศึกษาต่างชาติให้มากขึ้น จากปัจจุบันที่มีนักศึกษาต่างชาติอยู่ร้อยละ 25 เป็นร้อยละ 40 (3) มีการปรับปรุงเทคโนโลยีให้สามารถรองรับนักศึกษาได้ เช่นมีการเรียนแบบออนไลน์ และต้องมีการพัฒนาตำราเพื่อตอบสนองความต้องการของนักศึกษาต่างชาติมากขึ้น พร้อมทั้งต้องมีห้องสมุดออนไลน์ไว้รองรับนักศึกษาเพื่อไม่จำกัดในเรื่องของสถานที่เรียน

กนกพร ชัยประสิทธิ์ (2550) เห็นว่าการบริหารการศึกษานานาชาติในไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยอัตราการเติบโตในช่วง 2-3 ปี ที่ผ่านมา นักศึกษาไทยและต่างชาติศึกษาหลักสูตรนานาชาติในไทยเพิ่มขึ้นจาก 63,754 คน ในปี 2547 เป็น 68,000 คนในปี 2548 ซึ่งการบริการการศึกษานานาชาตินี้ก่อให้เกิดรายได้กับประเทศเพราะนักเรียนนักศึกษาต่างชาติกว่า 20,000 คน จาก 72 ประเทศ ซึ่งกำลังศึกษาในสถาบันการศึกษานานาชาติของไทยกว่า 300 แห่งทั่วประเทศ ได้ใช้จ่ายทางการศึกษารวมประมาณปีละ 10,000 ล้านบาท และการที่นักเรียนนักศึกษาไทยจำนวนกว่า 48,000 คน ตัดสินใจศึกษาหลักสูตรนานาชาติในประเทศ จะช่วยรักษาเงินตราต่างประเทศไว้ภายในประเทศนับแสนล้านบาท โดยเชื่อว่าในปี 2550 นักเรียนนักศึกษาที่สมัครเข้าเรียนนานาชาติในไทยจะเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 5-10 และจากผลการวิจัยเรื่องปัจจัยความต้องการศึกษาหลักสูตรนานาชาติระดับอุดมศึกษาของนักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัยของรัฐบาล กนกพร ชัยประสิทธิ์ (2550) พบว่ามหาวิทยาลัยที่มีการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับต่างชาติมากที่สุด 10 อันดับ ได้แก่

	ปี 2547 (คน)	ปี 2548 (คน)
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	1,772	2,248
มหาวิทยาลัยมหิดล	308	476
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	296	170
มหาวิทยาลัยเว็บสเตอร์	185	217
มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด	168	-
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	160	179
มหาวิทยาลัยมิชชั่น	159	-
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	153	243
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	152	146
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	139	123
มหาวิทยาลัยสยาม	-	170
มหาวิทยาลัยรังสิต	-	148

สำหรับสถานการณ์และแนวโน้มของโรงเรียนนานาชาติของไทยในปัจจุบัน อุษา สมบูรณ์ (2553) นายกสมาคมโรงเรียนนานาชาติแห่งประเทศไทย ให้ความเห็นว่าขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจและสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศเป็นสำคัญ เพราะนอกจากนักธุรกิจชาวไทยที่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนนานาชาติแล้ว ส่วนใหญ่ยังเป็นนักธุรกิจและนักลงทุนชาวต่างชาติตลอดจนเจ้าหน้าที่และพนักงานชาวต่างชาติของบริษัทขนาดใหญ่ที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยด้วย ส่วนด้านการเติบโตของโรงเรียนนานาชาติจะเห็นได้ว่าเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง เห็นได้จากเมื่อ พ.ศ. 2535 มีโรงเรียนนานาชาติเพียง 10 แห่ง แต่ในปัจจุบันมีมากถึง 116 แห่ง ที่ตั้งอยู่ทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดที่เป็นนิคมอุตสาหกรรมซึ่งสร้างโรงเรียนนานาชาติขึ้นเพื่อรองรับครอบครัวชาวต่างชาติผู้มาปฏิบัติงานอย่างชาวญี่ปุ่น เกาหลี อเมริกาและยุโรป สำหรับจำนวนนักเรียนจะมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในสัดส่วนเท่า ๆ กัน ซึ่งขณะนี้มีจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 36,000 คน และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต เนื่องจากยังมีความต้องการของผู้ปกครองที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียน เพราะเชื่อมั่นในศักยภาพและความพร้อมของสถาบันเหล่านี้ และเมื่อเทียบกับประเทศใกล้เคียงไม่ว่าจะเป็นสิงคโปร์หรือมาเลเซียแล้ว คุณภาพของโรงเรียนนานาชาติในประเทศไทยสามารถเทียบเคียงได้ทั้งในเรื่องของหลักสูตรและบุคลากรผู้สอนที่เทียบเท่ามาตรฐานสากล

ในด้านการจัดการศึกษานานาชาติของไทยในระดับอุดมศึกษา ดร.มัทนา สานติวัตร (2553) นายกสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยเห็นว่าปัจจุบันการใช้ภาษาอังกฤษมีส่วนสำคัญมากและเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายตัวด้านการเรียนการสอนและการเพิ่มโครงการภาคภาษาอังกฤษทั้งในระดับโรงเรียนและระดับมหาวิทยาลัย และเนื่องจากในปัจจุบันมีการจัดหลักสูตรเชื่อมโยงเรียนรู้แบบเจาะลึกมากขึ้นจนกล่าวได้ว่าการศึกษานานาชาติของไทยในระดับอุดมศึกษามีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดตามกระแสโลกที่มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างกว้างขวาง ทำให้การเชื่อมโยงกับต่างประเทศ

ง่ายขึ้น ดังนั้นลักษณะของการที่มหาวิทยาลัยของไทยมีการเชื่อมโยงกับสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของโลก หรือ สถาบันการศึกษาของต่างประเทศมีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้น นอกจากจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นแล้วยังเป็นการเชื่อมโยงกันในทุกบริบทอีกด้วย

ด้านความนิยมของสาขาที่เลือกเรียนนั้น ดร.มัทนา สานติวัตร ได้ให้ข้อมูลและความเห็นเพิ่มเติมว่า หลักสูตรนานาชาติที่นักศึกษาไทยนิยมมากในปัจจุบันได้แก่สาขาด้านการค้าและบริการ สาขาที่เกี่ยวกับนิเทศศาสตร์ และภาษาที่สาม ได้แก่ ภาษาจีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม ซึ่งการเรียนภาษาที่สามนั้นเป็นสิ่งที่ดีเพราะเป็นการสร้างความรู้สึกของความเป็นพลเมืองโลก และการได้รับการยอมรับจากชาวโลก ส่วนสาขาที่นักศึกษาต่างชาตินิยมเข้ามาเรียนในประเทศไทย ได้แก่ด้านการค้าระหว่างประเทศ และสาขาอุตสาหกรรมบริการซึ่งเป็นหลักสูตรที่ประเทศไทยทำได้ดี รวมทั้งสาขาด้านศิลปะ ภาษาและวัฒนธรรม โดยนักศึกษาจากประเทศจีนมีแนวโน้มเข้ามาศึกษามากที่สุด ทั้งนี้เพราะนอกจากความใกล้ชิดด้านเชื้อชาติและศิลปวัฒนธรรมแล้ว ไทยยังมีหลักสูตรด้านภาษาที่คนจีนสนใจ เช่น ภาษาอังกฤษและภาษาไทย รวมทั้งหลักสูตรด้านธุรกิจบริการต่าง ๆ ลักษณะของการที่นักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาหลักสูตรนานาชาติในไทยนั้น มีทั้งที่มาเรียนเพียง 1 ปี แล้วขอเทียบโอนหน่วยกิตกลับไปมหาวิทยาลัยเดิมของตน และการเรียนตลอดหลักสูตรทั้งปริญญาตรี และปริญญาโท การเข้ามาเรียนในไทยนั้นเนื่องจากส่วนใหญ่นักศึกษาจะมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษที่ดีอยู่แล้ว ปัญหาด้านการเรียนจึงไม่มี แต่ปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจไม่เข้ามาเรียนในไทยคือปัญหาด้านการเมืองของไทย ผลกระทบนี้มีผลมากกับกลุ่มที่ต้องการเดินทางมาศึกษาในระยะสั้นเพื่อหาประสบการณ์ หรือการเรียนซัมเมอร์คอร์ส รวมทั้งกลุ่มนักศึกษาปริญญาโทด้านการบริการ ที่เข้ามาศึกษาเก็บข้อมูลงานวิจัยด้านใดด้านหนึ่งของไทย

ประภาพร บุญปลอด (2553) ได้รวบรวมข้อมูลนักศึกษาชาวต่างชาติไว้ในบทความเรื่องความเป็นผู้นำของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ สรุปได้ว่าหลักสูตรนานาชาติในประเทศไทยมีหลายระดับ และมีความหลากหลาย ในปี 2547 มีชาวต่างชาติเข้ามาศึกษาในไทย 19,350 คน แบ่งเป็นนักเรียน 13,700 คน และนักศึกษาระดับอุดมศึกษา 5,601 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวสาธารณรัฐประชาชนจีน รองลงมาเป็นชาวสหภาพพม่า และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ตามลำดับ เมื่อพิจารณาสถิติการเข้ามาเพื่อศึกษาต่อของนักศึกษาต่างชาติในไทย ปี พ.ศ.2547 มีอัตราการเติบโตในระดับร้อยละ 16.78 โดยมีนักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย 5,601 ราย และสามารถสร้างรายได้รวมมากกว่า 8,000 ล้านบาท ต่อมาในปี พ.ศ.2549 กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ในฐานะผู้รับผิดชอบแผนกการตลาดด้านธุรกิจบริหารการศึกษานานาชาติ ได้ตั้งเป้าว่าในปีถัดไปจะสามารถสร้างรายได้รวม 10,000 ล้านบาท (ประชาชาติธุรกิจ, 2548) สำหรับแนวโน้มปี 2550 คาดว่า การรับนักเรียน/นักศึกษาต่างชาติจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงเป็นนักศึกษาจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ไต้หวัน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สหภาพพม่า เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากสหรัฐอเมริกาและอังกฤษหรือประเทศในแถบยุโรปอื่นๆ เป็นเป้าหมายของการก่อความไม่สงบ ผู้ปกครองค่อนข้างห่วงความปลอดภัยของบุตรหลาน ทำให้เด็กนักเรียนในภูมิภาคเอเชียย้ายกลับมาเรียนในไทย หรือในประเทศที่ปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวถือเป็นโอกาสที่ดีต่อธุรกิจการศึกษาของไทยมาก ภาครัฐจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ขยายการรุกตลาดการศึกษาให้มากขึ้น (กระทรวงพาณิชย์, 2548) สำหรับตลาดต่างประเทศ กลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็นตลาดหลัก คือ

ประเทศในภูมิภาคเอเชีย และตลาดใหม่ เป็นตลาดในประเทศที่เจริญแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และประเทศในแถบยุโรปอื่นๆ ที่ต้องการจะเข้ามาเรียนในไทย ตามโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยไทยและต่างประเทศที่มีข้อตกลง ต่อกันรวมทั้งการเรียนหลักสูตร ระยะสั้นด้วย (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2548)

จากข้อมูลทั้งหมดสรุปได้ว่าแนวโน้มของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติของไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนักศึกษาชาวไทยที่สนใจศึกษาในหลักสูตรนานาชาติแล้ว นักศึกษาชาวต่างชาติโดยเฉพาะจากกลุ่มประเทศอาเซียน และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงให้ความสนใจที่จะเลือกศึกษาในประเทศไทยมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้หลักสูตรที่ได้รับความสนใจมากที่สุดได้แก่หลักสูตรทางด้านอุตสาหกรรมบริการ การค้าระหว่างประเทศ การบริหารและการจัดการ นอกเหนือจากนั้นยังต้องมีการคิดถึงการพัฒนาระบบสนับสนุนการเรียนการสอนให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพเพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนไปพร้อมกันด้วย เช่น แบบเรียน และการจัดห้องสมุดออนไลน์ เป็นต้น

ปัจจัยในการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติ

จอลเลย์ (Jolley, 1997 อ้างถึงในประภาพร บุญปลอด, 2553) ได้วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ (key success factor) ด้านความสามารถในการดึงนักศึกษาต่างชาติไปศึกษาต่อของประเทศที่เป็นผู้นำด้านการศึกษานานาชาติ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย พบว่ามีปัจจัยความสำเร็จดังนี้

1. ประเทศดังกล่าวมีมหาวิทยาลัยชั้นแนวหน้าระดับโลกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ มหาวิทยาลัยเหล่านี้มีชื่อเสียงด้านคุณภาพการศึกษา มีหลักสูตรที่มีความหลากหลาย มีระบบการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น

2. มหาวิทยาลัยมีหลักสูตรที่ดี ทำให้เป็นที่น่าสนใจของคณาจารย์ต่างประเทศ มีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาต่างชาติ และมีสมาคมศิษย์เก่าที่มีบทบาทสูง

3. ในประเทศดังกล่าวมีชุมชนชาวเอเชียอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีเครือข่ายที่ดีและให้การสนับสนุนนักศึกษานานาชาติ

4. มหาวิทยาลัยให้ทุนการศึกษาเป็นจำนวนมาก รวมทั้งทุนระดับปริญญาโทและเอก

5. มีโครงการช่วยเหลือด้านการศึกษา เช่น ในช่วงปี ค.ศ.1993-1994 รัฐบาลในเครือจักรภพได้ให้ทุนการศึกษานักศึกษาต่างชาติมากกว่า 8,000 คน ผ่านหน่วยงาน AusAID (Australian Agency for International Development) ของออสเตรเลียเป็นจำนวน 60 ล้านเหรียญออสเตรเลียหรือประมาณ 1,800 ล้านบาท

6. มีการสร้างเครือข่ายในภูมิภาค ซึ่งเคยเป็นอาณานิคมในเครือจักรภพ

7. กำหนดค่าเล่าเรียนที่เหมาะกับการเรียนหลักสูตรที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในออสเตรเลียและแคนาดา

8. มีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางและเป็นที่นิยมทั่วโลก โดยเฉพาะในวงการธุรกิจ

9. มีการวางกลยุทธ์การตลาดการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

10. มีการตั้งมหาวิทยาลัยสาขาในต่างประเทศ และการมีทรัพยากรพร้อมในการเปิดการศึกษาทางไกล

เมื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการจัดการศึกษานานาชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย แล้ว ประภาพร บุญปลอด (2553) ได้วิเคราะห์ศักยภาพของประเทศไทยด้านความสามารถ

ในการเป็นผู้นำการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติว่าประเทศไทยสามารถพัฒนาการเป็นผู้นำการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติได้ โดยพิจารณาจากปัจจัยด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การติดอันดับของสถาบันอุดมศึกษา โดยองค์กรที่มีชื่อเสียงต่างประเทศ เช่น The Times Higher Education Supplement ซึ่งเป็นนิตยสารที่มีชื่อเสียงของประเทศอังกฤษ ฉบับวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ.2005 ได้จัดอันดับมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก 200 อันดับประจำปี ค.ศ.2005 ปรากฏว่าเป็นปีแรกที่มหาวิทยาลัยไทยติดอันดับดังกล่าว โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดอันดับ 121 จาก 200 ในการจัดอันดับแยกตามสาขาวิชาย่อย ติดอันดับ 46 จาก 100 ในสาขาสังคมศาสตร์ ติดอันดับที่ 82 ในสาขาเวชศาสตร์ และติดอันดับ 100 ในสาขาเทคโนโลยี ถ้าพิจารณาเฉพาะภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยติดอันดับ 35 ในภูมิภาคอาเซียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยติดอันดับ 3 ทั้งยังได้คะแนนสูงในด้านผู้จ้างผู้ประกอบการซึ่งใช้บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคะแนนในสัดส่วนอาจารย์ต่อนิสิต เพราะมีอาจารย์ 1 คน ต่อนิสิต 11 คน โดยได้คะแนนเท่ากับมหาวิทยาลัยแสตนฟอร์ด ในสหรัฐอเมริกา แสดงว่าบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นที่ยอมรับทั่วโลก (สุชาดา กีระนันท์, 2548) นอกจากนี้ นายภาวิช ทองโรจน์ เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2548) กล่าวว่า การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยติดอันดับ 121 ของโลก แสดงว่ามีคุณภาพเท่ากับมหาวิทยาลัยชื่อดังโลก คือ มหาวิทยาลัยมิชิแกนสเตต ในสหรัฐอเมริกา และมหาวิทยาลัยปารีส ในฝรั่งเศส

2. การจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศของ IMD (International Institute for Management Development) แห่งประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ในปี 2547 พบว่าความสามารถในการแข่งขันระหว่างไทยกับประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 10 จากทั้งหมด 15 ประเทศ โดยประเทศสิงคโปร์อยู่ในอันดับที่ 1 มาเลเซียอยู่ในอันดับที่ 5 และจากการจัดอันดับการศึกษาของ IMD ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 48 สูงกว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (53) ฟิลิปปินส์ (57) และอินโดนีเซีย (60) แต่ต่ำกว่าสิงคโปร์ (14) และมาเลเซีย (24)

3. ค่าใช้จ่ายด้านการพัฒนาการศึกษาไทยในปี 2547 รัฐบาลให้ความสนใจในการพัฒนาการศึกษาอย่างมาก และได้มีการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาถึง 200,000 ล้านบาททุกปี ซึ่งเป็นจำนวนค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สิงคโปร์ และญี่ปุ่น เป็นต้น

4. ด้านจำนวนนักศึกษาต่างชาติและความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ประเทศไทยจัดว่าอยู่ในอันดับ 3 ในภูมิภาค

5. ด้านจำนวนหลักสูตรนานาชาติ และความหลากหลายของหลักสูตร เป็นดัชนีชี้วัดสำคัญที่แสดงความเป็นสากลของสถาบัน สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการ ศึกษา (สมศ.) ได้สำรวจพบว่าในปี 2549 ประเทศไทยมีหลักสูตรนานาชาติในระดับปริญญาตรี โท และเอก ทั้งหมด 720 หลักสูตร ประกอบด้วยสาขาวิชาด้านต่าง ๆ อาทิเช่น วิศวกรรมศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ เกษตรศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ เป็นต้น

6. จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศร่วมกับสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2547 พบว่าประเทศไทยมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติในภูมิภาคเนื่องจากมีปัจจัยต่างๆ ที่มีความพร้อมในระดับหนึ่ง เช่น จำนวนสถาบันอุดมศึกษา พื้นที่และปัจจัยแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

ธเนศ จิตสุทธิภากร (2547) ที่พบว่าหนึ่งในองค์ประกอบของโปรแกรมนานาชาติที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรสนับสนุน คือ อาคารสถานที่ ห้องสมุดที่ทันสมัย และระบบสารสนเทศ

7. ประเทศไทยเป็นที่ตั้งของศูนย์/สำนักงานของเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษาระดับภูมิภาคต่างๆ เช่น สำนักงานเลขานุการเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network) ศูนย์ภูมิภาคของซีมีโอ ว่าด้วยการอุดมศึกษาและการพัฒนา (Regional Centre for Higher Education and Development: SEAMEO RIHED) และโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและคณาจารย์ในเอเชียและแปซิฟิก (University Mobility in Asia and the Pacific: UMAP)

8. ในด้านสถานที่ตั้งและสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ประเทศไทยถือว่าเหมาะสมที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาในหมู่ประเทศ เพื่อนบ้าน ดังเหตุผลต่อไปนี้

8.1 มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม

8.2 มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี

8.3 มีการสื่อสารและการคมนาคมทันสมัย

8.4 ค่าครองชีพในไทยค่อนข้างต่ำ ทำให้มีภาระค่าใช้จ่ายน้อยเมื่อเทียบกับการเรียนในแถบยุโรป หรืออเมริกา สามารถจูงใจให้นักศึกษาจากประเทศใกล้เคียงเข้ามาเรียนในไทยได้ง่ายขึ้น

8.5 มีหลักสูตรนานาชาติหลายระดับ และมีความหลากหลาย

ปัจจัยที่นักศึกษาเลือกเรียนหลักสูตรนานาชาติในไทย

ผลการวิจัยเรื่องปัจจัยความต้องการศึกษาหลักสูตรนานาชาติระดับอุดมศึกษาของนักศึกษาปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยของรัฐบาลของกนกพร ชัยประสิทธิ์ (2550) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาหลักสูตรนานาชาติคือความสนใจและความพึงพอใจของตนเองและจากการแนะนำของบิดามารดาในสัดส่วนที่เท่ากัน ในขณะที่คอลัมน์ "จับทิศทาง กศ.นานาชาติ ปี '50 เปิดเฉพาะทาง – ต่างชาติแห่เรียน" ในผู้จัดการออนไลน์ (19 กุมภาพันธ์ 2550) กล่าวถึงปัจจัยการเลือกเรียนหลักสูตรนานาชาติในไทยไว้ ดังนี้

ปัจจัยที่นักศึกษาไทยเลือกเรียนหลักสูตรนานาชาติในไทย คือ

1. ความแข็งแกร่งของหลักสูตรเป็นที่ยอมรับ
2. ค่าเล่าเรียนไม่สูง
3. จำนวนอาจารย์ที่จบจากต่างประเทศมีมากขึ้น ทำให้คุณภาพเทียบได้กับต่างประเทศ
4. เมื่อจบการศึกษาสามารถหาทุนการศึกษาได้ง่าย
5. สามารถไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในไทยได้ง่าย
6. เมื่อจบการศึกษาจะได้เงินมากกว่าเรียนภาคภาษาไทย และหางานทำง่ายกว่า
7. ปัจจุบันบริษัทมีความยืดหยุ่นให้พนักงานสามารถเรียนหนังสือได้มากขึ้น
8. ไม่ต้องการให้เงินรั่วไหลออกต่างประเทศ

ปัจจัยที่นักศึกษาต่างชาติเลือกเรียนหลักสูตรนานาชาติในไทย คือ

1. ค่าเล่าเรียนถูกกว่าประเทศอื่น และค่าครองชีพไม่สูง
2. คุณภาพการศึกษาของไทยใกล้เคียงกับต่างประเทศ

3. การเดินทางสะดวก

4. คนไทยมีอัธยาศัยดีและให้การต้อนรับ

5. บางสถาบันเป็นความร่วมมือของรัฐบาลกับรัฐบาล หรือการได้รับทุนจากรัฐบาลและบริษัท

6. ย้ายตามครอบครัว

7. ต้องการค้นพบสิ่งใหม่ และเรียนรู้วัฒนธรรมไทย

8. มหาวิทยาลัยในไทยมีอาจารย์จากต่างประเทศมาสอนซึ่งคุณภาพดี

จากปัจจัยที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยร่วมในการตัดสินใจเลือกเรียนหลักสูตรนานาชาติของนักศึกษาไทยและต่างชาติคือคุณภาพทางการศึกษา คุณภาพของอาจารย์และค่าเล่าเรียน

ปัญหาและอุปสรรคการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติของไทย

ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าปัญหาและอุปสรรคของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติ สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1. ความไม่พร้อมของสถาบันที่เปิดสอน สภาพแวดล้อมที่ขาดความเป็นนานาชาติ ได้แก่สภาพแวดล้อมในการเรียน อาจารย์ ผู้สอน สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน

2. นักศึกษาเองขาดความพร้อมทางด้านภาษา ทำให้มีปัญหาในการเรียน จึงควรจะมีการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาที่ต้องการจะศึกษาในหลักสูตรนานาชาติก่อนที่จะเข้ามาเรียนในระดับมหาวิทยาลัย (กนกพร ชัยประสิทธิ์, 2550)

3. หลักสูตรที่ขาดความหลากหลาย โดยเฉพาะหลักสูตรที่ควรได้รับการพัฒนาเพราะบ่งบอกถึงภูมิปัญญาไทย เช่น ไทยศึกษา หรือ สถาปัตยกรรมไทย มีมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนบางแห่งเท่านั้นที่มีหลักสูตรประเภทนี้ ในระดับปริญญาโทและระดับปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน หลักสูตรที่บ่งบอกถึงศักยภาพทางความลึกของวิชา และมาตรฐานบางสาขา เช่น การบัญชี การเงิน และธุรกิจระหว่างประเทศเริ่มหายไป ในขณะที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ หันไปทุ่มเทงบประมาณและทรัพยากรบุคคลในสาขาการจัดการ และบริหารธุรกิจเป็นจำนวนมาก (ธีระพร วีระถาวร, 2547)

4. ปัญหาความไม่สงบภายในประเทศ และปัญหาภัยธรรมชาติมีผลต่อการตัดสินใจยกเลิกการมาเรียนในประเทศไทย

5. ค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายในประเทศ เนื่องจากแนวโน้มด้านการเรียนการสอนในอนาคตจะเป็นการแข่งขันระหว่างสถาบันทั่วโลก นักศึกษาจะพิจารณาเลือกสถาบันที่เข้าศึกษาโดยดูจากหลักสูตรที่มีการอำนวยความสะดวกต่างๆ และราคาค่าเรียนมากกว่าที่จะดูตำแหน่งที่ตั้งของสถาบันเช่นที่ผ่านมา (ธีระพร วีระถาวร, 2547)

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1. รัฐบาลต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นนานาชาติ มีมาตรการรองรับให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับระบบการปฏิบัติงานและลดขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการตอบรับนักศึกษาต่างชาติให้เข้ามาศึกษาในประเทศไทย

2. สถาบันการศึกษาต้องขยายความร่วมมือกับ สถาบันการศึกษาต่างประเทศให้หลากหลายสาขาขึ้น โดยเฉพาะสาขาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาไทยเพิ่มในบางสาขา หรือมีการสอดแทรกทางวัฒนธรรม และความคิด ผ่านทางหลักสูตรบางหลักสูตรเช่น Religious Studies และ International Business พร้อมทั้งต้องตระหนักในการคงไว้ซึ่งความเป็นไทย และความคงอยู่ของวัฒนธรรมไทย รวมทั้งการบริหารจัดการทางการศึกษา ให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ (ธีระพร วีระถาวร, 2547)

อ้างอิง

กนกพร ชัยประสิทธิ์ (2550). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยความต้องการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ ระดับอุดมศึกษาของนักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัยของรัฐบาล. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก www.bus.rmutt.ac.th/thai/journal/bus-eco-review/july2008/article2

กุลภัทรา สิโรดม (2550) "จับทิศทาง กศ.นานาชาติ ปี '50 เปิดเฉพาะทาง - ต่างชาติแห่เรียน". **ผู้จัดการออนไลน์** 19 กุมภาพันธ์ 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก www.manager.co.th

ธีระพร วีระถาวร (2547). "เปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษา หลักสูตรนานาชาติ การวิเคราะห์เบื้องต้น" **มติชน** 10 มีนาคม 2547 สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก www.nidambe11.net/ekonomiz/.../article2004march10

บุริม โอทกานนท์ (2550) "จับทิศทาง กศ.นานาชาติ ปี '50 เปิดเฉพาะทาง - ต่างชาติแห่เรียน". **ผู้จัดการออนไลน์** 19 กุมภาพันธ์ 2550. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก www.manager.co.th

ประภาพร บุญปลอด (2553). "การส่งเสริมการศึกษานานาชาติในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย" สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก Prapaporn-B. Blogspot.com

ประภาพร บุญปลอด (2553). "ความเป็นผู้นำของประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางการศึกษานานาชาติ" สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก Prapaporn-B. Blogspot.com

ภาวิช ทองโรจน์ (2548 อ้างถึงในประภาพร บุญปลอด, 2553). " การส่งเสริมการศึกษานานาชาติในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย" สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก Prapaporn-B. Blogspot.com

มหาวิทยาลัยมหิดล (2553). **หลักสูตรนานาชาติ.** สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก ruchareka.wordpress.com

มัทนา สานติวัตร (อ้างถึงใน จุฑานันทน์ บุญทราหาญ, 2553). "ขับเคลื่อน หลักสูตรนานาชาติ ชู ไทยศูนย์กลางภูมิภาคอาเซียน" สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จากcampus.sanook.com

ศรัณย์ เลิศรักษ์มงคล (2547 อ้างถึงใน ประภาพร บุญปลอด, 2553). " การส่งเสริมการศึกษานานาชาติในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย" สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก Prapaporn-B. Blogspot.com

สุชาดา กีระนันท์ (2548 อ้างถึงในประภาพร บุญปลอด 2553). " การส่งเสริมการศึกษานานาชาติในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย" สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จาก Prapaporn-B. Blogspot.com

อุษา สมบูรณ์ (อ้างถึงใน จุฑานันทน์ บุญทราหาญ, 2553). "ขับเคลื่อน หลักสูตรนานาชาติ ชู ไทยศูนย์กลางภูมิภาคอาเซียน" สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553 จากcampus.sanook.com

Earley, P.C., Ang, S., & Tan, J.-S. (as cited in Hayden, M., Jeff Thompson, George Walker, 2002) **Developing cultural intelligence at work.** Stanford, CA: Stanford University Press.

Gardner, H. (as cited in Hayden, M., Jeff Thompson, George Walker, 2002). **Frames of mind: The theory of multiple intelligences.** New York: Basic Books.

Griffith University. (2009). **Internationalisation of the curriculum.** Retrieved Oct 12, 2010, from www62.gu.edu.au

Hayden, M., Jeff Thompson, George Walker (Edited) 2002. **International Education in Practice: Dimensions for National & International Schools.** Great Britain: Kegan Paul Limited.

Ian Hill. "International Schools Journal of November 2000" (as cited in Hayden, M., Jeff Thompson, George Walker, 2002)

Knight, J. (as cited in Hayden, M., Jeff Thompson, George Walker, 2002). Updated internatinalization definition. **International Higher Education.**

Orellana Benado. (as cited in Hayden, M., Jeff Thompson, George Walker, 2002). "Pluralism and the Ethics of Internationalism, IB World".

Roger Peel. (as cited in Hayden, M., Jeff Thompson, George Walker, 2002). "Guide to the Diploma Programme". International Baccalaureate Organization, Geneva.

From Literary Studies to Cultural Studies : A Paradigm's Shift

Trisilpa Boonkhachorn [1]

Abstract

This research paper explores the paradigm of cultural studies in the western academic world, especially in the United Kingdom and the United States from 1970 to the present time. It also discusses the impact of cultural studies to the study of literature and its contribution to the research on literary studies. The paradigm of cultural studies opens up the relationship between literature and the world. Examples of dissertations of the Ph.D. Program in Literature and Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University in Thailand which applied this paradigm to the Thai literary context had been analyzed in order to show a paradigm's shift in literary studies in the Thai social context

---

[1] Assistant Professor, Ph.D., Department of Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
The Director of Center of Literature Studies, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
Chair Person of the Curriculum Administrative Committee, Ph.D. in Literature and Comparative Literature

จากวรรณคดีศึกษาสู่วัฒนธรรมศึกษา: การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในวงวรรณคดีศึกษา

ตรีศิลป์ บุญขจร [2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งสำรวจกระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาในวงวิชาการตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหราชอาณาจักรและในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ถึงปัจจุบัน วิเคราะห์ผลกระทบของกระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อวงวรรณคดีศึกษา คุณูปการของกระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อวรรณคดีศึกษาซึ่งทำให้การศึกษาวรรณคดีสัมพันธ์กับโลก วิเคราะห์ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ใช้กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาซึ่งแสดงถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในวงวรรณคดีศึกษาในบริบทสังคมไทย

---

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้อำนวยการศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ

ความเคลื่อนไหวในวงวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งของตะวันตกรวมทั้งในสังคมไทยเองราว ๒ ทศวรรษที่ผ่านมานี้หันเหความสนใจไปสู่วัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) เป็นอย่างมาก ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษามีลักษณะร่วมกันไม่ว่าจะเป็นมานุษยวิทยา สังคมวิทยา ปรัชญา รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวรรณคดี กระแสของความสนใจเรื่องโพสต์โคโลเนียล (Post-colonialism) โพสต์โมเดิร์น (Post-modernism) เป็นอาทิ เป็นกระแสร่วมของสาขาวิชาหลากหลายสาขา ขณะนี้ในวงวิชาการของไทยเองก็ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมศึกษาเป็นอย่างมาก มีการเปิดหลักสูตรทั้งในระดับบัณฑิต มหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมศึกษากันมากมาย แม้ว่าแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง แต่ละสถาบันจะมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากจนน่าจะได้มีการทบทวนถกเถียงทิศทางและแนวทางวัฒนธรรมศึกษาในบ้านเราเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการสาขาวัฒนธรรมศึกษาต่อไป

สำหรับนักวรรณคดีศึกษา ศาสตร์ที่เรียกว่า "วัฒนธรรมศึกษา" เป็นกระบวนทัศน์ที่ท้าทายการศึกษาและวิจัยวรรณคดีเป็นอย่างมาก หลายท่านอาจจะคิดว่าการศึกษาวรรณคดีในสังคมไทยที่มีมาในอดีตตั้งแต่ครั้ง พระยาอนุมานราชธนหรือเสฐียรโกเศศก็ไม่เคยละเลยมิติทางวัฒนธรรมในวรรณคดี ก่อนหน้านี้ในสังคมวิชาการของเราก็เคยมีวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยที่ศึกษา "ไสยศาสตร์ในขุนช้างขุนแผน" การวิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดีในแง่วัฒนธรรมก็กระทำกันมาช้านาน ถ้าเช่นนั้น "วัฒนธรรมศึกษา" จะมาปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ หรือท้าทายวงการวรรณคดีศึกษาได้อย่างไร

ในที่นี้ผู้เขียนจะกล่าวถึง "วัฒนธรรมศึกษา" หรือ Cultural Studies ที่เป็นกระแสในแวดวงวิชาการของตะวันตก คือ สหรัฐอเมริกาและในภูมิภาคยุโรปซึ่งการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากวรรณคดีศึกษามาเป็นวัฒนธรรมศึกษา เป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการศึกษาวรรณคดีครั้งสำคัญ เพราะทำให้วรรณคดีศึกษาซึ่งเคยสนใจแต่ทฤษฎี เช่น โครงสร้างนิยม (Structuralism) รูปแบบนิยมของรัสเซีย (Russian Formalism) ฯลฯ เปิดกว้างขยายขอบเขตของตัวบท (Canon) ที่ใช้ศึกษา โดยให้ความสำคัญกับบริบท (Context) และตระหนักว่าวรรณคดีเป็นตัวบท (Text) ซึ่งเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) ซึ่งหลอมรวมวาทกรรมชุดต่าง ๆ ในลักษณะที่อาจยอมรับ ผลิตซ้ำวาทกรรมชุดเดิม การตอบโต้วาทกรรมกระแสหลัก การต่อรอง การปฏิเสธรวมทั้งการสร้างวาทกรรมชุดใหม่ การอ่าน "วรรณคดี" หรือตัวบทจึงเป็นเรื่องของ "การเมืองเรื่องวัฒนธรรมและอำนาจแห่งวาทกรรม"

แนวทางของวัฒนธรรมศึกษาในโลกวิชาการตะวันตกสร้างคุณูปการหรืออย่างน้อยให้แง่คิดของวงการวิชาการวรรณคดีเปรียบเทียบและวัฒนธรรมศึกษาในสังคมไทยอย่างไร ผู้เขียนจะสำรวจและประมวลแนวคิดหลักของการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษาสู่กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่น่าจะมีประโยชน์ต่อวงวิชาการไทย

วัฒนธรรมศึกษาในวงวิชาการตะวันตก

วัฒนธรรมศึกษาและการวิจารณ์เชิงวัฒนธรรม (Cultural Studies) เป็นแนวทางการศึกษาวิจารณ์ซึ่งกำเนิดจากความเคลื่อนไหวในวงวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษาในอังกฤษในปี ค.ศ. 1960 เป็นความเคลื่อนไหวทางวิชาการที่มีสำคัญเพราะเป็นการท้าทายขนบการศึกษาวิจารณ์แบบเดิมที่เป็นกระแสหลักครอบงำและทรงอิทธิพล สำนักวัฒนธรรมศึกษาสกุลเบอร์มิงแฮม ซึ่งมีศูนย์กลางที่ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา

ร่วมสมัยศึกษา (Center for Contemporary Cultural Studies) ก่อตั้งโดยสจ๊วต ฮอล (Stuart Hall) และ ริชาร์ด ฮอคการ์ด (Richard Hoggart) ในปี ค.ศ. 1964 เป็นศูนย์กลางของปัญญาชนซึ่งสร้างหลักวิชาและกระบวนทัศน์ของศาสตร์แขนงนี้ในโลกตะวันตก

วัฒนธรรมศึกษาในอังกฤษ

ในอังกฤษ คำว่าวัฒนธรรมศึกษา หรือการวิจารณ์แนววัฒนธรรม มีความหมาย 2 ประการคือ

ประการแรก หมายถึงการวิเคราะห์วรรณคดีทั้งวรรณคดีที่ได้รับการยอมรับเป็นตัวบทสำคัญ (Canon) และวรรณคดีแนวประชานิยม (Popular Culture) และศิลปะแขนงอื่นๆในบริบท สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ประการที่สอง ใช้ในความหมายที่กว้างกว่าความหมายแรก หมายถึงการศึกษาในแนวทางสหวิทยาการ (Interdisciplinary Studies) ของความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ กับการปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice)

ในช่วงทศวรรษ 1970-1980 วัฒนธรรมศึกษาเริ่มก่อตัวขึ้นและเป็นที่สนใจของกลุ่มโครงสร้างนิยมและหลังโครงสร้างนิยม ทำให้เกิดการท้าทายการแบ่งขั้วระหว่างวัฒนธรรมสูง (High Culture) กับวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) วัฒนธรรมศึกษาให้ความสำคัญกับตัวบทที่วรรณคดีศึกษาแนวขนบละเลยคือวัฒนธรรมประชานิยมหรือวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ เพลงยอดนิยมและอื่นๆ ดังที่ เรย์มอนด์ วิลเลี่ยม (Raymond Williams) เคยกล่าวไว้ในผลงานชื่อ Culture and Society, 1780-1950 (1950) ว่า การศึกษาวัฒนธรรมไม่ควรศึกษาบางส่วนของวัฒนธรรม แต่ควรจะศึกษาการผลิตทางวัฒนธรรมทั้งหมด

ในผลงานของแอนโทนี่ อีสโฮป (Anthony Easthope) นำเสนอไว้ในผลงานของเขาเรื่อง Literary into Cultural Studies ว่าวัฒนธรรมศึกษาจะศึกษาทั้งวัฒนธรรมสูงหรือวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับและวัฒนธรรมประชานิยม ศึกษาตัวบท (texts)ในฐานะที่เป็นปฏิบัติการวาทกรรม (Discursive Practices) และปฏิบัติการของสัญญะ (Signifying Practices)

ในอังกฤษ เริ่มจากทศวรรษ 1970 วัฒนธรรมศึกษาเริ่มก่อตัวขึ้นในสาขาภาพยนตร์ศึกษา (Film studies) โดยสตีเฟน เฮลธ์ (Stephen Health) คอลลิน แมคคาบี (Colin MacCabe) แจคเกอรีน โรส (Jacqueline Rose) และคนอื่นๆ ในวารสารสกรีน (Screen) ซึ่งต่อมามีอิทธิพลในวงวิชาการภาพยนตร์ศึกษา ประวัติศาสตร์ศิลปะ วรรณคดีศึกษา ดนตรีศึกษา สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และจิตวิทยาสังคม วารสาร Screen นำเสนอการผสมผสานกันของทฤษฎีมาร์กซิสม์และจิตวิเคราะห์ในอาณาจักรสัญวิทยา การวิเคราะห์ให้ความสำคัญกับแนวคิดของหลุยส์ อัลธูแซร์ (Louis Althusser) ในบทความชื่อ "Ideology and Ideological States Apparatuses" และทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ฌาค ลากอง (Jacques Lacan) ซึ่งนำเสนอแนวคิดในเชิงเปรียบเทียบว่าเด็กทารกมองกระจกและเห็นภาพสะท้อนของตนเองและคิดว่านั่นคืออัตลักษณ์ของตน (the mirror stage) อัลธูแซร์นำเสนอแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ที่ต่างไปจากความหมายตามขนบเดิมกล่าวคือไม่ได้ดูอุดมการณ์ในแง่สาระ (content) แต่เป็นปฏิบัติการของตัวบทซึ่งมีผลต่อผู้อ่าน

การนำเสนอแนวคิดเรื่อง "subject position" มีอิทธิพลต่องานของจูเลีย คริสติวา (Julia Kristeva) ในผลงานเรื่อง La Revolution du langue poetique: L'Avant -garde a la fin du XIX siecle, Lautremont et Mallarme (1974) ในภาคแปลภาษาอังกฤษชื่อ Revolution in Poetic Language โดย มาร์การเรต วอลเลอร์ (Margaret Waller) วารสาร Screen ใช้แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของอัลธูแซร์เพื่อวิเคราะห์ "subject" ซึ่งได้รับผลกระทบจากตัวบทนั้นๆ

ในบทความของ คอลลิน แมคคาบี (Colin MacCabe) เรื่อง "Realism and the Cinema: Notes on Some Bretian Theses" (1974) มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์ตัวบทนวนิยายคลาสสิคแนวสัจนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 กับงานของฮอลลีวูด เขาเสนอว่าวาทกรรมที่หลากหลายนั้นมีลำดับชั้น เขาแบ่งภาษาเป็น 2 ระดับ คือภาษาที่อยู่ในตัวบท เรียกว่า "an object language" กับภาษาในระดับที่เหนือกว่าที่เรียกว่า "meta language" ซึ่งไม่ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมในตัวบท ไม่ได้เขียน (unwritten)หรือ "im-material" เหมือนหน้าต่างใสซึ่งผู้อ่านหรือผู้ดูอยู่นอกตัวบทแต่อ่านหรือดูตัวบทนั้นด้วย

บทความใน Screen ยังนำแนวคิดสตรีนิยมมาศึกษาภาพยนตร์และภาพเขียนโดยเน้นเรื่อง "การจ้องมอง" ตามเพศสถานะ เช่นบทความของ ลอร่า มัลเวย์ (Laura Mulvey) เรื่อง "Visual Pleasure and Narrative Cinema" (1975) มัลเวย์ นำแนวคิดของจูเลียต มิตเชล (Juliet Michel) ในงานเขียนเรื่อง Psychoanalysis and Feminism (1974) โดยใช้จิตวิเคราะห์สำรวจอุดมการณ์และเพศสถานะ ภาพยนตร์ฮอลลีวู้ดเป็นการนำเสนอการจ้องมองของผู้ชายต่อผู้หญิง

ผลงานของนักวิจารณ์แนววัฒนธรรมที่ศึกษาภาพยนตร์โดยวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบทในแง่ "subject position" ยังมีผลงานของ จาคเกอรีน โรส ชื่อ "Fantasia" (1984) ผลงานของกรีเซลดา พอลลัค (Greselda Pollack) ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะในบทความเรื่อง "Vision and Difference: Feminity, Feminism and History of Art" (1988) บทความเรื่อง "The Desire to Desire: The Woman's Film of the 1940s" (1987) ของแมรี่ แอน โดแอน

การวิเคราะห์งานโฆษณาในบทความเรื่อง "Decoding Advertisement Ideology and Meanig in Advertising" ของ จูดิธ วิเลียมสัน (Judith Williamson)

ผลงานที่มีชื่อเสียงของ แคธเธอลัน เบลซีย์ (Catherine Belsey) เรื่อง Critical Practice (1980) ซึ่งวิเคราะห์ตัวบทภาพยนตร์ และบทความเรื่อง "Vision and Painting: The Logic of the Gaze" (1983) ของ นอร์แมน ไบร์สัน (Norman Bryson)

สจ๊วต ฮอล ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมร่วมสมัยศึกษา เบอร์มิงแฮม เขียนบทความเรื่อง "Cultural Studies: The Two Paradigms" (1980) สำรวจสถานภาพการศึกษาและการดำเนินงานในรอบ 20 ปีของศูนย์ว่าวัฒนธรรมศึกษามีความแตกต่างทางความคิดและแนวทางแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวัฒนธรรมศึกษา (Culturalist) กับกลุ่มนักโครงสร้างนิยม (Structuralist)

กลุ่มนักวัฒนธรรมศึกษามักมีพื้นฐานมาจากผลงานของเรย์มอนด์ วิลเลี่ยม อี.พี.ธอมป์สัน และอิทธิพลของมนุษยนิยมแบบเสรีซึ่งถือว่ามนุษย์ไม่ว่าจะในฐานะปัจเจกบุคคล (Individual) หรือมนุษย์ในความหมายโดยรวม (Collective) สามารถสร้างความหมายได้อย่างเสรีโดยเน้นปฏิบัติการของสัญญะ(Signifying Practices) ยืนยันการเข้ามามีบทบาทของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลในฐานะผู้อ่านซึ่งมีปฏิบัติการ ให้ความหมายในกระบวนการทางสังคมและประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต

และการต่อสู้ และสามารถเข้าถึงได้ผ่านลักษณะที่เป็นองค์รวมของรูปแบบวัฒนธรรม นักวัฒนธรรมศึกษากลุ่มนี้มาจากสาขาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และประวัติศาสตร์สังคมและมักทำวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมุขปาฐะและเรื่องแต่งแนวสัจนิยม

กลุ่มโครงสร้างนิยม พัฒนามาจากนักวิชาการโครงสร้างนิยมและหลังโครงสร้างนิยมซึ่งถือว่าปัจเจกบุคคลวิเคราะห์ตัวบทหรือกลุ่มตัวบทในบริบททางสังคม กลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากภาษาศาสตร์ วรรณคดีวิจารณ์ และสัญวิทยา โดยเฉพาะงานของ หลุยส์ อัลธูแซร์ ซึ่งดูรูปแบบทางวัฒนธรรมเป็นวาทกรรมกึ่งเอกเทศซึ่งวิเคราะห์สัญญะในฐานะเป็นผลของอุดมการณ์ ศึกษาตัวบทและปฏิบัติการวาทกรรม อย่างไรก็ดีข้อสังเกตของฮอลล์ไม่ได้รับการขยายความที่ชัดเจนมากนัก

ในอังกฤษ อิทธิพลของนักประวัติศาสตร์และนักวิจารณ์แนวมาร์กซิสม์ คือ อี.พี.ธอมป์สัน (E.P. Thompson) และเรย์มอนด์ วิลเลี่ยมส์ (Raymond Williams) ผู้เขียนผลงาน The Making of the English Working Class (1963) เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนโลกทัศน์และอุดมการณ์ของมนุษย์ ผลงานของวิลเลี่ยมส์ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางคือ Culture and Society: 1780–1950 (1958) ถกเถียงเรื่องความเลื่อนไหลและความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ผลงานเรื่อง The Long Revolution (1961) เสนอว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ (มิใช่สิ่งสูงส่ง) แม้ว่าวิลเลี่ยมจะไม่ได้นิยามตนเองว่าเป็นมาร์กซิสม์แต่ผลงานของเขาเป็นภาคปฏิบัติการของมาร์กซิสม์ ซึ่งมองวัฒนธรรมในฐานะอุดมการณ์ซึ่งมี 3 ลักษณะแล้วแต่ชนชั้นปัจเจกบุคคลที่มีอำนาจในสังคม โดยแบ่งวัฒนธรรมเป็น 3 กลุ่ม คือวัฒนธรรมคงค้าง (The Residual) วัฒนธรรมกระแสหลัก (The Dominant) และวัฒนธรรมแรกผลิ (The Emergence) โดยให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและวิธีการของบุคคลที่มีปฏิกิริยาต่อสภาพการณ์หนึ่งๆในการปฏิบัติการทางสังคม

การวิจารณ์แนววัฒนธรรมและวัฒนธรรมศึกษาได้รับอิทธิพลทางความคิดจากแนวคิดมาร์กซิสม์เป็นอย่างมาก นักวิจารณ์บางคนประกาศตนเป็นมาร์กซิสม์และใช้แนวคิดสำคัญของมาร์กซิสม์ได้แก่ ผลงานของมิคาเอล บัคติน (Mikhail Bakhtin) วอลเธอร์ เบนจามิน (Walter Benjamin) อันโตนิโอ กรัมชี่ (Antonio Gramsci) และ หลุยส์ อัลธูแซร์ (Louis Althusser)

บัคติน เป็นนักวิจารณ์ชาวรัสเซียผู้มองว่าวรรณคดีเป็นวาทกรรมและการสนทนากันของวาทกรรม (Dialogues between Discourses) เรื่องเล่าของนวนิยายเขียนขึ้นในสังคมที่มีความเลื่อนไหลจึงหลอมรวมวาทกรรมที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่วาทกรรมกระแสหลัก แต่ยังมีวาทกรรมที่ท้าทายวาทกรรมกระแสหลัก ในผลงานเรื่อง Problems of Dostoevsky's Poetics (1929) และ Rabelais and His World (1940) บัคตินวิเคราะห์นวนิยายหลากหลายเสียง (วาทกรรม) นวนิยายแต่ละเรื่องประกอบด้วยวาทกรรมที่หลากหลายแตกต่างเปรียบเป็นสรรพสำเนียงและวาทกรรม ในผลงานของราเบอเลส์ บัคตินพบว่าการปะทะสังสันทน์กันของวาทกรรมต่างเปรียบเสมือนงานคาร์นิวัล ซึ่งเป็นประเพณีของประชาชนที่เล่นและล้อวาทกรรมกระแสหลักและวาทกรรมทางการของศาสนา นักวิจารณ์แนววัฒนธรรมพบว่าแนวทางของบัคตินช่วยให้เข้าใจการสนทนากันของวัฒนธรรมสูง-ต่ำซึ่งเกิดขึ้นไม่เพียงแต่ในตัวบทที่เป็นวรรณกรรมประชานิยมแต่เป็นเสียงที่สนทนากันอยู่ในตัวบทวรรณกรรมคลาสสิคเองด้วย

ผลงานของวอลเธอร์ เบนจามิน ซึ่งเป็นมาร์กซิสม์ชาวเยอรมันซึ่งโจมตีฟาสซิสม์และตั้งคำถามกับคุณค่าที่เหนือ กว่าในรูปแบบวรรณคดีแบบฉบับซึ่งสถาปนาเป็นวัฒนธรรมอัน "เรืองรอง" เขาเห็นว่านักวิจารณ์แนวมาร์กซิสม์ร่วมสมัยกับเขา เช่น จอร์ช ลูคัช (Georg Lukacs) ผู้เขียนผลงานเรื่อง The Historical Novel (1937) ดูจะให้ความสนใจกับนวนิยายแนวสัจนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มากกว่าผลงานของพวกคตินิยมสมัยใหม่ในยุคนั้น ในผลงานที่มีชื่อเสียงของเขาเรื่อง "The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction" (1936) เขาไม่เพียงแต่ชื่นชมกระแสสมัยใหม่นิยม เช่นงานสกุลดาดาอิสม์ (Dadaism) แต่ยังชื่นชมพัฒนาการของรูปแบบศิลปะสมัยใหม่ซึ่งเป็นผลผลิตและการผลิตซ้ำในสังคมทุนนิยม การให้ความสนใจกับงานของมวลชน สื่อมวลชนและสังคมบริโภคนิยม รูปแบบเช่นภาพถ่าย วิทยุ ภาพยนตร์ซึ่งถือว่าเป็นศิลปะซึ่งอีกหลายทศวรรษต่อมาเป็นที่สนใจของนักวิจารณ์แนววัฒนธรรม

อันโตนิโอ กรัมชี่ (Antonio Gramsci) มาร์กซิสม์ชาวอิตาเลียน ผู้เขียนผลงานชุด Prison Notebooks (1929-35) ซึ่งต่อมาพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในชื่อ Selections from the Prison Notebooks (1971) วิจารณ์แนวคิดเรื่องวรรณคดีและวัฒนธรรมโดยให้ความสำคัญและนิยามคำว่าวัฒนธรรมในความหมายที่กว้างกว่าเดิม และรวมทั้งวัฒนธรรมของชนชั้นกรรมาชีพ กรัมชี่นำเสนอว่าผลงานทางวัฒนธรรมและทางปัญญาสัมพันธ์กับการเมืองและอุดมการณ์ซึ่งประกอบสร้างขึ้นจากความคิดและความเชื่อที่ครอบงำในช่วงเวลานั้น เขาเสนอแนวคิดเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรม (Hegemony) ซึ่งต่อมาเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญของการวิจารณ์แนวหลังอาณานิคม (Post Colonialism)

นักวัฒนธรรมศึกษาหลายคนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซิสต์ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของการวิจารณ์แนววัฒนธรรมและวัฒนธรรมศึกษา นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดมากที่สุดคนหนึ่งในอเมริกาเหนือทั้งต่อนักวิจารณ์แนววัฒนธรรมและกลุ่มประวัติศาสตร์แนวใหม่ (The New Historicism) ผลงานของฟูโกต์ เรื่อง Discipline and Punish (1975) The History of Sexuality (1976) ฟูโกต์ศึกษาวัฒนธรรมในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจโดยอิงแนวมาร์กซิสม์แต่ต่างจากมาร์กซิสม์ทั่วไปที่ฟูโกต์ไม่ได้มองว่าอำนาจเป็นเรื่องของการครอบงำของผู้มีอำนาจเหนือกว่าต่อผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าแต่มองว่าอำนาจไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของการกดขี่และการถูกกดขี่อำนาจมีลักษณะที่ซับซ้อนมีความขัดแย้งและปะทะกันของวาทกรรมซึ่งทำให้เกิดการแสดงออกทางวัฒนธรรม

ฟูโกต์สำรวจและวิเคราะห์การลงโทษ เพศสถานะในแง่วาทกรรมและวิเคราะห์ตัวบทในลักษณะที่แตกต่างจากนักประวัติศาสตร์และนักวรรณคดีแนวขนบโดยให้ความสนใจกับตัวบทที่นักวรรณคดีอาจละเลย เช่น รายงานการแพทย์ บันทึกศาล บันทึกประจำวัน ฟูโกต์พยายามใช้วิธีวิทยาเพื่อวิเคราะห์วาทกรรมกับปฏิบัติการวาทกรรมในสังคมในลักษณะที่เป็นสหวิทยาการที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของเพศสถานะ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย ชนชายขอบซึ่งมักถูกละเลยจากการศึกษาวัฒนธรรมแนวขนบหรือวัฒนธรรม "มาตรฐาน"

นักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม ฌาคส์ เดริดา (Jacques Derrida) มีอิทธิพลทางความคิดต่อนักวัฒนธรรมศึกษา ในผลงานของเขาเรื่อง De la grammatologie (Of Grammatology: 1967) เดริดาเสนอประโยคสำคัญคือ "ไม่มีอะไรนอกตัวบท" (There is nothing outside the text)

เขาคิดว่าพฤติกรรมของมนุษย์ล้วนเป็นตัวบทซึ่งสะท้อนและประกอบสร้างโลกที่เราเห็น ตั้งแต่มนุษย์เริ่มต้นเรียนรู้ภาษา มนุษย์รับรู้และอธิบายโลกด้วยภาษา นักวิจารณ์แนววัฒนธรรมใช้แนวคิดรื้อสร้าง (Deconstruction) ของเดริดาเรื่อง the world / the text ซึ่งมีลักษณะเป็นทวิลักษณ์ด้านตรงข้ามที่มีลำดับชั้น (the hierarchical binary opposition) มาตีความและให้ความหมายความเป็นจริง (Reality) เพื่อลบพรมแดนวัฒนธรรมสูง-ต่ำ และวรรณคดีคลาสสิคกับประชานิยม วรรณคดีกับวาทกรรมวัฒนธรรมอื่นๆ

ในกลางทศวรรษ 1980 ริชาร์ด จอห์นสัน ผู้อำนวยการและสมาชิกศูนย์วัฒนธรรมร่วมสมัยศึกษาเป็นเวลานาน ตีพิมพ์ ผลงานซึ่งถือเป็นคัมภีร์ของนักวัฒนธรรมศึกษา ชื่อ "What is cultural studies anyway?" ซึ่งแบ่งนักวัฒนธรรมศึกษาเป็น 2 กลุ่มตามที่ ฮอล เคยแบ่งไว้

หลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาก่อตั้งที่มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม เมื่อ 1964 โดยศูนย์วัฒนธรรมร่วมสมัยศึกษา ต่อมากลายเป็นภาควิชาภายใต้การอำนวยการของริชาร์ด ฮอคการ์ด เริ่มต้นเป็นส่วนหนึ่งของภาควิชาภาษาอังกฤษ ต่อมาศูนย์เป็นอิสระในปี 1972 ในช่วงที่สจ๊วต ฮอลเป็นผู้อำนวยการตั้งแต่ปี 1969-1979 ก่อนหน้านี้ฮอลเป็นบรรณาธิการวารสาร New Left Review ช่วงทศวรรษ 1970 มีเอกสารในลักษณะอัดสำเนา 10 ฉบับโดยใช้ชื่อว่า Working Papers in Cultural Studies ต่อมานำมาปรับปรุงและตีพิมพ์ใหม่โดยมีสจ๊วต ฮอล เป็นบรรณาธิการและเขียนคำนำ ได้แก่ Resistance through Rituals: Youth Sub-cultures in Post-War Britain (1976) On Ideology (1978) Women Take Issue (1978) Working Class Culture (1979) Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79 (1980) ในช่วงที่ศูนย์รุ่งเรืองที่สุดในปี 1970 มีอาจารย์ 5 คนและนักศึกษาบัณฑิตศึกษา 40 คน ในปลายทศวรรษ มหาวิทยาลัยอื่นเริ่มเปิดสอนวัฒนธรรมศึกษาโดยเฉพาะสถาบันโพลีเทคนิค

วัฒนธรรมศึกษาสายสกุลเบอร์มิงแฮมทั้งสองกลุ่มมีฐานปฏิบัติการที่ The Open University สอนรายวิชาวัฒนธรรมประชานิยมตั้งแต่ปี 1982-1987 มีนักศึกษาลงทะเบียนกว่า 5000 คน มีคณะผู้สอนราว 50 คน โดยหัวหน้าคือ โทนี่ เบนเนต (Tony Bennett) รายวิชานี้นำแนวคิดเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรม (Hegemony) ของแอนโตนิโอ กรัมชี่ เป็นฐานคิดที่ผสมผสานทั้งกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาและโครงสร้างนิยม การถกเถียงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ผู้ถูกปกครองสามารถมีอำนาจในการต่อรอง ประนีประนอมกับอำนาจ อุดมการณ์หรือโครงสร้างที่ครอบงำ (The Dominant Ideology) ซึ่งแสดงออกในรูปวัฒนธรรมที่เป็นปฏิบัติการในสังคม เบนเนตและคณะให้ความสำคัญกับผู้ปกครองหรืออำนาจกับผู้ที่ถูกปกครองหรือผู้ที่ถูกครอบงำ

ประเด็นที่ถกเถียงกันในวงการวิชาการวัฒนธรรมศึกษาในช่วงทศวรรษ 1980 ส่งอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อวงวรรณคดีศึกษาและวงการมนุษยศาสตร์ เกิด "สงครามทฤษฎี" (The Theory War) ในช่วงทศวรรษ 1970-1980 วงวรรณคดีศึกษาเริ่มหันเหความสนใจจากทฤษฎีวรรณคดีไปสู่วิธีการและกระบวนทัศน์ในการวิเคราะห์ตัวบท โดยวิเคราะห์ตัวบททั้งที่เป็นวรรณคดีและที่ไม่ใช่วรรณคดี แม้ว่าจะยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง กระบวนทัศน์ใหม่นี้ขยายขอบเขตของตัวบทที่ใช้ศึกษา (Canon) ในหนังสือที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากของ เทอรี่ อีคเกิลตัน (Terry Eagleton) เรื่อง Literary Theory: An Introduction (1983) เสนอว่า**การวิเคราะห์ตัวบทควรมุ่งตรงไปที่ภาคปฏิบัติ (practice) มากกว่า**

การมุ่งปะป้ายวรรณกรรม ไม่ว่าจะเรียกวิธีการนั้นว่าเป็น ปฏิบัติการวาทกรรม (discursive practice) ปฏิบัติการของสัญญะ (signifying practice) หรือวัฒนธรรมศึกษา ก็ตามวรรณคดีศึกษาจึงขยายความสนใจไปที่สื่อต่างๆ ภาพยนตร์ร่วมสมัย งานโฆษณาและวรรณกรรมขายดี

ในอังกฤษ วิทยาลัยโพลีเทคนิคมีความสัมพันธ์ทางวิชาการเปิดสอนรายวิชาวรรณคดีและวัฒนธรรมศึกษา ต่อมามีมหาวิทยาลัยเปิดสอนรายวิชาลักษณะนี้เช่น มหาวิทยาลัย Sussex, Cardiff, Southampton, Nottingham Lancaster แต่น่าสังเกตว่าไม่มีในมหาวิทยาลัยกระแสหลักที่ทรงอิทธิพล (Hegemonic Institutions) เช่น Oxford หรือ Cambridge ให้ความสนใจแต่อย่างใด

วัฒนธรรมศึกษาในสหรัฐอเมริกา

วัฒนธรรมศึกษาในสหรัฐอเมริกาเติบโตขึ้นในลักษณะที่แตกต่างจากในอังกฤษ ในระหว่างทศวรรษ 1960-1990 เป็นความเปลี่ยนแปลงในวงวิชาการมหาวิทยาลัยซึ่งมุ่งการศึกษาไปในเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) มีลักษณะคล้ายกับพัฒนาการในการศึกษาจริยศาสตร์และสตรีนิยมโปรแกรมวัฒนธรรมศึกษามักกำเนิดในภาควิชาภาษาอังกฤษหรือนิเทศศาสตร์ และนำเสนอหลักสูตรในรูปแบบของศูนย์หรือสถาบันมากกว่าภาควิชา

ข้อแตกต่างของวัฒนธรรมศึกษาในสหรัฐอเมริกากับอังกฤษอยู่ที่การเน้นข้อมูลหรือตัวบทในการศึกษา (object of study) กับวิธีการศึกษา (mode of inquiry)

วัฒนธรรมศึกษาสร้างการเมืองทางวัฒนธรรมที่ตรงกันข้ามกับแนวสุนทรียะ (Belletrism) และกลุ่มรูปแบบนิยม (Formalism) ในยุคหลังสงครามเย็น วัฒนธรรมศึกษามีลักษณะตรงกันข้ามกับหลักการและคุณค่าทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับหรือสถาปนาแล้วของมหาวิทยาลัย

กลุ่มข้อมูลที่ใช้ศึกษาที่วัฒนธรรมศึกษาให้ความสนใจคือ วาทกรรมในงานโฆษณา ศิลปะ สถาปัตยกรรม คติชน แฟชั่น ภาพยนตร์ วรรณกรรมขายดี เช่นเรื่องผี เรื่องประโลมโลก หนังคาวบอย หนังวิทยาศาสตร์ ภาพถ่าย ดนตรี นิตยสาร วัฒนธรรมย่อยของเยาวชน ตำรา ทฤษฎีการวิจารณ์ วิทยุ วรรณกรรมสตรี โทรทัศน์ และผลงานของชนชั้นกรรมาชีพ ตัวบทที่ใช้ศึกษาเหล่านี้ตรงกันข้ามกับตัวบทหลัก (Canon) หรือแม่แบบทางสุนทรียศิลป์ของวัฒนธรรมชั้นสูง (High Culture) **วัฒนธรรมศึกษาให้ความสนใจกับวัฒนธรรมชั้นล่าง (Low Culture) หรือวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture)** ลักษณะเช่นนี้เป็นแนวทางของกลุ่มแฟรงเฟิร์ต (Frankfurt School) และปัญญาชนนิวยอร์ค (the New York Intellectuals) ซึ่งแผ้วทางมาตั้งแต่ทศวรรษ 1930-1960 ในยุคหลังสมัยใหม่ ศิลปะและกิจกรรมต่างๆในศูนย์การค้ามีคุณค่าแก่การศึกษาพอๆกับศิลปกรรมและวรรณกรรมชั้นเยี่ยมในพิพิธภัณฑ์ของชาติ **วัฒนธรรมศึกษาจะเน้นการศึกษาภาคปฏิบัติการและการประกอบสร้างทางสังคม**

นอกจากนี้ วรรณกรรมชั้นเลิศทางสุนทรียะ (The Belletristic Literature) ถูกตรวจสอบจากมุมมองวัฒนธรรมศึกษา วัฒนธรรมศึกษาให้ความสำคัญวรรณคดีในฐานะที่เป็นเหตุการณ์หรือหลักฐานของรากหรือร่องรอยทางสังคม ประวัติศาสตร์และการเมือง วรรณคดีมิได้ทรงไว้ซึ่งสุนทรียะโดยตัวของมันเอง (An Autonomous Aesthetic Icon) และไม่สามารถแยกตัวเองออกจากการผลิต การแพร่กระจายและการบริโภค

ด้านวิธีการศึกษา (The Mode of Inquiry) วัฒนธรรมศึกษาไม่ได้ศึกษาเฉพาะเทคนิค การสัมภาษณ์ การอธิบายตัวบท การค้นคว้าบริบทแต่ยังวิเคราะห์อุดมการณ์ (Ideological Analysis) การสถาปนาอุดมการณ์ และการประกอบสร้างเป็นสถาบัน การวิเคราะห์สถาบันในฐานะเป็นผู้สร้างแพร่กระจายองค์ความรู้ ความเชื่อด้วยการปฏิบัติการอย่างมีระบบ (Productive Agencies) สร้างและสืบสานขนบซึ่งเป็นวาทกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การศึกษานวนิยายแนวพาฝันร่วมสมัยโดยพิจารณาความสำเร็จของการผลิตซ้ำในรูปแบบต่างๆ การวิเคราะห์พลังของวรรณกรรมแนวพาฝันในละครโทรทัศน์ นิตยสารสตรีที่เกี่ยวข้องกับผู้พิมพ์ ร้านหนังสือ ผู้สร้างละครโทรทัศน์และบรรณาธิการนิตยสาร เครือข่ายของสถาบันเหล่านี้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้าง การกำหนดและผลิตงานทางวัฒนธรรมบันเทิงให้ผู้เสพบริโภค การวิเคราะห์ "สถาบัน" (Institutional Analysis) ผู้สร้างวัฒนธรรมเป็นหัวใจหลักของวัฒนธรรมศึกษาเพื่อหามิติของอุดมการณ์และพลังในวัฒนธรรมนั้นๆ การแสดงออกทางวัฒนธรรมหรือตัวบทที่ศึกษาและสถาบันซึ่งสร้างวัฒนธรรมนั้นทำให้เกิดอุดมการณ์

การวิเคราะห์สถาบันหรือผู้สร้างวัฒนธรรมเน้นที่วิธีการและเป้าหมายทางวัตถุขององค์กรนั้นรวมทั้งการแพร่กระจายของวัฒนธรรมและตัวบทเหล่านั้น การวิเคราะห์อุดมการณ์ แนวคิด อารมณ์ ความเชื่อ ภาพแทนที่หล่อหลอมวัฒนธรรมนั้นเป็นการปฏิบัติการวัฒนธรรม การวิเคราะห์สถาบันหรือผู้สร้างกับอุดมการณ์

วัฒนธรรมศึกษาในโลกที่พูดภาษาอังกฤษมีพื้นฐานมาจากฝ่ายซ้ายซึ่งมีรากฐานมาจากมาร์กซิสม์ กลุ่มที่ไม่ใช่มาร์กซิสม์และกลุ่มหลังมาร์กซิสม์ นักวัฒนธรรมศึกษากลุ่มนี้มุ่งโจมตีนักวิชาการที่มุ่งสุนทรียะและรูปแบบนิยมซึ่งไม่สนใจประวัติศาสตร์และการเมืองซึ่งครอบครองพื้นที่ในวงวรรณกรรมวิจารณ์ช่วงหลังสงคราม ส่วนกลุ่มที่มาจากมานุษยวิทยา ชาติพันธุ์วิทยา เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ การเมืองและสังคมวิทยามักจะโจมตีนักมนุษยศาสตร์ที่ตัดขาดการศึกษาออกจากสังคม ปัญญาชนและนักวิชาการแนวขนบที่คอยพิทักษ์วัฒนธรรมจะถูกตั้งคำถามว่าไร้คุณค่า

ริชาร์ด โอห์มานน์ (Richard Ohmann) ผู้เขียนหนังสือชื่อ English in America (1976) วิเคราะห์การศึกษาภาษาอังกฤษในฐานะผู้แพร่กระจายไม่เพียงแต่เรื่องความเชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ รวบรวมทัศนคติเพื่อให้สามารถปฏิบัติการได้อย่างราบรื่นในสังคมสมัยใหม่

ในสหรัฐอเมริกา คำว่าวัฒนธรรมศึกษาจะใช้ในความหมายกว้าง (ในความหมายแบบที่สอง) ส่วนการวิจารณ์แนววัฒนธรรม จะเน้นการศึกษาด้านวรรณคดีและศิลปะ

วัฒนธรรมศึกษาในอเมริกาเหนือ ได้รับอิทธิพลจากแนวทางของ สจ๊วต ฮอล มิแชล เดอ แซร์โต (Michel de Certeau) ดิค เฮบไดซ (Dick Hebdige) ผลงานเรื่อง Subculture: The Meaning of Style ทำให้เกิดผลงานของนักวิชาการในอเมริกา เช่น ผลงานเรื่อง Television Culture (1987) ของจอห์น ฟิสกี้ (John Fiske) ผลงานเรื่อง Dead Elvis (1991) ของ กริล มาร์คัส (Greil Marcus) และผลงานเรื่อง Shopping with Freud (1993) ของ ราเชล โบลบี (Rachel Bowlby) ผลงานเหล่านี้ศึกษาพลังและกระบวนการของผู้บริโภคในการต่อต้านและตอบโต้สื่อโทรทัศน์ ศึกษาเพลงร็อค และจิตวิทยาของผู้บริโภค

ตัวอย่างผลงานการวิจารณ์เชิงวัฒนธรรม เช่นผลงานของ แมรี่ ปูเวย์ (Mary Poovey) เรื่อง **The Proper Lady and the Woman Writer** (1984) วิเคราะห์นวนิยายสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18

ซึ่งเขียนโดยนักเขียนหญิง นิตยสารสตรีและระบบปิตาธิปไตยซึ่งครอบงำและกำหนดการเขียน

ผลงานเรื่อง **Rule of Darkness** (1988) ของ แพตทริค แบรนลิงเกอร์ (Patrick Brantlinger) เป็นตัวอย่างการวิจารณ์เชิง วัฒนธรรมโดยวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง **Heart of Darkness** ของ โจเซฟ คอนราด (Joseph Conrad) ในบริบทของจักรวรรดินิยมและเชื้อชาตินิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 วรรณกรรมประโลมโลกแนวประชานิยมเกี่ยวกับความรักและการผจญภัยและวรรณกรรมแนว "expose literature" ซึ่งเสนอภาพแทนอันบิดเบือนของลัทธิล่ามนุษย์ในอัฟริกา

การวิจารณ์แนววัฒนธรรมวิเคราะห์วรรณกรรมว่าเกิดขึ้น ได้รับอิทธิพลและเป็นรูปแบบวาทกรรมในวัฒนธรรมช่วงเวลาหนึ่ง ให้ความสำคัญกับบริบททางสังคมที่งานเขียนเรื่องนั้นเขียนขึ้น รวมทั้งการผลิต การแพร่กระจายและการอ่าน นักวิจารณ์เชิงวัฒนธรรมจะต่อต้านวัฒนธรรมสูง (High Culture หรือ Culture) และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประชานิยม วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมชนบทและวัฒนธรรมมวลชนแต่ก็ไม่ได้ละเลยวัฒนธรรมที่ได้รับการยกย่อง

วัฒนธรรมในทัศนะของนักวัฒนธรรมศึกษาและนักวิจารณ์แนววัฒนธรรม หมายถึงวัฒนธรรมที่ยังคงมีชีวิตและมีความเปลี่ยนแปลงมีการปะทะสังสันทน์กันมากกว่าจะมองว่าวัฒนธรรมหยุดนิ่งและดิ่งเดี่ยว การศึกษาวรรณคดีไม่ได้เน้นสุนทรียะหรือมองวรรณคดีเป็น "สิ่งสุนทรีย์" แต่วิเคราะห์วรรณคดีในแง่ที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น เช่น สภาพเศรษฐกิจ วาทกรรมในสังคม วัฒนธรรมจึงเป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การมองวรรณคดีเหมือนนักมานุษยวิทยามากกว่านักวรรณคดีแนวขนบ

พรมแดนของวัฒนธรรมสูง-ต่ำที่เลื่อนไหลเปลี่ยนผ่านและหลากหลายเป็นประเด็นที่นักวิจารณ์แนวนี้ให้ความสนใจ การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวรรณกรรมคลาสสิคกับภาพยนตร์หรือการ์ตูน เช่น นวนิยายของ เจน ออสเตน อาจเปรียบเทียบกับนวนิยายพาฝันแบบโกธิคหรือวิถีของผู้หญิงซึ่งเป็นขนบทางวัฒนธรรม บทละครของเชคสเปียร์ซึ่งเดิมเป็นวัฒนธรรมประชานิยมในหมู่ชนชั้นล่างเปลี่ยนมาได้รับการยอมรับเป็นวรรณคดีชั้นสูงหรือตัวบทหลักในการศึกษาวรรณคดีต่อมากลายเป็นภาพยนตร์ซึ่งเป็นศิลปะประชานิยม

นักวิจารณ์แนววัฒนธรรมจึงท้าทายการศึกษาวรรณคดีแนวขนบในการกำหนดตัวบทสำคัญในการศึกษา (Literary Canon) และการยกย่องวรรณคดีเรื่องหนึ่งๆเป็นวรรณคดีเอก (Great Books) **นักวิจารณ์แนวนี้จะอรรถาธิบายตัวบทโดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวบทกับสิ่งอื่นในบริบทสังคมและวัฒนธรรมมากกว่าที่จะมุ่งการประเมินค่า** (to relate, rather than to rate) การมุ่งศึกษาผลผลิตทางวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม เช่นผลงานเรื่อง Simulations (1981) ของ ฌอง โบดิยาร์ด (Jean Baudrillard) และผลงานเรื่อง The Great Divide (1986) ของ แอนเดรีย ฮุสเซน (Andreas Huyssen)

นักวิจารณ์แนววัฒนธรรมมักตั้งคำถามกับคุณค่าที่มีลำดับชั้นและวิจารณ์การศึกษาวรรณคดีในสถาบันการศึกษาเพราะสถาบันการศึกษาชั้นสูงเช่นมหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดนิยามคำว่าวัฒนธรรมรวมทั้งกำหนดวัฒนธรรมสูง-ต่ำ (High-Low Culture) นักวัฒนธรรมศึกษาจะผสมผสานและจับคู่ (mix and match) หลักการต่างๆโดยให้ความสำคัญกับสำนึกเชิงอุดมการณ์ของมนุษย์ (Human Consciousness) ซึ่งก่อให้เกิดพลังทางวัฒนธรรม (Cultural Forces)

แม้ว่านักปฏิบัติด้านวัฒนธรรมศึกษาจะอยู่ในสหรัฐอเมริกา แต่ต้นกำเนิดและอิทธิพลทางทฤษฎีพัฒนาขึ้นในยุโรป นักคิดยุโรปสายโครงสร้างนิยมและหลังโครงสร้างนิยมซึ่งผลงานมีส่วนสำคัญ

ในการพัฒนาวัฒนธรรมศึกษาคือทฤษฎีภาษาศาสตร์ของเฟอร์ดินาน เดอ โซร์ซูร์(Ferdinand de Sausure) ผลงานโครงสร้างนิยมของโรลองด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) โคล้ด เลวี สเตราส์ (Claude Levi Strauss) ซึ่งเสนอว่าองค์ประกอบทั้งหมดในสังคมเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์รวมทั้งวรรณคดีก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบสัญญะ (a system of sign) งานจิตวิเคราะห์ของ ฌาคส์ ลากอง (Jacques Lacan) ซึ่งมีอิทธิพลในการเสนอแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และ subjectivities ซึ่งถูกประกอบสร้างจากวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมในสังคม ลากองเสนอว่า จิตไร้สำนึกของมนุษย์ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นโครงสร้างเหมือนภาษาและถือว่าความฝันเป็นรูปแบบวาทกรรม เขาให้ความสำคัญกับการถกเถียงเรื่องซึ่งเขาคิดว่าไม่ใช่เป็นธรรมชาติ แต่แท้จริงเป็นผลผลิตของระเบียบสังคมและระบบเชิงสัญญะ

ในสหรัฐอเมริกา วัฒนธรรมศึกษาเจริญงอกงามในช่วงทศวรรษ 1980-1990 ในหมู่ปัญญาชนในมหาวิทยาลัยและนักวิจารณ์ฝ่ายซ้าย มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาและวารสารชื่อ **Cultural Critique, Differences, Representation Social Text** บรรณาธิการวารสาร ซึ่งก่อตั้งในปี 1985 ที่มหาวิทยาลัย Minnesota ประกาศว่าวัฒนธรรมศึกษาให้ความสนใจวาทกรรมและปฏิบัติการ สถาบันและค่านิยมที่สืบสานในลักษณะวงศาคณาญาติ (Genealogies)ของสุนทรียศาสตร์ สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ส่วนหลักการหรือทฤษฎีที่ใช้คือการตีความวัฒนธรรมที่ใช้วิธีการแบบสหวิทยาการของวรรณคดีศึกษา ปรัชญา มานุษยวิทยา ทฤษฎีมาร์กซิสม์ สตรีนิยม จิตวิเคราะห์ ทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม ในวงวิชาการอเมริกัน วัฒนธรรมศึกษาเป็นสาขาวิชาใหม่ซึ่งรองรับการพบกันของนักวิจารณ์วรรณกรรม นักนิเทศศาสตร์ สตรีนิยม มาร์กซิสม์ นักทฤษฎีหลังสมัยใหม่ นักสัญญวิทยาสังคม ผู้เชี่ยวชาญศิลปะ นักสังคมวิทยา นักวาทวิทยา และนักประวัติศาสตร์วัฒนธรรม

ผลงานที่ส่งอิทธิพลในวงวิชาการช่วงทศวรรษ 1980 คือผลงานของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) เรื่อง **Orientalism** (1978) ซึ่งหยิบประวัติศาสตร์ของภูมิปัญญาในงานวิจัยของตะวันตกเกี่ยวกับตะวันออกกลางซึ่งเป็นวาทกรรมการครอบงำของตะวันตกต่อการสร้างภาพแทนตะวันออกซึ่งแฝงไว้ด้วยอคติทางเชื้อชาติ เพศสถานะด้วยวาทกรรมอาณานิคมโดย (ในทศวรรษต่อมาผลงานของซาอิดก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก)

ในช่วงทศวรรษ 1980 ผู้ที่มีอิทธิพลในหมู่วัฒนธรรมศึกษา คือ โรเบิร์ต โชลส์ (Robert Scholes) นักวรรณคดีศึกษาผู้เขียนหนังสือที่มีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษา คือ **Textual Power** (1985) ข้อความสำคัญที่เขาประกาศคือ **"เราต้องหยุดสอนวรรณคดีและเริ่มศึกษาตัวบท พยายามวิเคราะห์ตัวบททุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นทัศนศิลป์หรือวาทศิลป์ ไม่ว่าจะมีคุณลักษณะเช่นไร ทั้งที่ลุ่มลึกและเริงรมย์ประโลมโลก ต้องนำมาศึกษาตัวบทในลักษณะกระบวนการ (Textuality) การศึกษาตัวบทต้องขยายพรมแดนมากกว่าหน้ากระดาษไปสู่ปฏิบัติการทางสถาบันสังคมและโครงสร้างของสังคม"** ในช่วงเวลา 10 ปี เขาเปลี่ยนตัวเองจากนักสุนทรียศาสตร์แนวโครงสร้างนิยมที่ไม่ได้มีมิติทางการเมืองมาสู่ความหลากหลายทางความคิดในผลงานชุดไตรภาค คือ **Structuralism in Literature: An Introduction** (1974) **Semiotics and Interpretation** (1982) **Textual Power** (1985) ในช่วงเวลานั้น โชลส์ ก็เช่นเดียวกับปัญญาชนอเมริกันที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมศึกษาของอังกฤษในช่วงทศวรรษ 1970 (แต่ได้อาจได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมจากยุโรป)

ในช่วงหลังสงครามเวียตนาม นักวิชาการอเมริกันเริ่มได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมศึกษาของอังกฤษ จากผลงานของเทอรี่ อีคเกิลตัน (Terry Eagleton) เรื่อง **Literary Theory** (1983) โดยเฉพาะบทสุดท้ายอันทรงพลัง ผลงานของวัฒนธรรมศึกษาสายสกุลเบอร์มิงแฮมไม่มีอิทธิพลมากนักในสหรัฐอเมริกา อาจมีผลงานของ ดิค เฮบไดค์ เรื่อง **Subculture: The Meaning and Style** (1979) และเรื่อง **Resistance through Rituals** ซึ่งชี้ให้เห็นว่าวัยรุ่นชนชั้นผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นวัฒนธรรมย่อยช่วงหลังสงคราม เช่น กลุ่มร็อค กลุ่มมอด กลุ่มเท็ดดี้บอย กลุ่มสกินเฮก และกลุ่มพั้งค์ เป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่ท้าทายการครอบงำของวัฒนธรรมกระแสหลักโดยใช้รูปแบบสัญญะในเชิงต่อต้านและไม่เห็นด้วยสไตล์ของวัยรุ่นผิวขาวที่พัฒนาวัฒนธรรมของคนผิวดำซึ่งเป็นวัฒนธรรมชายขอบต่อมากลายเป็นวัฒนธรรมประชานิยม ในฐานะนักวัฒนธรรมศึกษารูปแบบทางวัฒนธรรมมีความซับซ้อนซึ่งผสมผสานหลอมรวมทั้งในแง่สุนทรียะ รากเหง้าทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ความสับสนซับซ้อนของการปฏิเสธการต่อรองการครอบงำทางวัฒนธรรมกระแสหลักและกระแสบริโภคนิยม วัฒนธรรมศึกษาให้ความสำคัญกับกระบวนการประกอบสร้างทางสุนทรียะและสังคม การประดิษฐ์คิดค้นใหม่ทางวัฒนธรรมซึ่งสัมพันธ์กับบริบัททางสังคมอย่างแยกกันไม่ออก

จึงไม่น่าแปลกใจที่เมื่อสิ้นสุดทศวรรษ 1980 เกิดวารสารใหม่ชื่อ **Cultural Studies** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศาสตร์สาขาวัฒนธรรมศึกษาเพื่อให้กว้างขวางไปทั่วโลก และเป็นสถานที่พบปะติดต่อกันของนักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษาและผู้ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในประเทศต่างๆ และจากหลากหลายสาขาวิชา มีบรรณาธิการนานาชาติ นักวัฒนธรรมศึกษาใช้แนวคิดหลังอาณานิคมเพื่อเป็นเสียงให้ผู้ที่อยู่ชายขอบของสังคมหรือผู้ที่ไม่เคยมีโอกาสหรือมีเสียงในสังคม เป็นอาณาจักรทางวิชาการที่ผสมผสานไปทั่วโลก เมื่อสิ้นสุดทศวรรษ 2000 ความหลากหลายแพร่กระจายของวัฒนธรรมศึกษาจึงขยายออกไปมากมายหลายสาขาและแพร่กระจายไปทั่วโลก

การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในวงวรรณคดีศึกษาตะวันตก

ในผลงานของแอนโทนี่ อีสโฮป (Antony Easthope) เรื่อง **Literary into Cultural Studies** (1991) ซึ่งวิเคราะห์และรื้อสร้างกระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษาในอังกฤษที่ดำเนินมาประมาณ 50 ปี การแบ่งชั้นวรรณคดีเป็นวรรณคดีที่ได้รับยกย่องเป็นตัวบทในการศึกษา (Canon) กับวรรณกรรมประชานิยม กำเนิดของวรรณคดีศึกษา แนวคิดของแมทธิว อาร์โนลซึ่งครอบงำวงวรรณคดีศึกษาอังกฤษ ในผลงานของอาร์โนลชื่อ **Culture and Anarchy** (1869) ซึ่งแยกแยะวรรณคดีเลิศกับวรรณกรรม "พื้นๆ" ความหมายของวรรณคดีจึงจำกัด หมายถึงวรรณกรรมที่ได้รับยกย่องว่าดี เป็นวรรณคดีเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของชาติ หน้าที่ของครูวรรณคดีจึงสร้างความเห็นอกเห็นใจชนชั้นต่างๆ การไม่รวมวรรณกรรมประชานิยมอยู่ในตัวบทในการศึกษาเป็นการแบ่งแยกระหว่างวรรณกรรมชั้นสูงกับวรรณกรรมชั้นต่ำ อีสโฮปนำแนวคิดเรื่องกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของโทมัส คูน มาวิเคราะห์วรรณคดีศึกษาโดยแยกแยะว่ากระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษาที่แยกแยะตัวบทในการศึกษาออกจากบริบทและใช้วิธีการอ่านแบบ "The Modernist Reading" ซึ่งมุ่งหาแนวคิดสำคัญและคิดว่าวรรณคดีสมบูรณ์ในตัวของมันเองและการอ่านเพื่อมุ่งหาเอกภาพ (unity) ดังที่ ไอ เอ ริชาร์ด (I.A. Richards) ใน ค.ศ.1926 ผู้นำกลุ่มการวิจารณ์แผนใหม่ (The New Criticism) กล่าวว่า "It is never what a poem says

which matters, but what it is" (สิ่งที่บทกวีกล่าวถึงนั้นไม่สำคัญ ที่สำคัญคือสิ่งที่กล่าวนั้นคืออะไร) อีสโฮปรื้อสร้างกระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษากลุ่มการวิจารณ์แผนใหม่และวิธีการอ่านแบบคตินิยมสมัยใหม่ เขาเห็นว่ากระบวนทัศน์ในการอ่านวรรณคดีในวงการวรรณคดีศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนทัศน์มนุษยนิยมอันเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลางทำให้เกิด "วิกฤตมนุษยศาสตร์" เขาลงท้ายการปฏิเสธกระบวนทัศน์ดังกล่าวด้วยข้อความของ คริสโตเฟอร์ คลาวเวลล์ (Christopher Caudwell) ที่ว่า

"Humanism, the creation of bourgeois culture, finally separates from it. And Humanism, leaving it, or rather forcibly thrust out, must either pass into the ranks of the proletariat or, going quietly into a corner, cut its throat."

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอีสโฮปจะนำเสนอความเปลี่ยนแปลงของวรรณคดีศึกษาในด้านกระบวนทัศน์และวิธีวิทยาที่ชัดเจน แต่ผลงานของเขาก็เป็นการแบ่งขั้ววรรณคดีศึกษาและวัฒนธรรมศึกษาด้วยวิธีจับคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) บริบทของการวิพากษ์ของอีสโฮปคือวรรณคดีศึกษาในอเมริกาในช่วงนั้น เขามองวรรณคดีศึกษาเป็นองค์รวมเดียวโดยถือวรรณคดีศึกษาของภาควิชาภาษาอังกฤษในอเมริกาเป็นภาพแทนวรรณคดีศึกษาทั้งหมด แท้จริงวรรณคดีศึกษามิได้เป็นองค์รวมเดียวและดิ่งเดี่ยว ยังมีวิธีวิทยาอื่นๆ เช่นวรรณคดีเปรียบเทียบซึ่งมีกระบวนทัศน์ผสมผสานทั้งข้ามชาติ ข้ามศาสตร์ ข้ามศิลป์และสหบท มิได้ใช้แนวคิดแบบอาร์โนลด์เป็นฐานคิดในการศึกษาวรรณคดี กระบวนทัศน์และวิธีวิทยาของวรรณคดีเปรียบเทียบร่วมขบวนกับกระแสในวงการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่เน้นสหวิทยาการเป็นวิธีวิทยามากว่าสามทศวรรษแล้ว

กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษากับการวิจัยสาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาเป็นกระบวนทัศน์ที่ท้าทายและมีคุณูปการต่อวงวรรณคดีศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งวงวิชาการวรรณคดีเปรียบเทียบในประเทศไทย วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบและปริญญาโทสาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้กระบวนทัศน์และวิธีวิทยาของวัฒนธรรมศึกษาผสมผสานกับแนวทฤษฎีวรรณคดี อาทิ แนวทฤษฎีสตรีนิยม แนวทฤษฎีหลังอาณานิคม แนวทฤษฎีหลังสมัยใหม่ตั้งโจทย์วิจัยที่ใช้ตัวบทวรรณกรรมและตัวบททางวัฒนธรรมอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่รื้อสร้างนิยามคำว่าวัฒนธรรม รวมทั้งวรรณคดีว่ามิใช่เป็นสิ่งสูงส่ง มีคุณค่าสะท้อนความดีงามของมนุษย์หรือเป็นตัวแทนของอารยธรรมมนุษย์เท่านั้นแต่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมว่าคือ "ความธรรมดาสามัญ" **วัฒนธรรมคือรูปแบบของการแสดงออกหรือการสะท้อนความหมายที่หลั่งไหลออกมาจากประสบการณ์ต่างๆ ของผู้คน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงร้อยรัดผู้คนชนชั้นต่างๆ เข้าด้วยกัน ภายใต้บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจและเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์เฉพาะหนึ่งๆ อีกทั้งให้ความสำคัญต่อ "ตัวผู้กระทำการ" ที่มีประวัติศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์หรือเน้นมองอำนาจของผู้คนธรรมดาสามัญ ที่สะท้อนประสบการณ์วัฒนธรรมอารมณ์ความรู้สึกและแสดงปฏิบัติการต่างๆ ของเขาออกมา** การมุ่งศึกษา วัฒนธรรมสมัยนิยมของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาซึ่งเห็นว่าวัฒนธรรมสมัยนิยมคือพื้นที่แห่งการต่อสู้ดิ้นรน ระหว่างฝ่ายที่มีอำนาจ เหนือกว่ากับฝ่ายที่ถูกควบคุมบงการหรือระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งมีพื้นฐานคิดมาจากแนวคิดเรื่อง

การครอบงำทางวัฒนธรรม (Hegemony) ของ อันโตนิโอ กรัมชี่ เป็นกระบวนทัศน์และฐานคิดที่ทำให้การศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบขยายของเขตของการศึกษาวรรณคดีโดยให้ความสำคัญกับวรรณคดีในฐานะเป็นตัวบททางวัฒนธรรมและการปฏิบัติการทางวาทกรรมในสังคม ด้วยกระบวนทัศน์นี้วรรณคดีเปรียบเทียบจึงเชื่อมโยงกับสังคมและการศึกษาวรรณคดีเองก็เป็นปฏิบัติการทางสังคมในลักษณะหนึ่งเช่นกัน

คุณูปการของวัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบจึงมีหลายประการ ดังนี้

ประการแรก วัฒนธรรมศึกษาทำให้ตัวบทที่ใช้ศึกษาในวรรณคดีเปรียบเทียบขยายของเขตออกจากวรรณคดีแบบฉบับหรือวรรณคดีที่ได้รับการยอมรับไปสู่การศึกษาวรรณคดีของชนชายขอบในสังคมทั้งด้านเพศสถานะ ชนชั้นและเชื้อชาติ "มุมมองจากชายขอบ" เป็นทั้งกระบวนทัศน์และวิธีวิทยาที่นำไปสู่การตั้งโจทย์วิจัยสาขาวรรณคดีเปรียบเทียบการไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะวัฒนธรรมกระแสหลักแต่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชายขอบและปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันทำให้การศึกษาวรรณคดีเป็นการวิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมและอำนาจ

ประการที่สอง วัฒนธรรมศึกษาทำให้เกิดความตระหนักว่าวรรณคดีในฐานะตัวบททางวัฒนธรรมเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมและเป็นเรื่องของการเมืองเรื่องวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรม (Hegemony) นำไปสู่การตั้งโจทย์วิจัยหรือแนวทางการวิเคราะห์การประกอบสร้างอัตลักษณ์และมายาคติ เป็นต้น

ประการที่สาม ในยุคโลกาภิวัตน์และยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์เป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในลักษณะครอบงำที่ซับซ้อน การแผ่ขยายของวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาในท้องถิ่นระดับต่างๆ มิได้เป็นเพียงการครอบงำด้านเดียวแต่ยังมีการต่อรอง **การยอมรับและการปฏิเสธ**ในลักษณะการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายแตกต่างในแต่ละบริบท

กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาจึงเป็นแนวโน้มล่าสุดที่ทำให้วงการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบขยายของเขตการศึกษาและสัมพันธ์กับสังคมในกระแสของความเปลี่ยนแปลงได้อย่างไม่หยุดนิ่งและมีชีวิตชีวา

งานวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบที่ใช้วัฒนธรรมศึกษาเป็นโจทย์ในการวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง "วรรณกรรมพื้นบ้านในชุมชนลาวหลวงพระบางกับบทบาทในการสืบสานความเป็นลาวหลวงพระบางในบริบทสังคมไทย" ของ บัวริน วังคีรี (2551) ผู้วิจัยตั้งโจทย์ของการวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวลาวหลวงพระบางว่าเมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลยและอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์เมื่อ 200 ปีที่แล้วยังคงสืบสานหรือปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้สอดคล้องกับความเป็นผู้วิจัยรวบรวมวรรณกรรมทั้งประเภทมุขปาฐะและลายลักษณ์ ของชุมชนดังกล่าวในฐานะที่เป็นการสืบสานวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน ผู้วิจัยสรุปว่า ชาวลาวหลวงพระบางในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนไว้ในขณะเดียวกันก็ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองของไทย ชาวลาวอพยพกลุ่มนี้สร้างสรรค์วรรณกรรมมุขปาฐะและลายลักษณ์ขึ้นใหม่เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของตน วรรณกรรมไม่เพียงแต่มีบทบาทในการหล่อหลอมมโลกทัศน์ วิธีคิดและวิถีชีวิตหากยังมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ลาวหลวงพระบางในประเทศไทยซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตโดยแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐาน วรรณกรรมมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ช่วงที่สอง วรรณกรรมมีบทบาทในการสร้างสำนึกตอบโต้อำนาจรัฐไทยและในช่วงที่สาม เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมสร้างชาติไทยและวาทกรรมการพัฒนาที่ครอบงำอย่างเป็นระบบส่งผลให้ชาวลาวหลวงพระบางปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้สอดคล้องกับความเป็นไทยเพื่อเลื่อนสถานภาพทางสังคมและการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ในฐานะพลเมืองไทยโดยการผนวกรวมความเป็นไทยกับความเป็นลาวเข้าด้วยกันและนิยามตนเองเป็น "ชาวไทยเชื้อสายลาวหลวงพระบาง" อัตลักษณ์ชาวลาวหลวงพระบางในไทยมีความเลื่อนไหลและเลือกแสดงอัตลาษณ์ของตนได้หลากหลายในสังคมไทยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์ของตนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคุณค่าทั้งในด้านการเก็บรวบรวมวรรณกรรมต้นฉบับตัวเขียนและวรรณกรรมมุขปาฐะและการให้ความหมายของตัวบท ดังกล่าวในด้านที่เป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมเพื่อต่อรองเรื่องอำนาจและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชน

วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบที่ใช้กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือ วิทยานิพนธ์เรื่อง "วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย" ของถนอมนวล หิรัญเทพ ซึ่งมุ่งสำรวจและวิเคราะห์วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทยทั้งที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนที่ไม่ใช่คนพิการและที่เขียนโดยคนพิการเพื่อวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างความหมายของ "ความพิการ"ที่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละยุคสมัย ความหมายของความพิการเปลี่ยนไปตามปฏิสัมพันธ์ของวาทกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับความพิการในแต่ละยุคสมัย ในยุคจารีต ความพิการหมายถึงวิบากกรรมและวัตถุเพื่อการสงเคราะห์ จากวาทกรรมศาสนาพุทธได้แก่ความเชื่อเรื่องกรรมเก่า การเวียนว่ายตายเกิด การทำบุญสุนทานและความเมตตากรุณา ในยุคเวทนานิยม-สังคมสงเคราะห์ ซึ่งแบ่งเป็นยุคการสร้างชาติไทยไปสู่อารยะ ซึ่งมีวาทกรรมสำคัญคือวาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพซึ่งทำให้ความพิการเป็นภาระของสังคมที่ต้องให้การฟื้นฟูในยุคของการเติบโตของสิทธิมนุษยชนของคนพิการมีวาทกรรมสิทธิมนุษยชนของคนพิการ ในบริบทดังกล่าวเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทยเข้ามามีส่วนร่วมในปฏิสัมพันธ์ทางวาทกรรมข้างต้นทั้งในแง่การผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของวาทกรรมต่างๆ วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคุณค่าและน่าสนใจที่ทำให้การวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมเป็นการทำความเข้าใจปฏิบัติการทางวาทกรรมในสังคมไทยที่มีพลวัตและหลากหลาย รวมทั้งเข้าใจมายาคติเกี่ยวกับความพิการในสังคมไทยอีกด้วย

พัฒนาการของวรรณคดีเปรียบเทียบไปสู่ปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมศึกษาทำให้การศึกษาวรรณกรรมเป็นการศึกษาวัฒนธรรมและสังคมไปพร้อมๆ กันและเปิดทิศทางของวรรณคดีเปรียบเทียบให้พัฒนาก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่โดดเดี่ยวหรือตัดขาดศาสตร์ของตนออกจากสังคมและโลก

อ้างอิง

ตรีศิลป์ บุญขจร. "จากวรรณคดีศึกษาสู่วัฒนธรรมศึกษา: การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์," เสนอในการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 7 "ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา" ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 26-28 ,มีนาคม 2551.

ถนอมนวล หิรัญเทพ (2551). "วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ.

บัวริน วังคีรี (2551). เรื่อง "วรรณกรรมพื้นบ้าน ในชุมชนลาวหลวงพระบางกับบทบาทการสืบสานความเป็นลาวหลวงพระบางในบริบทสังคมไทย" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. "วัฒนธรรมศึกษาในประเทศอังกฤษ: จากซ้ายใหม่ถึงสจ๊วต ฮอลล์" เสนอในการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 7 "ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 26-28 มีนาคม 2551.

Anthony Easthope (1991). **Literary into Cultural Studies.** London: Routledge.

Barker, Chris (2003). **Cultural Studies: Theory and Practice.** Second Edition. London: SAGE Publications.

During, Simon (2005). **Cultural Studies: A Critical Introduction.** Oxon: Routledge.

Storey, John (2001). **Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction.** Third Edition. Essex: Pearson Education Limited.

Reconsidering the Notion of "Public Citizenship" from the Viewpoint of Emerging East Asian Community: Through Our Writing Transnational East Asian History Project

Okuda Takaharu [1]

Abstract

This paper has focused on intellectual movement in which I engaged for four years together with multinational students and citizens for writing transnational East Asian modern history project. In the era of globalization, interdependence through exchanging materials such as trade and capital flow has become so remarkable in East Asian region. The countries of the region such as Japan, South Korea and China have strong tendency to form economic integration and mutual relationships among them are becoming very close. However, emerging economic integration does not necessarily bring the people in the region to foster their common or integrated feelings as East Asian citizens. In spite of growing interdependence, spiritual or mental feelings of the nations are so different that the gaps on recognitions often cause conflicts and hostilities among them. One of the hot spots is the differential perceptions on modern history by East Asian nations. This issue is very troublesome in the meaning that it often misleads people to be ultra-nationalists or exclusivists in East Asian nations. The existing alienation between economic, material situation and spiritual, mental feelings of the nations seems to be very big sociopolitical bother in contemporary emerging East Asian Community. Our project in the field of international studies may be one of the small contributions to overcome the difficulties and to have "our common history" as East Asian citizenship.

---

[1] Professor, Faculty of International Studies, Bunkyo University, Kanagawa, JAPAN, majoring in Asian Economy, Development Economics and International Studies

การศึกษาความเข้าใจเรื่อง "พลเมืองโลก" จากตัวอย่างกรณีประชาคมอาเซียตะวันออก: โครงการเขียนประวัติศาสตร์ประชาคมนานาชาติในกลุ่มอาเซียตะวันออก

โอคุดะ ทากะฮารุ [2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาโดยเน้นที่กลุ่มปัญญาชนได้แก่นักศึกษา และประชากรนานาชาติซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเป็นเวลา 4 ปี เพื่อที่จะเขียนประวัติศาสตร์ประชาคมนานาชาติในกลุ่มอาเซียตะวันออก ในยุคโลกาภิวัตน์ ประชาคมนานาชาติต่างต้องพึ่งพิงอาศัยกันด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการค้า การลงทุนข้ามชาติเป็นต้น ซึ่งเห็นได้ชัดในกลุ่มประชาคมอาเซียตะวันออก ประเทศในภูมิภาคนี้เช่นญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และ จีน เป็นต้น มีแนวโน้มที่จะบูรณาการระบบเศรษฐกิจโดยมีข้อตกลงความร่วมมืออย่างใกล้ชิด ซึ่งทำให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตาม การที่มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจมิได้หมายความว่าประชาชนในภูมิภาคจะมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในฐานะพลเมืองของประชาคมนานาชาติกลุ่มอาเซียตะวันออกแต่อย่างใด แม้ว่าความร่วมมือซึ่งกันและกันจะมีมากขึ้น แต่ในเชิงจิตวิญญาณของแต่ละชาติกลับมีความแปลกแยกและแตกต่างจนกระทั่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งและความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ประเด็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือการรับรู้และความเข้าใจที่แตกต่างกันในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของอาเซียตะวันออก ซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากอย่างยิ่ง เพราะเป็นประเด็นที่ชักนำให้เกิดความรู้สึกชาตินิยม และความต้องการที่จะแบ่งแยกอย่างรุนแรงในอาเซียตะวันออก ความรู้สึกแปลกแยกนี้เป็นปัญหาทางสังคมและการเมืองของกลุ่มอาเซียตะวันออก โครงการศึกษาวิจัยนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหานี้เพื่อที่เราจะได้มี "ประวัติศาสตร์ร่วมกัน" ในฐานะพลเมืองแห่งอาเซียตะวันออก

---

[2] ศาสตราจารย์, คณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยบุนเกียว, คานากาวะ, ญี่ปุ่น (สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์อาเซีย. เศรษฐศาสตร์พัฒนาการ และ วิเทศศึกษา)

I

Though this might be so small step and immature movement, our task for describing transnational modern history of East Asia in which we had been engaged for four years with the multinational students and civilians of Shonan Campus of Bunkyo University was very meaningful and significant effort for making our consciousness for identifying ourselves as citizens living in East Asian community in the era of globalization.

From May 2005 to March 2009, we had persisted in comparative studies of multinational textbooks on modern history such as those of Japan, China, South Korea and Southeast Asian nations. Analyzing them not only from the viewpoint of each nationality but also from common civilian's one belonging to East Asian community, we had been seeking into efforts for overcoming the conflicted issues in the time of contemporary deepening interdependence among the nations. The most important work for it was to review each nation's modern history which was surly described by the viewpoint of nation-oriented concept and thus, to re-describe it more synthetically from that of East Asian citizenship, getting over the "wall" of each nationality. We defined this hard-task as "rehitorization" or "rehistorizing" of East Asian community. Through 28 times meetings for four years, more than 600 people in sum up consisting of Japanese, Chinese, Korean students of the university and elderly citizens from outside had joined in, tried to re-describe transnational modern history of East Asia, and fostered the consciousness identifying them as citizens belonging to East Asian community. This tremendous but significant task was, at the same time, to establish a new notion of publicity for intra-peoples' community through reorganizing national histories of East Asia by means of applying intellectual imaginations of the civilians' way of thinking.

In the happenings of so-called "anti-Japanese" movements at Seoul, Beijing or Shanghai and other East Asian cities in 2005, we had to be aware of the burdensome problem on the contemporary East Asia. In spite of deepening its economic interdependence through increasing trade volume, capital flow, transnational shift of workers as well as cross-cultural influence, there were still so many troublesome issues among the nations, especially the problem of nations' differences of perceptions on modern history was so sensitive that could disturb us from fostering common values in East Asian society under the principles of their coexistence and cooperation. For example, memories on colonial rule and invasion caused by imperialist powers in past were so different, especially between Japanese and Chinese or Koreans. Lack of

concerns and misunderstandings among them that might be misled by nationalistic education or occasionally by intentional operations of the authorities were doubtlessly one of the main reasons causing severe conflicts between Japan that was imperialist power and China and Korean peninsula once invaded or colonized by Japan's imperialism. For example, for many Japanese unconcerned on the painful experiences of other Asian nations in past, it was recognized for them as mysterious or unpleasant matter that Chinese and South Korean governments often accused Japan for the behavior of the conservative politicians visiting Yasukuni Shrine in Tokyo where the offenders of the Asia-Pacific War prosecuted in the International Military Tribunal for the Far East in 1945 were enshrined. Their accusations were perceptible as their arrogant interventions to Japanese spiritual or religious freedom. In contrast, Chinese and Korean people were so frustrated with the selfish attitude of Japan's government dodging its responsibility of invasion and exploitations in the former half of the 20th century. Typically, Japan's government had been often forced the companies of history textbooks to modify their contents by using more ambiguous phrases on invasion or colonial rule at that time and didn't express any sincere apology for the war crimes though it sometimes said to admit "crimes" by weak dispatch. Thus, the big difference of perceptions among East Asian nations on modern history was nothing but one of the main causes of their conflicts and hostilities.

In any modern society framed by each sovereign nation, it might be axiomatic that every nation had its own history. National history was written to create a "story" which enables the people under the sovereignty of nation to foster sympathetic unification or feeling of assimilation to their country. In this process, the differences of their "stories" in each nation state might be born and possibly lead its people to be more self-centered or exclusive nationalists in absence of critical and plural viewpoints. This was the main reason we needed to do comparative historical studies and to establish commonsense of East Asian community. Fortunately, there were so many Chinese and South Korean students concerned on this issue at the Shonan Campus of Bunkyo University. Our campus was nothing but a small "East Asian community" and we could continue to our comparative studies for rehistorizing modern East Asia

II

In this paper, we could define the notion of East Asian "nation" as one of peoples' identities strongly integrated in and fostered by each nation state which had been

organized in form of encountering against the Western Powers in the process of their modernization, I mean, nation should be distinguished from simple peoples' groups or communities? For, Asian modernization is in a sense very troublesome "burden" for the people. Present international order had its origin in the formation by the Western Powers that had generated the notion of nation or nation state and they had enforced it with their violent pressures to non-Western worlds during the 18-20th century. Even in the era of present globalization, the restraint of nation state was still so powerful that we could not easily escape from its influence. Education of nation-centered history which would make the people to have a kind of national identity in each country prescribing their values and way of thinking, and it had tendency to get the nations to see historical matters from their nation-own viewpoints. I this circumstance, we had to admit the fact that the task for freeing from their native values was surprisingly difficult.

Wisdom needed for freeing from nation-oriented consciousness was to make use of our imagination to convert the established standpoint to that of the others, viz. changing way of thinking from the people those who were victims or sacrificed in accordance with the efforts of widening our views as possible for overcoming our prejudices or stereotyped ideas. For example, we imagined if we had been suppressed people of Korean peninsula in 1919 when the March 1st Banzai Independent Movement happened, how we faced up to the cruel oppressions by Japanese militaries, or if we had been innocent Chinese living in Nanjing on December in 1937, how we could endure that atrocities caused by Japanese militants etc. Effort for having common understanding for the painful experiences or "memories of sadness" of Asian people was essential and vital approach for establishing objective perception of history through relative and synthetic assessments.

The study meetings were proceeded in form of arguing among the participants on the specified historical themes happened in East Asia for about 200 years in past. Through our studying, we were gradually freeing from the framework of the belonged each nation state and looking for the possibility of making new conceptualized public citizenship in emerging East Asian community. This task was kept accompanied with the process of scrap-and-built which firstly meant destruction of established values and next reorganization of the concept of public citizenship strongly attached by any modern nation state. This new conception of "public" was primitively interpreted into "open space" or "open forum" which enables ones to discuss and exchange their opinions freely. By means of developing this public space, we were making intellectual

network among participants belonging to several nationalities and several generations. Thus, the developed public consciousness as citizens of East Asian community was surly aiming at describing "our history" not each nation's one, that was, transnational East Asian modern history in coping with emerging East Asian socioeconomic integration in the beginning of the 21st century. In this context, we could learn and understand the essence of the meaningful message paneled at Hiroshima Peace Memorial Museum as below:

"Internationalization could not been achieved without mutual understanding the history of each nation. It is important for us how we can put its peoples' painful experiences befallen in past to use for the purpose of establishing better future."

III

In the first phase of the meetings held in the year 2005, we discussed about several issues on peoples' movements and wars happened from the end of the 19th century to the beginning of the 20th century in East Asia. The first several meetings were focused on the nationwide peoples' movements for independence and anti-imperialism in 1919. Also, we investigated in the massacre of more than 6,400 Korean people living in Japan just after the big earthquake around Kanto areas including Tokyo Metropolitan City in 1923. These events showed us growing Japanese imperialist power created sociopolitical structure in East Asia in hostilities and discrimination against other Asian nations. The turning point for dividing East Asian nations including Japan into invade / invaded or rule/ruled ones was the period of the end of the 19th century when Japan began its "westernization" and established imperial resume. On the other, Chinese and Korean people made efforts to achieve their own "modernization" by resisting, fighting against tyranny and Western Powers' pressures and orienting to succeed in their revolution. Our description on the Sino-Japan, Russia-Japan wars and China's revolution in 1911 were covered over this process of metamorphosis of East Asian nations.

Our arguments became more serious and fierce in the second phase in the year 2006. The themes picked up were colonial rule by the Great Japan Empire over Korean peninsula from 1910 to 1945 and Japan-China War that started at the incident of blast of Japan's controlled railway in Manchuria or northeast region of China and ended by surrender of Japan. Needless to say, these occupied the most important psychological portions on the issue of differences of historical perceptions of East Asian nations. It was

quite natural that our meetings were filled with? sentiment of antagonism and the arguments were often confused, especially, hostile feelings caused between Korean, Chinese students hearing of the cruelty of invasion or exploitation from their ancestors and Japanese elder citizens those who were once educated "glory" of Imperial Japan's hegemony from the authorities. We could clearly recognize the difficulties for reconstructing our historical sense and perspectives in consideration of the peoples' memories of pain and sadness ruled or invaded by the imperialist power. From this year, the participant students began to join positively in history descriptions with their own viewpoints and thinking. Through the involvement of younger generations, our study developed and deepened more with the arguments of radical criticism.

The third phase of discussions in the year 2007 was focused on the issues of the period of so-called Pacific War and Cold War in the middle of the 20th century. The former war was nothing but a result of exhausting Japan-China War in which Japanese armies were stuck mud by the liberation struggles of Chinese peoples. Imperial Japan had to grasp natural resources for continuing the war by occupying Southeast Asian region endowing oil, bauxite or rubber etc. Japan's expansion inevitably caused increased hostilities and frictions with Great Britain, Dutch and the United States that had ruled over that region. However, we tried to describe the history on Pacific War in 1941-45 not only in terms of the conflicts among imperialist powers but also of the confrontation between the imperialist powers and peoples' movements for independence and liberation in Asia. And the latter war was interpreted into power struggle between the two, i.e. the US and Soviet Union in spite of ideological confrontation superficially. The hegemonic domination by two superpowers in the resume of "Pax Russo-Americana" occupied the central part of international order at the latter half of the 20th century, and then, many peoples' movements in the Third World could not break through easily for achieving their liberation and independence under that circumstance. We mentioned to their difficulties and complicated processes, though they had huge influence to convert Cold War's international order to collapse by describing manifold aspects on Vietnam War, for example.

The fourth year's study meetings in 2008 came to discuss on the issues of contemporary world's situations. Frankly, our task became more tremendous and though not only by the reason there were so many materials we could utilize but also by that we had to reconsider our livelihood or standpoints in the world we were contemporarily involved. It meant that our relationships or qualities of life within East Asian community

should be also criticized through the efforts for making convergence on historical perceptions. So, we could realize that the intellectual "mountain" we climbed up for the years was surprisingly rugged but, at the same time, we could get so wonderful views from it.

IV

We sometimes experienced unforgettable moments of the arguments under whole study meetings. For example, at the time of discussion on Japan's annexation and colonial rule over Korean Peninsula, one elder Japanese citizen said, "Japan's rule provided there with railway networks and developed their industries as well as prevented Koreans from Russian domination." To the contrary, a Korean young student argued against him, "Your opinion seems me to be very chauvinistic and selfish. Koreans' future should be depended on the people themselves living there not on any outsiders. Even though Korea had been under the control of Russian Empire not of Japan, it must not justify colonial control by Japan's imperialism." In the dominant Confucian culture of Korea in which the younger should pay respect to the elder, her protest was very courageous. Or at the time of discussion on the atrocities in Nanjing in 1937, some Japanese angrily persisted in the vague numbers of killing citizens from Chinese release. But another Japanese citizen did not agree to them, saying that the discussion on "exact numbers" was very nonsense in the context of the doubtless fact that Japanese Imperial armies had invaded China and had caused mass destruction or massacres, it was more important for us to discuss on how we could achieve to share anti-war feelings together and did not cause that cruel war any more in the contemporary East Asian community. Similar situation was seen at the meeting on the theme of the terror of the September 11, 2001 and "anti-terrorism wars" to Afghanistan and Iraq afterwards. While some civilians justified the US's military actions for the reason that they had just revenged on the attack to New York City by the terrorists, the student coming from Hiroshima did not agree with them, saying that any revenge had no justice as well as no way of solution and they had only brought endless vicious cycle of hostilities among human beings. He emphasized on the importance of social actions for the efforts of reconciliation among the people, just as the Hibakusha or victims of Atomic bomb in Hiroshima desired and did with great perseverance for establishing nuclear-free world. These were so refreshing moments for the participants those who wished to find out more constructive way of thinking for promising tomorrow. Our task

of writing transnational East Asian modern history with many difficulties was nothing but intellectual trial to foster its public citizenship on the principle of creating open space for living close together and cooperation in emerging East Asian community.

The study meetings for four years were not regular of curriculum of the university, so they were opened at night. It meant they had no contribution to the successes of participants materially. Here, however, we could understand the significance of Manabi in Japanese or intellectual activities on genuine quest for truth, i.e. international study as "purpose" for itself not as "means" for any career. Passion for the study might belong to a part of identity of human beings, because studying could led us to have better understanding and better understanding was nothing but the first step for achieving better life. At present, I think intellectual wandering for itself is better than any hard study for his career up. It might be concluded that our activity in the field of international studies must be a small challenge to the other civilians, especially to the younger generations those who tended not to find out true significances of Manabi in Japan.

V

Finally, the project writing transnational east Asian history was a trial to stick out ourselves of the frame of nation state in which confined our perceptions or recognitions, and to create new concept of transnational citizens' public consciousness on the basis of peaceful, cooperative East Asian community. Through this task, I could be convinced that the prospect of East Asian civil society will be far from negative, as far as one can continue to make efforts for "rehistorizing" the community he participated in. Comments and opinions of the participants as bellow must be proof of it.

- Through the meetings, I could experience useful comparative studies in reading the textbooks of modern history of Japan, South Korea and China. And hearing from many participants' opinions, I could realize the importance of mutual understandings and efforts for overcoming differences of each standpoint. This task was nothing but establishing better communications in East Asian civil society by our hands. (Chinese student)
- In the meetings, I was not confident and hesitated to express my opinions. For, I had little knowledge about modern history of East Asia. The opinions of the participants were sometimes so fresh and surprised me. I could be aware of cruelties of invasion or colonial rule by Japan's imperialism. As Japanese, I must not forget the past and try to study from now on for having better understandings among East Asian nations. (Japanese student)

- As a Korean, I was so sensitive how to evaluate historical issues such as Japan's annexation to Korean Empire in 1910 or Korean War in 1950-53. I could admit most Koreans had strong consciousness as victims and had antipathy against Japanese. I, however, had changed my mind through the meetings because most Japanese students and civilians were so sincere and tried to find out historical truths for the purpose of establishing cooperation and friendship among East Asian nations. They were my happy opportunities for making close relationship with many Japanese friends. (Korean student)
- I think the significance of writing transnational East Asian history project must be great. The role of education is quite a lot, so this cooperative task was very useful especially for the younger generation of East Asian. Many meaningful opinions in the meetings from the young multinational students impressed me. Thanks for their joining and hope to establish better East Asian community together! (Japanese elderly citizen)

***Note:**

This paper is originally written as introduction of English edition titled, On the road to East Asian Community which is to be published in 2012 as translation of Japanese edition titled Higashi Asia Kyodotai Eno Michi edited by Okuda and Editorials of the Study Group, Bunkyo University Press, 2010. Through the project of describing transnational East Asian modern history, we can emphasize on the realities of contradictories and difficulties in the contemporary East Asia, as well as considering what lessons and wisdom we need for making better citizenship in it. As one editorial staff, I sincerely appreciate more than 600 participants of the project and many people those who have concerned.

Reference

Okuda & Editorials of the Study Group (2010). Higashi Asia Kyodotai Eno Michi, Bunkyo University Press (Japanese edition).

Conflicts Arising out of Efforts at International Cooperation in Education : A Case Study on the Confucius Institute

Jing Yang [1]

Abstract

The Confucius Institutes, spread throughout the world, not only set off a new round of "Chinese fever", but also created a new model of international cooperation in education. More and more people know about the institute; at the same time, due to political factors, economic interests, cultural differences, communication, conflicts seem inevitable. In this paper, we will study cases of academic conflict which occur during the running of the Confucius Institute. We shall analyse why these conflicts arise, and examine options for resolving them.

---

[1] Vice dean of the College of International Exchange at Shanghai University, and was Chinese director of the Confucius Institute at Prince of Songkla University, Phuket Campus, Thailand from 2006 to 2008.

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการร่วมมือด้านการศึกษา : กรณีศึกษาสถาบันขงจื๊อ

จิ้ง หยาง [2]

บทคัดย่อ

สถาบันขงจื๊อที่กระจายอยู่ทั่วโลก นอกจากจะทำให้มี "ค่านิยมในความเป็นจีน" เกิดขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างแบบแผนความร่วมมือด้านการศึกษาในระดับนานาชาติอีกด้วย ชื่อเสียงของสถาบันขงจื๊อได้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ในขณะเดียวกันก็ได้มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านการเมือง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม การสื่อสาร และความขัดแย้งต่างๆ บทความนี้เป็นการศึกษาความขัดแย้งทางด้านวิชาการที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินงานของสถาบันขงจื๊อ โดยจะวิเคราะห์ถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

---

[2] รองคณบดีวิทยาลัยวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยเซี่ยงไฮ้
ผู้อำนวยการสถาบันขงจื๊อ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ปี ค.ศ. 2006 - 2008

Since the world's first Confucius Institute was inaugurated in Seoul, South Korea in November 2004, we have witnessed the proliferation of "Chinese fever" worldwide. By November 2009, there were 282 Confucius Institutes and 274 Confucius Classrooms established in 88 countries and regions. 282 Confucius Institutes currently operate in 84 countries, of which 70 are in 27 Asian countries; 21 in 15 African countries; 94 in 29 European countries; 87 in 11 American countries, and 10 in two Oceanic Countries. 274 Confucius Classrooms are located in 28 countries, of which 27 are in 10 Asian countries; 4 classrooms are in 4 African countries; 34 are in 7 European countries; 205 are in 6 American countries, and 2 are in 1 Oceanic country. In the states of Myanmar, Mali, the Bahamas and Tunisia there are Confucius classrooms, but as yet no institutes. (Hanban, 2010a)

In just five years, Chinese language and culture have reached every corner of the world thanks to the work of the Confucius Institute. The Goethe Institute and the Instituto Cervantes, which have the same mission of promoting the national language and culture of Germany and Spain respectively, are far behind in this regard. Indeed, the rapid development and the wide geographical distribution of the Confucius Institute have allowed it to catch up with the historical British Council and the French Union. One of the reasons the Confucius Institute has spread so fast all over the world is its unique modus operandi: This non-profit organisation promotes Chinese language and Chinese culture by awarding high achievers at the institute's headquarters in Beijing, and by Chinese and foreign universities acting as co-hosts for international cooperation in education. The approach is different from traditional education exchanges between overseas students, different from education abroad, and different from the "Sino-International cooperative education projects" whose purpose is to import high-quality educational resources from outside China. "Going out" and "foreign cooperation" are the two main features of the approach: "Going out" means the establishment of Confucius Institutes in foreign universities and promoting Chinese language and Chinese culture locally. "Chinese-International cooperation" means the sharing of investment funds, locations, staff, and teaching resources, etc.

All communication and efforts at cooperation are accompanied by contradictions and conflicts. The Confucius Institute, enacting a new pattern of international cooperation in education, did not enjoy a long period of preparation, adjustment, and pilot studies before being launched throughout the world. All kinds of academic and cultural activities were rapidly put together and, fortunately, brought gratifying results; at the same time, it also lead to some suspicion and criticism. Some

brought "China threat" theory up again; some espoused Chinese "cultural aggression", and some fabricated a "Confucius conspiracy". As a newly emerging force, the Confucius Institute's definition and its implications have not been widely understood and accepted. Even in those foreign universities acting as hosts of the institute, there are teachers and students who think that the institute promotes Confucianism. On the other hand, the booming trend of the Confucius Institute, with the rise of China's comprehensive national strength, is bound to alert the wary and awaken the vigilant abroad. The more complex issue regards differences in ideology or political persuasion expressed by all societies, economies and cultures.

Case 1

There was a Chinese language contest at Confucius Institute A, and a representative of one of the high schools involved did not rank highly. After the contest, the student's parents, with the teacher as a joint author, published an article in the local newspaper under pseudonyms, wantonly criticising and attacking the Confucius Institute. The article obviously impacted negatively on the Confucius Institute.

This particular contest attracted many schools in the surrounding area; many teachers and directors of the Confucius Institute were invited to act as judges. This ought to have been a wonderful chance to expand the institute's influence, but because of the differences of opinion, things went the other way. After an inquiry, it was made clear that the parents of the student in question had repeatedly made unfriendly remarks in the local media pertaining to mainland China; losing the contest, therefore, gave this group an opportunity to voice their opinions. According to the "hidden rules" of this kind of contest, each school can "share" the ranking; but at this contest, Confucius Institute A did not "care" about the school's "honor", and this further contributed to the joint attack. It is said that it is better to have a known enemy than a false friend. Political provocation, political hostility, and suspicion seemingly cannot be avoided. However, on the basis of persisting on principle, we can still improve methods and approaches through unremitting efforts to establish a respectable image and reputation for the Confucius Institute, in order for it to gain understanding and acceptance.

In contrast to the case above, it is more common for conflicts to arise out of the different benefits offered by the Confucius Institute and by local Chinese teaching institutes. The Confucius Institute certainly cooperates with both Chinese and foreign universities by taking some of the Chinese major courses and Chinese elective courses.

But the main objective of the Confucius Institute is teaching the public. As a non-profit educational institute, it also receives support from its headquarters and from Chinese and local universities. The Confucius Institute has professional teachers, a rich archive of teaching resources, a strong team of volunteers, and is designed to stand out among the institutes in foreign countries, in which the good and bad are often intermingled. Initially, the establishment of almost every new Confucius Institute is problematic for local Chinese teaching institutes (like opening a Wal-Mart next to a small independent shop). The potential result of this unique academic market is an increase in the level of disharmony, which can be an obstacle to the furtherance of the Confucius Institute.

Case II

The local host university of Confucius Institute B has long had a Department of Chinese and a number of local teachers, but few students. They have also opened public language training courses, as the university's "tertiary industry" and as a sideline for the teachers. Following its establishment, Confucius Institute B opened these public language training courses under a relatively high standard of teaching, making use of diverse test books and courses, and offering a much lower tuition fee compared with the market price. In further self-promotion, it even opened a number of free courses. Students not only participate in a wide variety of cultural activities, but also have the opportunity to get a Confucius Institute scholarship to attend a summer or winter camp. The Confucius Institute also organised various Chinese tests (such as HSK, BCT, YCT, etc.). Under so many favorable conditions, students preferred the Confucius Institute rather than the Chinese Department; this change caused significant income loss for the Chinese Department and led to significant dissatisfaction with the Institute amongst the local teachers.

Case III

The foreign co-host of Confucius Institute C, has a Department of Chinese and a number of local teachers, too, but has not opened public language training courses. The leader of the local university thought highly of the great resources and high teaching standard of the Confucius Institute and so handed over control of all Chinese courses and some of the academic management to it. Thanks to the efforts of the professional Chinese teachers, the curriculum is becoming increasingly strong, teaching has obviously improved, and cooperation is positively harmonious. However, the teachers and volunteers have Doctor's degrees or Master's degrees, and Chinese is their mother

tongue, whereas most of the local teachers in the university are bachelor's graduates of the university. The HSK level of some of them is not even as good as some ethnic Chinese students. In such an environment, the differences are so evident that the local teachers became teachers' assistants instead of lecturers, and their role within academic management became less pronounced. It is natural that the teachers felt their status - and their future with the school - was threatened.

This kind of conflict, involving individual and group profit is often fatal, and is sometimes overlooked. Similarly, many Chinese people living overseas face criticism for the ways they make a living or otherwise do business, but they cannot understand where the fault is: They work hard, they get up early, gain through their own hard work, and provide high-quality services, so why are there still complaints? The Confucius Institute offers great teaching at a low-cost, and a large number of volunteers work in tough conditions.

In fact, the conflict here did not arise due to any interaction between the parties, but because one party was negatively impacted by the actions of the other party. Especially when this conflict is perceived by the local university, the relationship between the two becomes very delicate. Artificial friction and other barriers to cooperation are the result. In light of the conflicts seen in these two cases, the Confucius Institute needs to remember that its own position is to promote Chinese language and culture, and to make more people aware of China. The idea is to go out and form alliances, rather than to simply seize the market. Before developing a specific academic approach for a certain Confucius Institute, therefore, we should do more in-depth surveys about the Chinese training market, more detailed analyses of the target population by separating the target customers from the host university; or the institute could find a way to endorse joint training, increasing chances of collaboration and mutual benefit, or even surrender part of the profits. For example, in Case 3, the Confucius Institute offered generous scholarships to help Chinese teachers in the local university further their studies in China, and set up a regular teachers' training program for local Chinese teachers focused on local teacher training. The idea is to teach the man to fish for himself instead of capitalising on his ignorance.

The Confucius Institute, is laying down a new pattern of international cooperation in education, is going to face more cross-cultural conflict. In his 1981 publication, Primitive Culture, the social anthropologist, Edward B. Taylor, defined culture as "that complex whole which includes knowledge, belief, art, morals, law, custom, and any other capabilities and habits acquired by man as a member of society."(Taylor, 1998)

Regardless of teaching philosophy, education systems, campus culture, human behavioral norms, ways of thinking, values, language and so on, international cooperation in education is permeated throughout with cultural factors, and is an integral part of cultural evolution. The teachers and students from different backgrounds are the focus of international cooperation. Specific to the Confucius Institute, there is cross-cultural communication all the time, not only among the Chinese and foreign directors, teachers and other staff, but also between Chinese teachers and local students. Varied and diffuse cultural elements will always confront each other. Here we refer to both conflicting cultural elements in local settings, and the conflicting cultural backgrounds of the people working within the Confucius Institute.

Case IV

The Chinese staff of the Confucius Institute interfered with - and overly criticised - the personal lives of foreign staff from a Chinese ethical standpoint; this caused great conflict and, as a result, further cooperation is threatened.

Case V

Most of the volunteers who are sent to Confucius Institutes through the Volunteer Chinese Teachers Program (Hanban 2010b) are recent graduates. Because their social and cultural environment has been completely changed through having been relocated, they often feel fatigue and misunderstanding and may have trouble acclimatizing. It has even led to the disruption of ingrained social and cultural values, causing an inability to deal with the new environment and erratic behavior. Owing to this culture shock, some young teachers have been sent back home. A young volunteer in Confucius Institute E suddenly felt like escaping the bondage of family and school; the volunteer did whatever she wanted without thinking about the consequences of her actions, but often felt alone, paralysed and helpless. She soon developed a mental illness and had no choice but to return to China.

The two cases above show the cultural dimensions of this conflict. With the vigorous development of the Confucius Institute, a large number of experts, scholars, teachers and volunteers are sent abroad; all of them face the challenges that come with living in a new social and cultural environment. In this metamorphosis, not promptly assimilating local behavior and customs, and failure to adapt to and integrate with the local socio-cultural environment, will result in problems at work, and possibly the change

could affect their psychological health. Besides the selection system, the Confucius Institute headquarters currently organises specialised training courses for directors, teachers and volunteers. One part of the course is training in cross-cultural skills, but weaknesses remain: There are serious time constraints, and the course is perceived as cursory and too theoretical.

Case VI

In order to develop the local teachers' skills, the Confucius Institute offered 100 scholarships to the Ministry of Education of Country A, selected from those senior students majoring in Chinese. The scholarships were granted in order to further the students' studies in China; after graduation, they came back to their home country and became Chinese teachers. In spite of such a timely response to the shortage of Chinese teachers, few colleges and universities responded at the scholarship conference for the Ministry of Education. The local dean of the Confucius Institute explained why: Teaching is a civil service position in Country A, with the opportunity of becoming a college teacher after graduation. Because they are to become civil servants directly after graduation, more students are selected for the scholarship and so more civil servants are "kidnapped" a few years later. Any university in country A sending students to study in China must have a complimentary government position waiting for the returning teacher, which means space is very limited. The Confucius Institute offered the scholarships with good intentions, but the official systems of control are compromised.

Case VII

Most the Confucius Institute's teachers and volunteers are from Chinese universities and hold majors in Chinese or Teaching Chinese as a Foreign Language. Some traditional academic philosophies - the approaches to teaching foreign students in China - sometimes seem unsuitable. Two teachers in Confucius Institute G espouse two extremely different teaching methods: One lectures all the time, does not consider how much information is getting across to the students, and just wants to complete the teaching plan. The result is that he might be satisfied, but the students complain incessantly. The other teacher applies the "student-centered" philosophy of "Happy Teaching" without analysis. He simply panders to the likes and dislikes of the students; teaching management is at a minimum.

The conflict between these teaching methodologies is more pronounced than the above-mentioned cultural conflicts because cultural adaptation and compromise alone are no solution. International cooperation in education means finding common ground while retaining variety and cultural independence: The goal is to achieve Harmony and Diversity simultaneously. The only way to realise this is to do in-depth comparative analyses of many educational philosophies, teaching methods and cultural systems. Through the continuous efforts of both parties, a cross-cultural team can be built which will act positively and lead us to true cultural collaboration.

In summary, the Confucius Institute, enacting a new pattern of international cooperation in education, has to face to all kinds of conflicts and difficulties caused by political, economic, and cultural factors. And the key to the riddle lies within: What hand forces the promotion of Chinese language? How can the Confucius Institute act most effectively in nurturing the local educators? As cultural missionary, how can the Confucius Institute most successfully bring its work to far flung states? All of these questions need to be both posed and puzzled over by everyone involved in this work.

Reference

Hanban (2010a), About us. In Confucius Institute Headquarters (chap. 2). Retrieved June 30th, 2010, from http://www.hanban.edu.cn/kzxy.php

Hanban (2010b), Volunteer. In Volunteer Chinese Teacher program (chap. 2). Retrieved June 30th, 2010, from http://www.hanban.edu.cn/zhiyuanzhe_more.php

Taylor, E. B. (1998). **Primitive Culture**, Zhejiang, P. R. China: Zhejiang People's publishing House.

Thailand - Guangdong Trade : Problems and Solutions

Jirameth Rungruang [1]

Abstract

Guangdong is located at the Southern China Region. It is close to Southeast Asia Countries, not only the location, but also the culture. Thailand and Guangdong have been created the close relationship since the ancient time. This has played a very important role in the trade relation between two areas. Thailand's international trade data shows that a total amount of Canton-Thai trade takes 1/3 of Sino-Thai trade value. As the matter of this fact, Thai Government takes Guangdong as the significant business partner in People Republic of China. Even if Canton-Thai trade value has annually been increasing, Thailand takes just the 3rd place of Guangdong's major business partners among ASEAN countries which headed by Singapores and Malaysia. It's visible that we still have a potential to level up the business relations with Guangdong since Thailand has got the geographical distinction. This study is aimed to provide Canton-Thai trade data, problems and obstacles, including the solutions to develop the business relationship between Thailand and Guangdong steadily and sustainably

[1] Lecturer, Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket Campus
jirameth@phuket.psu.ac.th

การค้าระหว่างประเทศไทยและมณฑลกวางตุ้ง : ปัญหาและข้อเสนอแนะ

จิรเมธ รุ่งเรือง [2]

บทคัดย่อ

กวางตุ้งเป็นมณฑลที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ซึ่งมีอาณาเขตใกล้ชิดกับประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน และมีการติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงทำให้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการค้าระหว่างไทยและจีน จากข้อมูลการค้าระหว่างประเทศระบุว่ามูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทยและมณฑลกวางตุ้งเพียงมณฑลเดียวมีมูลค่าถึง 1 ใน 3 ของมูลค่าการค้าระหว่างไทย-จีนทั้งหมด ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทย-จีนจึงได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งเป็นอย่างมาก และแม้ว่าการค้าระหว่างกันจะมีมูลค่ามากและมีอัตราการเติบโตที่สูงขึ้นตามลำดับ แต่เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการค้าระหว่างมณฑลกวางตุ้งและประเทศอื่นๆ จะเห็นได้ว่าไทยยังรั้งตำแหน่งประเทศที่มีมูลค่าการค้าร่วมกับกวางตุ้งสูงเป็นอันดับที่ 3 ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รองจากมาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไทยยังมีโอกาสที่จะพัฒนาความร่วมมือกับกวางตุ้งได้อีกมาก บทความชิ้นได้จึงได้นำเสนอข้อมูลการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้ง รวมถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อที่จะพัฒนาการค้าระหว่างกันให้ดีและมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้นไป

---

[2] อาจารย์ ประจำคณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
jirameth@phuket.psu.ac.th

การแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 16 ซึ่งจะจัดขึ้นที่นครกว่างโจวในครั้งนี้ ไทยนอกจากจะส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันแล้วยังได้รับความไว้วางใจเป็นพิเศษจากรัฐบาลมณฑลกวางตุ้งให้เป็นผู้สนับสนุนผลไม้และข้าวหอมมะลิเพื่อใช้ในการต้อนรับผู้นำประเทศและแขกพิเศษต่างๆ การสนับสนุนผลไม้จากไทยในครั้งนี้นอกจากจะเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย และจีนแล้วยังเป็นโอกาสในการขยายตลาดผลไม้ไทยในประเทศจีนโดยเฉพาะมณฑลกวางตุ้ง ซึ่งเป็นมณฑลคู่ค้าหลักของไทยในจีนด้วย ปัจจุบันไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 3 ในอาเซียนของกวางตุ้ง รองจากมาเลเซียและสิงคโปร์ โดยมีปัจจัยหลายประการที่คงต้องได้รับการแก้ไขจากทั้งสองฝ่าย เพื่อเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างกัน

ความสัมพันธ์การค้าไทย-กวางตุ้ง

ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน แต่เนื่องด้วยเหตุผลทางด้านการเมืองตั้งแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศจีนซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งได้ยุติความสัมพันธ์กันอย่างสิ้นเชิงเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ชนะพรรคประชาชนจีน และก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นในปี 1949

ต่อมารัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์เริ่มเปลี่ยนท่าทีต่อประเทศจีนเนื่องจากเห็นว่าความแตกต่างทางการปกครองไม่ควรจะเป็นเหตุผลที่จะต้องตัดความสัมพันธ์กับประเทศที่มีความใกล้ชิดกันมานับเวลาหลายร้อยปีเช่นจีน จึงได้เดินทางไปยังประเทศจีนเพื่อลงนามความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2518 ณ มหานครปักกิ่ง นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ไทยและจีนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันมาสู่ด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั้งเศรษฐกิจการค้า การเมือง การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวัฒนธรรม เป็นต้น

สำหรับด้านการค้านั้นมีอัตราการเติบโตที่น่าพอใจ ในปี 2001 มูลค่าการค้าไทยจีนทะลุหลัก 7,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อมาภายในระยะเวลาเพียง 7 ปี มูลค่าการค้าระหว่างกันของทั้งสองประเทศเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ 41,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2008 เพิ่มขึ้นถึงเกือบ 500 เปอร์เซ็นต์ โดยทั้งสองประเทศได้ตั้งเป้าว่ามูลค่าการค้าจะสามารถเพิ่มขึ้นเป็น 50,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐได้ภายในปี 2010

กวางตุ้งเป็นมณฑลสำคัญทางภาคใต้ของจีนที่มีบทบาทต่อการค้าระหว่างไทยและจีนเป็นอย่างยิ่ง ในปี 2008 ประเทศไทยและมณฑลกวางตุ้งมีมูลค่าการค้าระหว่างกันมากถึง 13,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 31.92 ของมูลค่าการค้าระหว่างไทยจีนทั้งหมด ซึ่งในจำนวนนี้แยกได้เป็นประเทศไทยนำเข้าจากกวางตุ้ง 3,700 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็น 28.15 เปอร์เซ็นต์ ประเทศไทยส่งออกเป็นยังกวางตุ้งเป็นมูลค่า 9,400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเกือบ 72 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าการค้าระหว่างกัน ซึ่งเกือบจะถึง 3 ใน 4 ของมูลค่าการค้ารวมระหว่างทั้งคู่ และกวางตุ้งยังมีอัตราการบริโภคข้าวไทยเป็นอัตราที่สูงมาก หรือประมาณ 98.9 เปอร์เซ็นต์ของข้าวที่กวางตุ้งนำเข้าก็มาจากประเทศไทย (新浪中新网,2010) เหตุผลหลักที่ทำให้กวางตุ้งเป็นมณฑลหลักในการค้าระหว่างไทยและจีนก็เนื่องจาก 1) กวางตุ้งเป็นมณฑลแรกๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางของจีนในการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ช่วงปลายปี 1978 ทำให้ในปัจจุบันการค้าของกวางตุ้งมีอัตราการเติบโตที่สูงที่สุดของจีนและมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสูงที่สุดของจีนด้วยเช่นกัน โดยในปี 2008 กวางตุ้งมีผลิตภัณฑ์มวลรวมรายมณฑล (Gross Provincial Product: GPP) สูงถึง 3.6 ล้านล้านหยวน หรือประมาณ

530,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งมณฑลกวางตุ้งชี้ให้เห็นว่าในปี 2008 ชาวกวางตุ้งมีผลิตภัณฑ์มวลรวมรายมณฑลต่อหัว (GPP per capita) สูงถึง 37,589 หยวน หรือราว 177,900 บาท เมื่อประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ก็มีความต้องการที่จะบริโภคสินค้าจากต่างประเทศมากขึ้นด้วย จึงเป็นโอกาสที่ดีของไทยที่ส่งสินค้ามาที่นี่ 2) กวางตุ้งมีความได้เปรียบได้ด้านภูมิศาสตร์ เพราะเป็นเมืองชายฝั่งที่เหมาะแก่การนำเข้าส่งออกและยังเป็นท่าเรือหลักที่พ่อค้าชาวไทยมีความคุ้นเคยมากที่สุด เนื่องจากมีระยะห่างจากไทยไม่มาก และมีความพร้อมในด้านโลจิสติกส์มากที่สุดด้วย 3) ประเทศมีจำนวนชาวจีนโพ้นทะเลเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่ก็เป็นคนกวางตุ้ง และชาวจีนกลุ่มนี้ก็ได้เป็นส่วนสำคัญในการผลักดันการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งเป็นอย่างดี 4) กวางตุ้งเป็นสถานที่จัดนิทรรศการนำเข้าและส่งออกของจีน ซึ่งไทยมีข้อได้เปรียบเรื่องทำเลที่ตั้งซึ่งสะดวกต่อการขนย้ายสินค้าเพื่อเข้าร่วมนิทรรศการ

ลักษณะการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้ง

1. มูลค่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตาราง 1 สถิติการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้ง หน่วย 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ปี	มูลค่า	ไทยนำเข้า	ไทยส่งออก	การเปลี่ยนแปลง (เปอร์เซ็นต์)	ดุลการค้า
2001	33.36	8.44	24.92	31.14	16.48
2002	38.03	10.55	25.79	13.99	15.24
2003	51.13	12.27	38.86	34.14	26.59
2004	65.64	14.32	51.32	28.37	37.00
2005	80.88	18.39	62.49	23.21	46.10
2006	93.28	23.85	69.43	15.29	45.58
2007	111.64	29.72	81.92	19.68	52.20
2008	131.81	37.11	94.70	18.06	57.59
2009	128.99	33.99	94.99	-2.17	61.00

ที่มา Guangdong Statistical Year Book 2010, Guangdong Foreign Trade Cooperation, and Office of Commercial Affairs, Royal Thai Embassy, Beijing

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งในปี 2001 มีมูลค่า 3,336 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และได้เพิ่มขึ้นเป็น 13,181 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2008 หรือเพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว ซึ่งในจำนวนนี้เป็นการส่งออกจากกวางตุ้งมายังประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นจาก 844 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 3,711 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และการนำเข้าสินค้าไทยก็ได้เพิ่มขึ้นจาก 2,495 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มาเป็น 9,472 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งอัตราการเพิ่มขึ้นของทั้งการนำเข้าและส่งออกอยู่ที่ประมาณร้อยละ 3 ทั้งคู่ และเนื่องจากได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงปลายปี 2008 เป็นต้นมา ทำให้ในปี 2009

มูลค่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งได้ลดลงเหลือแค่ 12,900 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นการลดลงจากการนำเข้าสินค้ากวางตุ้งคิดเป็นมูลค่ากว่า 300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่การส่งออกจากไทยยังคงเพิ่มขึ้น 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และแม้จะเป็นปริมาณที่น้อยมากเมื่อเทียบจากอัตราการเติบโตในช่วงระยะเวลาเดียวกันในปีก่อนๆ แต่ก็ถือว่าเป็นการยืนยันถึงความเชื่อมัน และความต้องการสินค้าไทยของกวางตุ้งที่ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้แต่ในช่วงที่เศรษฐกิจมีการเติบโตในระดับต่ำ

จากตารางเดียวกันยังแสดงให้เห็นว่าในปี 2003 การค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งมีอัตราการเติบโตสูงสุดจาก 2,579 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปีก่อนหน้า เพิ่มขึ้นเป็น 5,113 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ เหตุผลหลักก็เนื่องจากการลงนามลดอัตราภาษีผักและผลไม้จำนวน 188 ชนิด (HS07 และ HS08) ระหว่างไทยและจีนซึ่งได้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2003 ส่งผลให้ความต้องการผักและผลไม้ของทั้งสองประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และส่งผลโดยตรงให้มูลค่าการค้าโดยรวมระหว่างกันสูงขึ้นด้วย

2. อัตราการพึ่งพิงกวางตุ้งของไทยสูงขึ้น

กวางตุ้งและไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน โดยเฉพาะด้านการค้าระหว่างกัน ซึ่งสำหรับไทยแล้วกวางตุ้งเปรียบเสมือนหัวมังกรในการทำการค้ากับประเทศจีน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งก็จะส่งผลโดยตรงและเป็นปริมาณมากต่อการค้าระหว่างไทยและจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของกวางตุ้งก็มีบทบาทสำคัญต่อความต้องการนำเข้าสินค้าไทยด้วย

ประการแรก กวางตุ้งมีปริมาณความต้องการซื้อสินค้าไทยเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกจากไทยไปยังจีนเพิ่มสูงขึ้น เห็นได้ว่าในปี 2008 การค้าไทยกวางตุ้งมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 32 ของมูลค่าการค้าระหว่างไทยและจีน ซึ่งในจำนวนนี้คิดเป็นการนำเข้าจากประเทศไทยร้อยละ 37 ของการนำเข้าจากประเทศไทยทั้งหมดของจีน ดังนั้นความต้องการนำเข้าที่เพิ่มสูงขึ้นของกวางตุ้งจึงเป็นอีกปัจจัยหลักที่ช่วยเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างไทยและจีน

ประการต่อมา ผลจากการกำจัดภาษีพืชผักผลไม้ระหว่างไทยและจีนช่วยกระตุ้นการนำเข้าสินค้าเกษตรของไทยไปยังกวางตุ้ง นับตั้งแต่มีการปรับลดภาษีพืชผักผลไม้จำนวน 188 ชนิด ระหว่างไทยและจีนตั้งแต่เดือนตุลาคม 2003 เป็นต้นมา การส่งออกสินค้าเกษตรไปยังกวางตุ้งก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มขึ้นของความต้องการของชาวกวางตุ้งเอง แต่ความต้องการจากมณฑลอื่นก็เพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน และเนื่องจากกวางตุ้งมีตลาดส่งออกผลไม้หลักสำหรับผลไม้ไทย คือ ตลาดเจียงหนาน ความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้นในมณฑลอื่นจึงผลักดันให้ตลาดดังกล่าวต้องเพิ่มปริมาณ ความต้องการขึ้นซึ่งผลไม้ไทยที่ส่งออกมายังประเทศจีนประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ถูกส่งมาที่นี่ ก่อนจะส่งต่อไปยังภูมิภาคอื่นของประเทศต่อไป (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ เมืองกวางโจว, 2553) และเนื่องด้วยรัฐบาลไทยได้เล็งเห็นถึงศักยภาพของตลาดผลไม้ไทยที่นี่ ในการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 16 ที่จะจัดขึ้นที่นครกว่างโจว มณฑลกวางตุ้งนี้ รัฐบาลไทยจึงได้แสดงขอแสดงความจำนงที่จะเป็นผู้สนับสนุนผลไม้และข้าวหอมมะลิแก่แขกและผู้นำต่างๆ ที่จะเข้าร่วมงานครั้งนี้ด้วย เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทยให้ผู้บริโภคทั้งจากทั่วทั้งเอเชียและโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริโภคชาวจีนได้รู้จักผลไม้ไทยมากยิ่งขึ้นด้วย

ประการที่สาม คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชากรทำให้เกิดความต้องการบริโภคมากขึ้น จากรายงานของสำนักสถิติของจีนระบุว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2006-2010) รายได้ต่อหัวของชาวกวางตุ้งเพิ่มสูงขึ้นจาก 16,016 หยวน (80,080 บาท) เป็น 44,093 หยวน (220,465 บาท) เพิ่มขึ้นร้อยละ 175.31 (钟雁明,2006) ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหลักปัจจัยหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นความต้องการซื้อสินค้าซึ่งหมายรวมถึงสินค้าไทยเพิ่มขึ้นด้วย

ประการสุดท้าย การเติบโตของอุตสาหกรรมแปรรูปของกวางตุ้งส่งผลให้การส่งออกจากไทยไปยังกวางตุ้งเพิ่มสูงขึ้น กวางตุ้งถือได้ว่าเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของโลก ดังนั้นความต้องการทั้งวัตถุดิบและวัสดุเพื่อใช้สำหรับการแปรรูปจึงมีมาก ปัจจุบันกวางตุ้งนำเข้าสินค้าจำพวกฮาร์ดดิสก์และแผงวงจรรวม อุปกรณ์เสริมไมโครอิเล็กทรอนิกส์ เม็ดพลาสติก สารกึ่งตัวนำ ส่วนประกอบอุปกรณ์ประมวลผลและน้ำมันดิบ เป็นต้น ซึ่งสินค้าทั้ง 6 รายการ คิดเป็นมูลค่าถึง 56.3 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าสินค้าเข้าจากไทยทั้งหมดของกวางตุ้ง สินค้าที่กล่าวมาข้างต้นต่างก็เป็นสินค้าที่ใช้ในอุตสาหกรรมทั้งสิ้น การเติบโตของอุตสาหกรรมแปรรูปในกวางตุ้งจึงเป็นโอกาสที่ดีต่อการส่งออกสินค้าเพื่อการแปรรูปต่อไปยังกวางตุ้ง (黄培清,2009)

3. ไทยได้ดุลการค้ากวางตุ้งมาโดยตลอด

ตารางที่ 1 ยังแสดงลักษณะดุลการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งด้วย โดยในปี 2001 ไทยได้ดุลการค้า 1,648 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จนกระทั่งในปี 2009 ไทยได้ดุลการค้าเพิ่มขึ้นจนเกือบถึง 3 เท่าตัว มาอยู่ที่ 6,100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพียงแค่การได้ดุลการค้าในปี 2009 ปีเดียวก็มากกว่ามูลค่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งในปี 2003 แล้ว โดยเหตุผลที่ทำให้ไทยได้ดุลกวางตุ้งมาโดยตลอดและเพิ่มปริมาณมากขึ้นก็เนื่องมาจาก 1) หลังจากที่จีนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) และการถือกำเนิดขึ้นของความร่วมมือระหว่างอาเซียนและจีนแล้ว กำแพงการค้าของไทยและจีนก็ลดลงมาเรื่อย ๆ ส่งผลให้การค้าของทั้งไทยและกวางตุ้งมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และแม้ว่ากวางตุ้งจะมีขนาดพื้นที่เล็กกว่าประเทศไทย แต่เนื่องจากมีประชากรจำนวนมากกว่าไทยถึง 20 ล้านคน ซึ่งถือว่าเป็นตลาดขนาดใหญ่ กอปรกับเศรษฐกิจที่ดีมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความต้องการนำเข้าจากไทยจำนวนมาก 2) คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชาวกวางตุ้งได้ส่งผลให้ความต้องการผลไม้ไทยเพิ่มขึ้นตามไปด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งทุเรียน และมังคุด รวมไปถึงข้าวหอมของไทยซึ่งถือได้ว่าเป็นสินค้าคุณภาพดีที่มีราคาแพง และ 3) นักธุรกิจกวางตุ้งมักจะให้ความสำคัญกับตลาดยุโรปและอเมริกาเป็นอันดับต้นๆ ทำให้ขาดความสนใจและการวิจัยตลาดเอเชียรวมถึงประเทศไทย ในขณะที่ประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญในการรุกตลาดเอเชียโดยเฉพาะตลาดจีนมากยิ่งขึ้น (黄培清,2009)

4. สินค้านำเข้าจากกวางตุ้งมีน้อยชนิด สินค้าส่งออกไปกวางตุ้งค่อนข้างหลากหลาย

จากข้อมูลโดยสำนักงานพาณิชย์ประจำสถานทูตไทย ณ นครปักกิ่ง ปี 2008 แสดงรายการสินค้าหลักจากไทยส่งออกไปยังกวางตุ้ง และจากกวางตุ้งส่งออกมายังประเทศไทย 15 อันดับแรก ซึ่งแบ่งตามระบบฮาร์โมไนซ์ (Harmonized System: HS) (ตาราง 2) แสดงให้เห็นว่าสินค้านำเข้าจากกวางตุ้งของไทยส่วนใหญ่เป็นพวกอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เหล็ก และเสื้อผ้า สินค้านำเข้าที่มีมูลค่าสูงสุดคือเครื่องพิมพ์ ในปี 2008 มีมูลค่าถึง 961.50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็น 1 ใน 4 ของมูลค่าสินค้าส่งออกมายังไทยทั้งหมด

ตาราง 2 รายการสินค้านำเข้าส่งออกหลักระหว่างไทยและกวางตุ้ง ปี 2008

Unit: US 100 million dollars

	Guangdong Exported to Thailand			Thailand Exported to Guangdong		
	HS Code	Commodities	Value	HS Code	Commodities	Value
1	8473	Parts and accessories	54,406	8471	Automatic data processing machines	263,914
2	8523	Discs, tapes, solid-state nonvolatile storage device	23,667	8542	Electronic integrated circuit	147,138
3	8517	Telephone set	22,255	2710	Petroleum oils	66,853
4	9013	Liquid crystal devices	10,105	8473	Parts and accessories	38,615
5	8504	Electrical transformers	8,910	8541	Diodes	29,928
6	7210	Flat-rolled products of iron or non-alloy steel	8,153	3903	Polymers of styrene	28,214
7	8534	Printed circuits	7,481	8517	Telephone sets	22,545
8	8518	Microphones and stands	7,429	3907	Polyacetals	20,840
9	8529	Parts suitable for use solely	7,130	2709	Crude	20,069
10	8521	Video recording	6,758	4407	Wood sawn	18,172
11	8414	Air or vacuum pumps	6,711	0810	Other fruit	18,066
12	8501	Electric motors and generators	6,516	3902	Polymers of propylene or of other olefines	16,634
13	6103	Men's or boys' suits	6,071	1006	Rice	16,169
14	6104	Women's or girls' suits	6,052	4001	Natural rubber	13,294
15	8516	Electric instantaneous	6,004	8504	Electrical transformers	13,192

ที่มา Office of Commercial Affairs, Royal Thai Embassy, Beijing

ในขณะที่สินค้าที่ส่งออกจากไทยไปยังกวางตุ้งค่อนข้างหลากหลาย มีตั้งแต่สินค้าที่ใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูป ผลไม้ ผลิตภัณฑ์ไม้ ข้าวสาร จนถึงยางพาราธรรมชาติ

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เราทราบว่า 1) สินค้าหลักที่กวางตุ้งส่งออกมายังประเทศไทยคือ สินค้ากลุ่ม HS85 ซึ่งก็คือ กลุ่มอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 2) เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม HS61 เป็นกลุ่มสินค้าที่เพิ่ง

จะได้รับความนิยมอย่างสูงในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยในปี 2008 ยังเป็นปีแรกที่สินค้ากลุ่มนี้ได้กลายเป็น 1 ใน 15 อันดับสินค้าที่มีมูลค่าสูงสุดที่ส่งออกมายังประเทศไทยด้วย 3) แม้ว่าไทยและจีนจะกำจัดภาษีผักและผลไม้ระหว่างกันตั้งแต่ปลายปี 2003 อัตรานำเข้าสินค้ากลุ่มนี้ระหว่างไทยและจีนก็เพิ่มสูงขึ้น แต่จนกระทั่งปัจจุบัน สินค้าเกษตรของกวางตุ้งไม่เคยติดอันดับสินค้าส่งออกสูงสุดมายังประเทศไทยเลย แสดงให้เห็นว่ากวางตุ้งไม่มีความได้เปรียบในการส่งออกสินค้าเกษตรมายังประเทศไทย ซึ่งเป็นเพราะว่ากวางตุ้งเป็นมณฑลที่เน้นกิจกรรมด้านอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรม โดยในปี 2008 อัตราส่วนโครงสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมรายมณฑล (GPP) ของกวางตุ้งระหว่างเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการบริการเท่ากับ 5.5 / 51.6 / 42.9 ในขณะที่อัตราส่วนของทั้งประเทศอยู่ที่ 11.3 / 48.6 / 40.1 อีกทั้งที่ตั้งระหว่างกวางตุ้งกับไทยอยู่ไม่ไกลกันมากนัก สินค้าเกษตรจึงค่อนข้างใกล้เคียงกันคือ พืชเขตร้อน ในขณะที่ผลไม้ที่ไทยต้องการนำเข้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผลไม้เมืองหนาว เช่น แอปเปิล ซึ่งต้องนำเข้าจากมณฑลทางตอนเหนือ เช่น ซานตง เป็นต้น และ 4) ไม่เพียงแต่มูลค่าการส่งออกสินค้าจำพวกอิเล็กทรอนิกส์ของไทยไปยังกวางตุ้งจะเพิ่มมูลค่าสูงขึ้นในทุกๆ ปี แต่สินค้าเกษตรของไทยก็เพิ่มมูลค่าสูงขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน จากรายงานของกรมส่งเสริมการส่งออกแสดงให้เห็นว่ากวางตุ้งนำเข้าผลไม้ไทยในปริมาณที่สูงขึ้นทุกปี ในปี 2007 มีปริมาณการส่งออกไปยังกวางตุ้ง 227,632 ตัน คิดเป็นมูลค่า 187.50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นเป็น 282,831 ตัน 239.20 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2008 และในปี 2009 ได้เพิ่มสูงขึ้นเป็น 476,413 ตัน มูลค่า 405.95 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งภายในระยะเวลาเพียง 3 ปี ได้เพิ่มปริมาณสูงขึ้นถึง 16.5 เปอร์เซ็นต์

ปัญหาการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้ง

แม้ว่าประเทศไทยจะได้ดุลการค้ากับกวางตุ้ง และมูลค่าการค้าระหว่างกันจะมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นในทุกๆ ปี แต่ยังมีอีกหลายปัญหาที่เกิดขึ้น ที่ทั้งไทยและกวางตุ้งจะต้องช่วยกันแก้ไขและพัฒนา อีกทั้งไทยเองก็ต้องให้ความร่วมมือกับกวางตุ้งเพื่อให้เกิด win-win situation อย่างแท้จริง

1. นักธุรกิจจีนเริ่มสนใจตลาดไทยค่อนข้างช้า และยังขาดการวิจัยตลาดที่เพียงพอ

ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะเน้นการส่งออกไปยังประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากเป็นตลาดขนาดใหญ่ซึ่งผู้บริโภคมีกำลังซื้อมาก ประเทศไทยและจีนเองก็เช่นกัน ทำให้การวิจัยตลาดระหว่างกันเกิดช่องว่าง แต่หลังจากเศรษฐกิจจีนได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องและมี GDP สูงขึ้น ไทยและประเทศอื่นๆ ก็มีความสนใจที่จะทำการค้ากับจีนมากยิ่งขึ้น ในขณะที่จีนยังคงมองยุโรปและอเมริกาเป็นตลาดหลักในการส่งออกอยู่

ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศหลักๆ ที่เข้ามาทำการตลาดในประเทศไทยอย่างจริงจัง ทำให้คนไทยเคยชินและมีความพึงพอใจในการใช้สินค้าเหล่านั้น ซึ่งสินค้าหลักๆ ก็เป็นพวกสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ กวางตุ้งซึ่งเป็นอีกตัวแทนหนึ่งของจีนนอกจากจะเข้ามาในตลาดช้าแล้ว ยังถูกสินค้าบางส่วนที่ถูกส่งมายังประเทศไทยก่อนหน้า คือ สินค้าราคาถูก คุณภาพต่ำบดบังประสิทธิภาพของสินค้าจีนสมัยใหม่ (严美姬.张烨.2003) ทำให้เกิดเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดที่จะต้องเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยต่อสินค้า Made in China ให้ได้เสียก่อน

2. การเติบโตของการค้าระหว่างกันลดลง

แม้ว่ามูลค่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งจะสูงขึ้นทุกปี แต่เป็นการเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง จากแผนภูมิ 1 จะเห็นได้ว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงมูลค่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งได้ลดลงจากปี 2001 ที่ 31.14 เปอร์เซ็นต์ ลงมาเหลือ 18.06 และ -2.17 เปอร์เซ็นต์ในปี 2008 และ 2009 ตามลำดับ ในขณะที่อัตราส่วนมูลค่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งต่อมูลค่าการค้าระหว่างไทยและจีนก็ได้ลดลงด้วยเช่นกัน ในปี 2001 มูลค่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งคิดเป็น 47.31 เปอร์เซ็นต์ของมูลค่าการค้าระหว่างไทยและจีนทั้งหมด ลดลงเหลือ 31.92 เปอร์เซ็นต์ในปี 2008 ในขณะที่ปี 2009 ได้เพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยเป็น 33.76 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งก็เนื่องมากจากในปีดังกล่าวประเทศไทยมีการส่งออกสินค้าไปกวางตุ้งมากขึ้น

สาเหตุที่ทำให้อัตราส่วนต่อมูลค่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งต่อการค้าระหว่างไทยและจีนลดลง ก็เนื่องมาจากว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมามณฑลอื่นๆ ของจีนเองก็เริ่มพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านมากยิ่งขึ้น จากแผนภูมิ 2 จะให้ได้ว่าใน 5 อันดับสูงสุดของมณฑลที่เป็นคู่ค้าสำคัญของไทย จากปี 2005 ถึง 2008 อันได้แก่ กวางตุ้ง เจียงซู เซี่ยงไฮ้ ซานตง และเจ้อเจียง ซึ่งในบรรดา 5 มณฑลเหล่านี้ จะเห็นได้ว่าการค้ากับกวางตุ้งมีอัตราการเติบโตต่ำที่สุด เพียงแค่ 68.08 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่คู่ค้าอันดับที่ 2 ของไทยอย่างเจียงซู มีอัตราการเติบโตสูงถึง 99.25 เปอร์เซ็นต์ และการค้ากับซานตงมีอัตราการเติบโตสูงสุดถึง 133.3 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงกว่าการค้ากับกวางตุ้งถึง 95.84 เปอร์เซ็นต์

แผนภูมิ 1 อัตราส่วนการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งต่อไทยและจีน

หน่วย 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

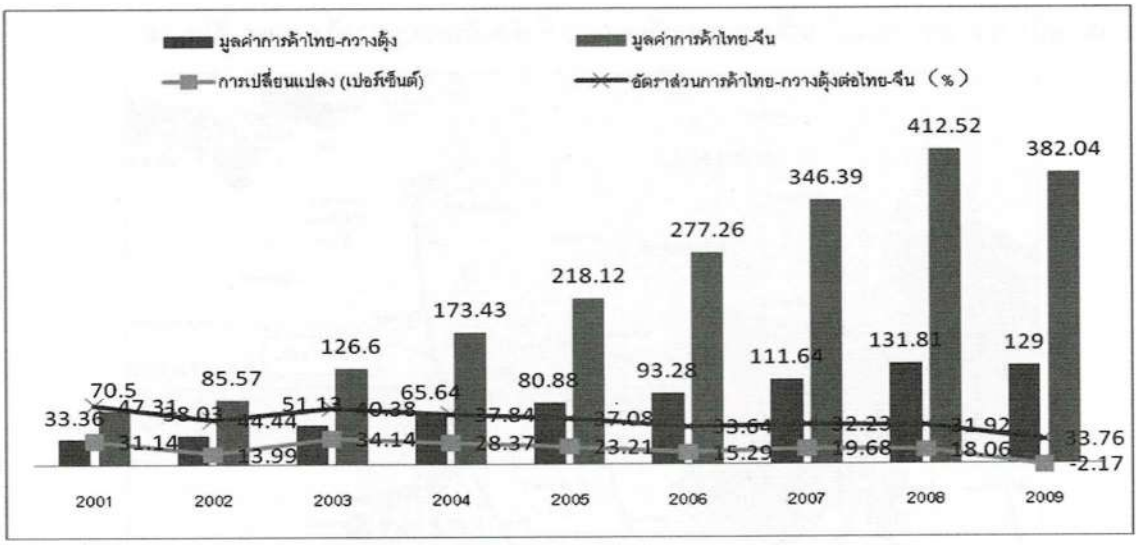

ที่มา: Guangdong Statistical Yearbook 2009, China Statistical Yearbook 2009, and Office of Commercial Affairs, Royal Thai Embassy, Beijing

แผนภูมิ 2 แสดง 5 อันดับมณฑลคู่ค้าหลักของไทยในจีนและอัตราส่วนต่อการค้าไทยจีน

Unit: US 100 million Dollars

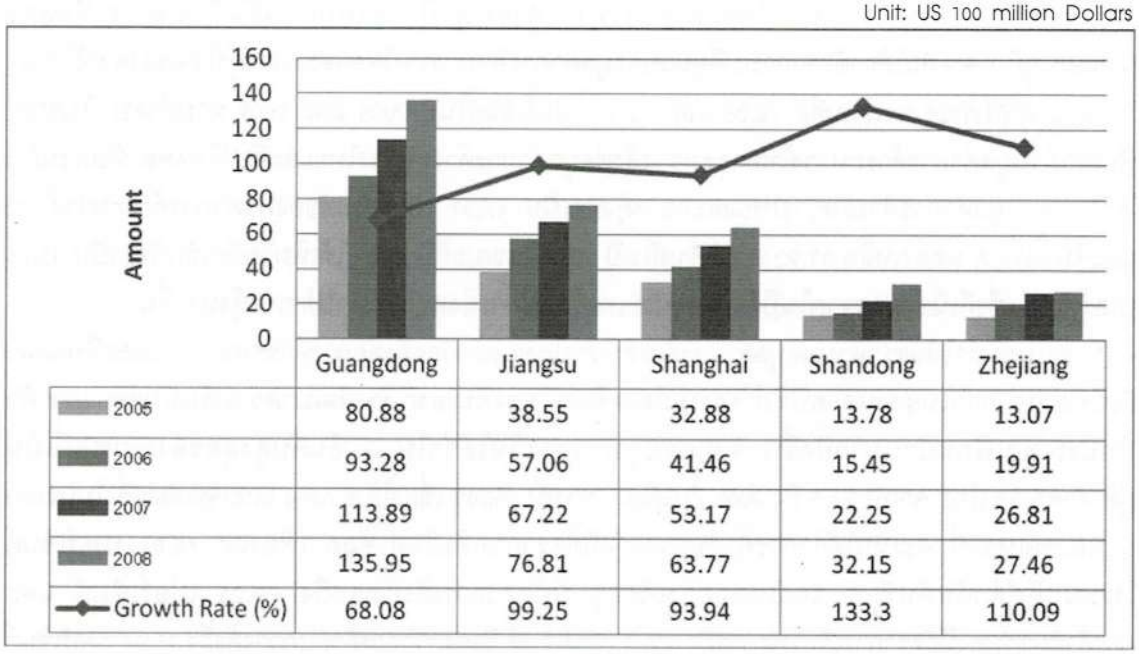

	Guangdong	Jiangsu	Shanghai	Shandong	Zhejiang
2005	80.88	38.55	32.88	13.78	13.07
2006	93.28	57.06	41.46	15.45	19.91
2007	113.89	67.22	53.17	22.25	26.81
2008	135.95	76.81	63.77	32.15	27.46
Growth Rate (%)	68.08	99.25	93.94	133.3	110.09

ที่มา: Office of Commercial Affairs, Royal Thai Embassy, Beijing

3. ปัญหาการขนส่ง

แม้ว่าไทยจะได้เปรียบในด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ แต่นั่นก็เป็นข้อได้เปรียบในการขนส่งทางอากาศเท่านั้น ในขณะที่การขนส่งทางเรือยังต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างมาก กล่าวคือ จากท่าเรือแหลมฉบัง จ.ระยอง อ้อมผ่านกัมพูชาและเวียดนาม ซึ่งคิดเป็นระยะทางถึง 2,800 กิโลเมตร

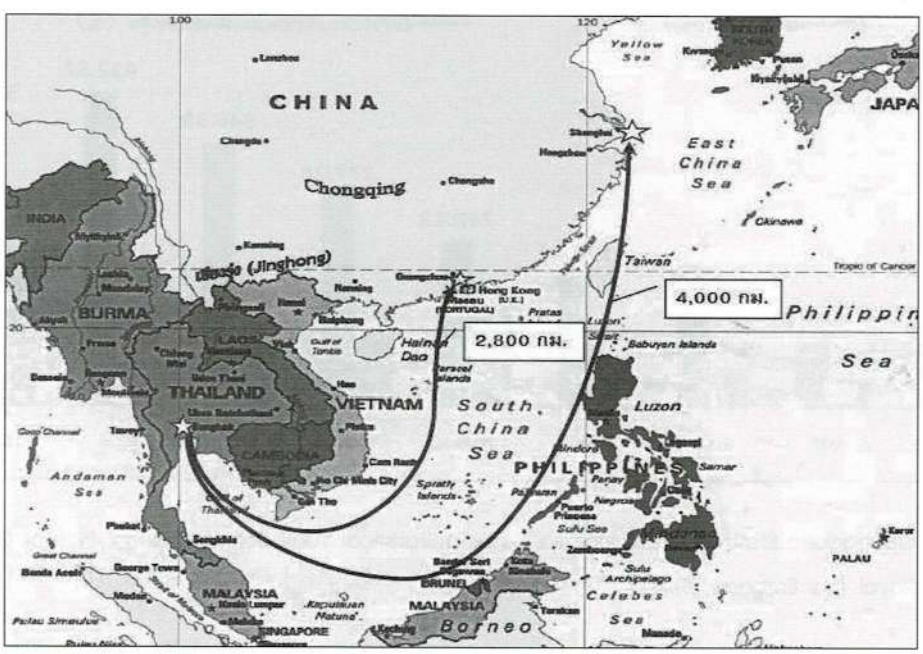

ที่มา www.itd.or.th

4. ปัญหาการเมืองของไทยส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างกัน

ปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหาการเมืองของไทยในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา เป็นอุปสรรคที่ทำให้เกิดการชะลอการพัฒนาประเทศรวมถึงส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศด้วย มูลค่าการค้ารวมระหว่างไทยและกวางตุ้งในปี 2009 ลดน้อยลงส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากผลกระทบของวิกฤตการณ์ทางการเมืองด้วย

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้ง

1. พัฒนาการวิจัยตลาด

สิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการทำการค้ากับต่างถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับต่างประเทศ ก็คือการศึกษาตลาดนั้นที่เพียงพอ เนื่องจากวัฒนธรรม ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ไทยและกวางตุ้งแม้จะถือว่าเป็นบ้านใกล้เรือนเคียงกันและสภาพความแตกต่างยังมีให้เห็นอยู่มาก การศึกษาและวิจัยตลาดจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่ผ่านมาถือว่าทั้งสองฝ่านยังใส่ใจรายละเอียดในด้านนี้ในระดับต่ำ ทำให้การมูลค่าการค้าระหว่างกันเติบโตน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งกวางตุ้งจะประสบปัญหานี้หนักกว่าไทยเนื่องจากผู้บริโภคชาวไทยมีทัศนคติด้านลบต่อสินค้า Made in China ซึ่งส่วนใหญ่คือสินค้ากลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งเป็นอีกกลุ่มของสินค้าส่งออกหลักของกวางตุ้งด้วย ในขณะที่สินค้าไทยซึ่งส่วนหนึ่งคือสินค้าเกษตรจะได้รับความนิยมอยู่ก่อนแล้ว ทั้งผลไม้ และข้าวสาร ซึ่งถือว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูงและได้รับความนิยมอย่างสูงจากผู้บริโภคชาวกวางตุ้ง

2. กระตุ้นการใช้ประโยชน์จากเขตเศรษฐกิจอาเซียน-จีน (ACFTA)

นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ.2010 เป็นต้นมา เขตเศรษฐกิจอาเซียนและจีนได้มีผลบังคับใช้ขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งถือว่าเป็น 1 ใน 3 เขตเศรษฐกิจขนาดใหญ่ของโลก ที่ประกอบด้วย 11 ประเทศ และมีส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจของโลกถึง 13 เปอร์เซ็นต์ ประกอบด้วยประชากร 1,900 ล้านคน และมี GDP 6 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (堕落羽毛,2010) ซึ่งเขตเศรษฐกิจนี้จะมีผลบังคับใช้กับประเทศสมาชิกเก่าของอาเซียน 6 ประเทศก่อน อันได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย บรูไน และไทย ดังนั้นไทยจึงควรรีบคว้าโอกาสนี้ในการสร้างสัมพันธ์การค้าที่ดีขึ้นกับกวางตุ้ง ในขณะที่กวางตุ้งเองก็ต้องเพิ่มขีดความสามารถให้สูงขึ้นเพื่อรับกับการแข่งขันระหว่างมณฑลอื่นๆ ของจีนด้วย นอกจากนี้ไทยและกวางตุ้งควรจะพัฒนาสินค้าที่ตนเองมีความได้เปรียบมีประสบการณ์ในการผลิตและลดการผลิตสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบลง เพื่อเป็นการลดการแข่งขันระหว่างกันเอง ในขณะเดียวกันก็ควรเน้นการผลิตสินค้าที่ช่วยส่งเสริมอุตสาหกรรมระหว่างกันด้วย

3. พัฒนาและส่งเสริมการขนส่งทางเลือกระหว่างกัน

ปัจจุบันไทยและจีนได้มีความพยายามที่จะเพิ่มเส้นทางการขนส่งระหว่างกันทั้งทางหลวงและทางรถไฟ โดยปัจจุบันมีเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างกันหลายสายแล้ว โดยเชื่อมต่อกรุงเทพฯและหนานหนิง เขตปกครองตนเองกว่างซี และกรุงเทพฯและคุนหมิง มณฑลยูนนาน ซึ่งกว่างซีเป็นมณฑลทางตะวันตกของกวางตุ้ง ดังนั้นการขนส่งทางรถยนต์ผ่านทางเส้นทางนี้ก็เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่น่าสนใจ ปัจจุบันเส้นทาง R9 เป็นเส้นทางที่สะดวกที่สุดในการขนส่งซึ่งเป็นระยะทาง 1,900 กิโลเมตร (นครหนานหนิง - ด่านโหย่วอี้กวาน อำเภอระดับเมืองผิงเสียง เมืองฉงจั่ว เขตปกครองตนเองกว่างซี - จ.หลั่งเซิน (Lang Son) - จ.บั๊กยาง (Bac Giang) - จ.บั๊กนิงห์ (Bac Ninh) - กรุงฮานอย - ถนนหมายเลข 1 จ.ฮานาม (Ha Nam) -

จ.นิงบิงห์ (Ninh Binh) – จ.แทงหวา (Thanh Hoa) – จ.เงอาน (Nghe An) – จ.ฮาติง (Ha Tinh) – จ. กวางบิงห์ (Guang Binh) – อ.ยอลิงห์ (Gio Linh) จ. กวางบิงห์ (Guang Binh) – ถนนหมายเลข 9 อ.ดงฮา (Dong Ha) จ.กวางตริ (Guang Tri) – อ.ลาวบาว (Lao Bao) ด่านลาวบาว ประเทศเวียดนาม – ด่านแดนสะหวัน (Dansavanh) – ด่านสะหวันนะเขต แขวงสะหวันนะเขต (Savannakhet) ประเทศลาว – ด่านมุกดาหาร – จ.ขอนแก่น – กรุงเทพฯ) และในอนาคตจะมีเส้นทางใหม่ที่สั้นที่สุดซึ่งมีความยาวเพียง 1,600 กิโลเมตร (นครหนานหนิง – ด่านโหย่วอี้ – กรุงฮานอย – อ.ม็อคเชา (Mou Chau) (ทางหลวงหมายเลข 6) – ซำเหนือ (Sam Neua เมืองหลวงของแขวงหัวพัน) – เชียงขวาง – เวียงจันทน์ – ด่านพรมแดน จ.หนองคาย – จ.ขอนแก่น – กรุงเทพฯ) (กฤษณะ สุกันตพงศ์,2553)

อนึ่ง ทั้งไทยและกวางตุ้งยังควรจัดตั้งศูนย์ตรวจเช็คสินค้าของตนเองในฝั่งตรงข้ามเพื่อลดทอนระยะเวลาในการตรวจสอบสินค้า ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อไทย เนื่องจากสินค้าส่วนหนึ่งของไทยเป็นสินค้าเกษตรกรรม หากกระบวนการในการตรวจสอบสินค้าเข้าของกวางตุ้งมีความล่าช้าก็จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของสินค้าเกษตรเหล่านี้

4. **รัฐบาลและประชาชนไทยควรแก้ปัญหาการเมืองโดยใช้สันติวิธี** มีเหตุมีผล และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ปัญหาการเมืองจึงจะยุติโดยเร็ว มีประสิทธิภาพ และไม่กระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการค้ากับต่างประเทศ

จะเห็นได้ว่าการค้าระหว่างไทยและกวางตุ้งยังมีโอกาสที่จะเติบโตได้อีกมาก เนื่องจากความต้องการของกวางตุ้งเองรวมทั้งสายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยและจีนและชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย อีกทั้งระยะทางระหว่างไทยและกวางตุ้งก็มีความได้เปรียบอย่างยิ่ง หากรัฐบาลทั้งสองให้ความสำคัญในการพัฒนาระบบต่างๆ ที่จะส่งเสริมการค้าระหว่างกันได้ กวางตุ้งก็จะยังคงความเป็นมณฑลคู่ค้าอันดับหนึ่งของไทยต่อไปอีก และไทยก็อาจจะขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 2 หรือ 1 ของคู่ค้าสำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของกวางตุ้งด้วย

อ้างอิง

กฤษณะ สุกันตพงศ์. (2553). **เส้นทางการค้าสายใหม่ (New Trade Lane) - ระเบียงเศรษฐกิจหนานหนิง-กรุงเทพฯ (R9)**. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/articles/detail.php?IBLOCK_ID=70&SECTION_ID=5498&ELEMENT_ID=5498. (วันที่สืบค้นข้อมูล: 25 สิงหาคม 2553).

สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ เมืองกวางโจว. (2553). **การส่งออกผลไม้ไทยไปจีน.** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.depthai.go.th/DEP/DOC/53/53001517.pdf. (วันที่สืบค้นข้อมูล 22 สิงหาคม 2553).

堕落羽毛. (2010). **中国东盟自由贸易区正式启动 中国，从东盟走向世界**. [online]. 来自: http://www.renrenxiaonei.cn/html/hot/2010/0219/2589.html. （寻查日期: 2010 年 8 月 20 日）

黄培清. (2009). 大媚公河次区域合作背景下的中泰经贸合作研究. **暨南大学硕士学位论文**, 页面 14.

新浪新闻中心. (2010). **粤泰贸易将不受泰国军事政变影响**. [online]. 来自: http://news.sina.com.cn/c/2006-09-20/150411060002.shtml. （寻查日期: 2010 年 7 月 30 日）

,张烨. (2003,第 6 期). 中泰两国经贸关系发展空间分析及拓展路径. **国际贸易问题**, 页面 9-14.

钟雁明. (2006 年 9 月 5 日). 广东经济发展带动泰国出口增长. **中国–东盟商务周刊**.

The Effect of Social Variables on Language Shifts

Wancharat Dechwilai [1]

Abstract

This article analyzes the relationship between linguistic variables and social variables in order to determine which social factors affect language change. It also considers and responds to issues raised in previous studies on whether language shifts are a result of social variables. Social variables are important factors involved in language shifts. There are variations according to a speaker's age, gender, stratification, and ethnicity. Social contexts such as the relationship between speakers and listeners, circumstances, topics, purpose, communicative ways, and culture, also play an important role in language change. It can be seen that language can be shifted from one to another. Thus, the phenomenon of language shifts can be explained by considering social contexts which reflect the changes in society. Within this context, the language users themselves must understand the nature of language and recognize their language roles in order to prevent a loss or even extinction of their own language. Therefore, understanding the nature of language can be an effective way to preserve one's native language.

---

[1] Lecturer, Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket Campus
wancharat@phuket.psu.ac.th

การเปลี่ยนแปลงของภาษาตามตัวแปรของสังคม

วันจรัตน์ เดชวิลัย [2]

บทคัดย่อ

"การเปลี่ยนแปลงภาษาตามตัวแปรของสังคม" เป็นบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภาษากับตัวแปรของสังคม ว่าปัจจัยใดทางสังคมมีความสัมพันธ์กับลักษณะของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลง และเป็นการแสดงคำตอบในปัญหาภาษาที่เกิดขึ้นในสังคมว่าการแปรส่งผลให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลงนั้นมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมจริงตัวแปรของสังคมที่เป็นปัจจัยทำให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลงนั้น ได้แก่ คุณสมบัติทางสังคมของผู้ใช้ภาษาเช่น อายุ เพศ ชนชั้น ชาติพันธุ์ เป็นต้น นอกจากนี้พบว่า บริบทการใช้ภาษาทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง กาลเทศะ เรื่องที่พูด วัตถุประสงค์ วิธีการสื่อสาร และสังคมวัฒนธรรม ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาษาด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในภาษาโดยนำบริบททางสังคมเข้ามาพิจารณาก็เพื่อต้องการให้เห็นภาพสะท้อนความเป็นไปของสังคม และเพื่อต้องการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ด้านมุมมองของผู้ใช้ภาษาในสังคมให้มีความเข้าใจธรรมชาติของภาษามากขึ้น ว่าปรากฏการณ์ของภาษาสามารถแปรสภาพหนึ่งไปสู่สภาพหนึ่งได้ เพียงแต่ผู้ใช้ภาษาต้องเข้าใจบทบาทของภาษาที่ตนเองใช้ก็จะไม่ทำให้เกิดความแปลกแยกในการใช้ภาษา สถานการณ์ของภาษาที่กำลังจะสูญหายก็จะไม่ปรากฏในสังคม ดังนั้นการที่เราเข้าใจและรู้เท่าทันธรรมชาติของภาษา ก็ถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์ภาษาของชาติพันธุ์อีกทางหนึ่งด้วย

---

[2] อาจารย์ ประจำคณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
wancharat@phuket.psu.ac.th

บทนำ

"สังคมมนุษย์เป็นสังคมภาษา" มนุษย์เรียนรู้ภาษาได้เป็นอย่างดีก็เพราะกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ภาษากับสังคมจึงมีความสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้งภาษาเป็นเสมือนสมบัติของสังคมเฉกเช่นเดียวกับวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้เมื่อกระแสสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมิติของภาษาก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วยเช่นกัน

ภาษาในฐานะเป็นวัฒนธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงทำให้ไม่สามารถแยกความสัมพันธ์ของภาษากับสังคมออกจากกันได้ ดังที่ศรีศักร วัลลิโภดม (2541) ได้อธิบายถึงความหมายและความสัมพันธ์ภาษากับสังคมไว้ว่า สังคมจะเป็นสังคมขึ้นมาได้ก็เพราะมีภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อสารในสังคม ซึ่งสังคมมาจากการรวมกลุ่มคนที่อยู่ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งมาช้านาน จนมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน และมีภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีทางในการดำรงชีวิตร่วมกันเป็นแบบอย่างเดียวกัน ดังนั้น ภาษาจึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดรวมถึง การสร้างวัฒนธรรมและอารยธรรมขึ้นในสังคม ด้วยเหตุที่สังคมมีโครงสร้างซับซ้อนจึงทำให้สังคมหนึ่ง ๆ สามารถแยกเป็นสังคมกลุ่มย่อย ๆได้ และในแต่ละกลุ่มสังคมย่อย ๆ ดังกล่าวก็จะมีการใช้ภาษาในสังคมที่แตกต่างกันออกไป ดังที่ พิณทิพย์ ทวยเจริญ (2544,197) ได้กล่าวถึงสภาพการใช้ภาษาในสังคมต่าง ๆ ไว้ว่า "ภาษา (language) เป็นคำที่มีความหมายกว้างมากและมีการใช้ศัพท์นี้แพร่หลาย บางครั้งหมายถึงภาษาจากคำพูดของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ บางครั้งหมายถึงภาษาย่อย (dialect) ที่ใช้สื่อความหมายในท้องถิ่นหรือใช้ในกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมหรืออาชีพต่างกัน นอกจากนี้ยังหมายถึงภาษามาตรฐาน (Standard language) หรือหมายถึงภาษาเฉพาะบุคคล (idiolect) ก็ได้ กล่าวคือ หากภาษาหนึ่ง ๆ มีคนพูด 5 ล้านคน ภาษาเฉพาะบุคคลในสังคมภาษานั้นก็จะมีถึง5 ล้านภาษาด้วยเช่นกัน"

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ภาษาในสังคมมนุษย์ที่ใช้ในการสื่อสารมีลักษณะที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป ซึ่งในความหลากหลายของภาษาดังกล่าวนั้นสามารถส่งผลให้ภาษามีการแปร ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านตัวแปรของสังคมนั่นเอง อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549,48) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการแปรภาษาไว้ว่า "อันที่จริง ความหลากหลายหรือการแปรในภาษาเป็นเรื่องธรรมดาเกิดกับทุกภาษา ภาษาไทยมีตัวอย่างของการใช้ภาษาที่แปรตามความแตกต่างทางสังคมของผู้พูด เช่น การใช้คำสรรพนามที่ต่างกันในกลุ่มผู้หญิงและผู้ชาย การใช้คำที่ต่างกันตามอายุ การออกเสียงคำควบกล้ำที่ต่างกันระหว่างคนที่มีการศึกษากับคนที่ไม่มีการศึกษา การออกเสียงสระ หรือพยัญชนะที่ต่างกันตามถิ่นที่อยู่อาศัยและชาติพันธุ์ของผู้พูด เป็นต้น" ด้วยเหตุนี้อาจกล่าวได้ว่าไม่มีภาษาใดในโลกที่คงเป็นหนึ่งอยู่เสมอโดยไม่มีการแปรและเปลี่ยนแปลง ซึ่งธรรมชาติของภาษาอาจมีการแปรสภาพในการใช้ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามเพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเราต้องเลือกใช้รูปแบบของภาษาให้เหมาะสมกับ กาลเทศะและกลุ่มบุคคลที่เราพูดเป็นสำคัญ เพราะการที่เราไม่เข้าใจธรรมชาติของภาษาในการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก็อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งด้านการใช้ภาษาขึ้นได้ เช่น การใช้คำนามประเภทอาการนามที่มี การ ความ (การทดลอง การพิจารณา) ในภาษาพาดหัวข่าว หรือการนำเอาคำแสลงไปใช้ในภาษาราชการ เป็นต้น

ดังนั้น การแปรภาษาตามบริบทหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ของสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาไม่เหมาะสมก็ส่งผลให้ภาษามีการแปรและมีการเปลี่ยนแปลงได้ ลักษณะของการแปรภาษา

และการเปลี่ยนแปลงภาษานั้น อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2548,10-12) ได้กล่าวว่า การแปร นั้นจะมีรูปเบี่ยงเบนไปออกไปจากเดิม หรือเบี่ยงไปจากรูปมาตรฐาน แต่ก็ยังมีส่วนที่บ่งบอกได้ว่าเป็นสิ่งเดียวกันกับรูปเดิม หรือรูปมาตรฐาน เช่น การออกเสียง มหาวิทยาลัย เป็น มหาลัย เป็นต้น แต่ในส่วนการเปลี่ยนแปลงภาษานั้น จะหมายถึงการที่มีบางสิ่งบางอย่างมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม ด้วยเหตุนี้การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นลักษณะการเปรียบเทียบปรากฏการณ์ หรือลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่แตกต่างกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของภาษานี้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกระดับของภาษา และอาจเกิดขึ้นในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปอย่างช้า ๆ หรืออาจเกิดขึ้นได้อย่างทันทีทันใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกในท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคม ฉะนั้น การเข้าใจกระบวนการธรรมชาติของภาษาถึงปัจจัยในการเปลี่ยนแปลง นับว่าเป็นการเป็นการรู้เท่าทันพลวัตของภาษาในสังคม

การเปลี่ยนแปลงของภาษาตามตัวแปรของสังคม

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารในสังคม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาดังนั้นเมื่อมิติของสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ก็ย่อมส่งผลให้ภาษามีการเคลื่อนไหวและแปรเปลี่ยนไปตามสังคมเช่นกัน ด้วยเหตุนี้บทบาทของภาษานอกจากเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารแล้วยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบความคิดและวิถีชีวิตของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามตัวแปรของสังคม จึงมุ่งแสดงให้เห็นว่า ภาษาอยู่ใต้อิทธิพลของสังคมและการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะของสังคม ดังที่ เฟิร์ธ (อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์.2544,22-23) กล่าวว่า "สังคมมีอิทธิพลต่อเรามาตั้งแต่เด็ก ๆ เราเล่นบทบาทตั้งแต่ระดับครอบครัว อาชีพ สังคมไปจนถึงระดับชาติ และเราเรียนรู้การใช้ภาษาตามบาทบาทของเราด้วย" ฉะนั้น จะเห็นว่าภาษากับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน การจะทำความเข้าใจภาษาให้ถึงแก่นจึงไม่สามารถศึกษาได้เพียงแต่ความรู้ในภาษาด้านไวยากรณ์ (grammatical competence) เท่านั้น แต่ต้องนำเอาบริบททางสังคม(Social context) เข้ามาพิจารณาด้วย เพื่อจะได้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในภาษาได้ และการศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้ เรียกว่า "การศึกษาภาษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคม" (Sociolinguistics) กล่าวคือเป็นการศึกษาภาษาของมนุษย์ที่อยู่ในสังคม โดยมุ่งให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางภาษากับสถานภาพทางสังคม และอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมที่มีต่อภาษา ซึ่ง อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544,22-23) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการศึกษาว่า "เมื่อศึกษาการแปรของภาษาตามตัวแปรของสังคม นักภาษาศาสตร์สังคมมักจำกัดกลุ่มที่ศึกษาตามตัวแปรที่ตนสนใจ เช่น กลุ่มอายุ เพศ หรือชนชั้น เป็นต้น" ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาภาษาศาสตร์สังคม จึงจำเป็นต้องศึกษาทั้งตัวแปรภาษา (Linguistic variable) คือ รูปภาษาที่จัดให้เป็นตัวแปรในการวิเคราะห์ และตัวแปรสังคม (Social variable) เพื่อจะได้อธิบายได้ว่าทำไมภาษาจึงมีการแปร และแปรเปลี่ยนไปในลักษณะอย่างไร กอปรกับผลของการศึกษาดังกล่าวยังสามารถนำไปเป็นเครื่องชี้บ่งความความเป็นจริงในสังคมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ในบทความนี้จะมุ่งพิจารณาเพื่ออธิบายตัวแปรทางสังคมเป็นสำคัญ โดยเน้นย้ำให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมที่มีต่อภาษา อันได้แก่ คุณสมบัติทางสังคมของผู้พูด เช่น อายุ เพศ ชนชั้น ชาติพันธุ์ และบริบททางสังคม ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และทำให้เข้าใจทั้งตัวภาษา ผู้ใช้ภาษาและสภาพสังคม วัฒนธรรมที่แวดล้อมผู้ใช้ภาษาซึ่งส่งผลให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลง

อายุกับการใช้ภาษา

อายุเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้การใช้ภาษาของสังคมมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจาก ในทุก ๆ สังคม คนที่ต่างวัยกันย่อมมีพฤติกรรมต่างกัน การใช้ภาษาของบุคคลในสังคมที่ต่างวัยกันก็ย่อมเปลี่ยนไปตามสภาวะของอายุและวัย อนงค์นาฏ บุญแก้ววรรณ (2545) ได้ศึกษา วิเคราะห์การใช้คำศัพท์และการแปรของภาษาไทยถิ่นใต้ในบุคคลสามระดับอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยได้นำอายุเข้ามาพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งในตัวแปรสำคัญ ด้วยการตั้งสมมุติฐานว่า คนรุ่นอายุน้อย (อายุ 10-25 ปี) มีการแปรภาษามากกว่าคนรุ่นอายุมาก (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกผู้บอกภาษามา 36 คน แยกออกเป็นกลุ่มตามระดับอายุ ผลการวิเคราะห์การใช้ศัพท์ของบุคคลสามระดับอายุนั้น ผู้ใช้ภาษาระดับอายุที่1 (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) มีการใช้ศัพท์เดิมมากที่สุด ในขณะที่ผู้ใช้ภาษาระดับอายุที่ 3 (อายุ 10 -25 ปี) ใช้ศัพท์อื่นมากที่สุด ส่วนการแปรของภาษา ปรากฏว่ามีการแปรทั้งด้านเสียงและด้านศัพท์ ซึ่งการแปรด้านเสียงนั้นปรากฏพบในผู้ใช้ภาษาทุกระดับอายุ โดยเฉพาะผู้ใช้ภาษาระดับอายุที่ 3 (อายุ 10 -25 ปี) จะมีการแปรมากกว่าระดับอายุอื่นๆ สำหรับการแปรด้านศัพท์ พบว่ามีการแปรศัพท์ซึ่งภาษาไทยกรุงเทพฯ ในระดับอายุที่ 3 (อายุ 10-25 ปี) มากที่สุด นอกจากนั้นยังพบว่ามีศัพท์ที่ผู้ใช้ภาษาในแต่ละอำเภอใช้แตกต่างกัน และพบว่ามีศัพท์บางศัพท์มีแนวโน้มจะเลิกใช้ภาษาดังกล่าว

ผลงานของวันจรัตน์ เดชวิลัย (2550) ได้วิจัยเรื่องแนวโน้มการเลิกใช้คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ต โดยนำอายุและวัยมาพิจารณาและเป็นหนึ่งในตัวแปรสำคัญของภาษาจีนฮกเกี้ยน โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มคนภูเก็ตที่มีเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1. อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ 2 อายุตั้งแต่ 35 - 50 ปี กลุ่มที่ 3. อายุตั้งแต่ 10 - 25 ปี โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างอำเภอละ 36 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 108 คน และจัดทำแบบสอบถามตามบัญชีรายการคำศัพท์ 14 หมวดคำ จำนวน ทั้งหมด 373 คำ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษากลุ่มอายุที่ 3 (อายุ 10 - 25 ปี) มีระดับแนวโน้มในการเลิกใช้คำยืมระดับสูงสุด และมีการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในลักษณะการตัดคำเพิ่มคำหรือใช้คำไทยประสมคำจีน และคำภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าระดับกลุ่มอายุที่ 2 และ 1 ตามลำดับ ดังนั้นในอนาคตมีแนวโน้มในการเลิกใช้คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนสูง ซึ่งข้อมูลที่ปรากฏดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวของลาบอฟ ซึ่ง อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544,38) ได้กล่าวอ้างไว้สรุปได้ว่า เราสามารถมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษาได้จากการแปรของภาษาในคนที่ต่างรุ่นอายุกัน ภาษาของผู้พูดที่มีอายุมากที่สุด สามารถเปรียบได้กับภาษาอดีต ภาษาของผู้พูดรุ่นกลาง ๆ ก็ถือว่าได้ว่าเป็นภาษาปัจจุบัน และภาษาของคนรุ่นอายุน้อยก็ถือได้ว่าเป็นภาษาของอนาคต

ดังนั้น ในอนาคตผู้บอกภาษาในระดับกลุ่มอายุที่ 3 หรือคนระดับร่วมสมัยกลุ่มนี้จะเข้ามามีบทบาทในการนำภาษาอื่นมาแทนที่ภาษาเดิมที่ผู้ใช้ภาษาในกลุ่มอายุ 2 (อายุ 35 - 50 ปี) และระดับผู้ใช้ภาษากลุ่มอายุ 1 (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ได้คงใช้อยู่เป็นประจำ

ภาษาผู้หญิงและภาษาผู้ชาย : ความหลากหลายทางภาษา

เพศเป็นตัวแปรอิสระตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการแปรภาษา แม้แต่ภาษาผู้หญิงและภาษาผู้ชายก็มีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันอันเป็นปัจจัยที่ทำให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลง โรเมน (Romaine 1978, 155

อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544,49-50) ได้อธิบายไว้ "การจำแนกให้แตกต่างโดยเพศในภาษามีบทบาทสำคัญในกลไกการเปลี่ยนแปลงของภาษา และโดยส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงมีส่วนสำคัญในการริเริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลง หรือสานต่อให้มีการเปลี่ยนแปลง" ซึ่งในงานวิจัยของ เมชฌ สอดส่องกฤษ (2550) ได้ศึกษา "การใช้คำเรียกขานภาษาไทยและภาษาจีนในสมัยปัจจุบัน : การศึกษาเปรียบเทียบ" ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบโครงสร้างและการใช้คำเรียกขานในทั้งสองภาษา และเปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่างของการเลือกใช้คำเรียกขาน ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้คำเรียกขาน

ผลการวิจัยพบว่า การเลือกใช้ คำเรียกขานในภาษาไทยและภาษาจีนมีความคล้ายคลึงกับภาษาอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เช่น ภาษา เวียดนาม ภาษาลาว ภาษาเขมร ภาษาพม่า เป็นต้น กล่าวคือ คำที่ใช้เป็นคำเรียกขานที่สำคัญได้แก่ ชื่อ คำ เรียกญาติและคำสรรพนาม ส่วนปัจจัยกำหนดการเลือกใช้คำเรียกขานที่สำคัญ คือ เพศ อายุ ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล ฐานะ และสถานภาพทางสังคม ซึ่ง "เพศ" เป็นปัจจัยแรกที่มีผลต่อการแปรภาษาจีน และคนจีนจะคำนึงถึงปัจจัยทางเพศมากกว่าสังคมไทย เช่น คำเรียกญาติในรุ่นเดียวกันที่มีอายุมากกว่าตนเองในภาษาไทยมีคำว่า "พี่" เพียงคำเดียว แต่ภาษาจีนมีคำที่เรียกพี่เพศชาย และหญิงแยกออกจากกันชัดเจนคือ 哥哥 "พี่ชาย" และ 姐姐 "พี่สาว" เช่นเดียวกันกับคำเรียกญาติในรุ่นเดียวกัน แต่อายุน้อยกว่าตนเองในภาษาไทยมีคำว่าน้อง" เพียงคำเดียว แต่ภาษาจีนมีคำเรียกพี่เพศชายและหญิงแยกอกจากกันชัดเจนคือ 弟弟 "น้องชาย" และ 妹妹 "น้องสาว" ซึ่งระบบคำเครือญาติในภาษาจีนมีการแบ่งแยกเพศเช่นนี้ทั้งระบบ ยิ่งไปกว่านั้น สังคมจีนยังให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เนื่องจากความคิดที่ว่าผู้ชายเป็นผู้สืบตระกูลของครอบครัว ดังนั้นคำเรียกญาติทางฝ่ายพ่อจะมีแบ่งเป็น 伯伯 "ลุง" กับ 叔叔 "อา" แต่คำเรียกญาติลักษณะเดียวกันฝ่ายแม่จะ

แต่สำหรับคำเรียกขานในภาษาไทยจะคำนึงถึงปัจจัยทางอายุมากกว่าสังคมจีน ดังจะเห็นได้จากระบบคำเครือญาติในภาษาไทยที่แบ่งตามอายุมากน้อยก่อน แล้วจึงแบ่งตามเพศ เช่น คำเรียกญาติรุ่นพ่อในภาษาไทย สำหรับผู้ที่อายุมากกว่าพ่อ (หรือแม่) มีคำว่า "ลุง"และ "ป้า" ส่วนผู้ที่อายุน้อยกว่าพ่อจะเรียก "อา" จึงเห็นได้ว่าภาษาไทยแบ่งตามอายุมาก่น้อยก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นค่อยแบ่งว่าเป็นเพศหญิงหรือชาย ยิ่งไปกว่านั้นด้วยเหตุที่สังคมไทยให้ความสำคัญกับญาติที่มีอายุมากมากกว่าญาติที่มีอายุน้อย ดังนั้นในกลุ่มญาติที่มีอายุมากจะมีการแบ่งออกเป็นเพศชายและเพศหญิง แต่ในกลุ่มญาติอายุน้อยกลับใช้คำเดียวกันไม่ว่าหญิงหรือชาย ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าในภาษาไทยให้ความสำคัญกับอายุเป็นอันดับแรก และรองลงมาคือความแตกต่างระหว่างเพศ ดังนั้นจะเห็นว่า ปัจจัยที่กำหนดการเลือกใช้คำเรียกขานในภาษาไทยและภาษาจีน มี 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายใน อาทิ เพศ อายุ สถานภาพส่วนตัว ทัศนคติ เป็นต้น ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการแปรภาษาอีกประการคือ ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยที่อยู่นอกตัวผู้เรียกขานและผู้ถูกเรียก คือ สังคมวัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้จะเห็นได้ว่าในคำเรียกขาน หมวดเครือญาติของคนจีน "เพศ" เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ภาษามีการแปรและมีการใช้คำที่มีหลากหลาย ซึ่งในการใช้คำที่แตกต่างกันโดยมี "เพศ" เป็นปัจจัยหลักส่งผลให้ภาษามีการแปร และการแปรดังกล่าวทำให้มีการใช้ภาษาได้หลากหลายรูปแบบอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษาต่อไป

ภาษากับชนชั้นทางสังคม

ในทุก ๆ สังคมย่อมมีการแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ เป็นพวก ๆ และในแต่ละกลุ่มแต่ละพวกย่อม มีการแบ่งออกเป็นช่วงชั้น ซึ่งเรียกว่า "ช่วงชั้นทางสังคม" (Social Stratification) อารง สุทธาศาสน์ (2544,95,96) อธิบายคำว่า "ช่วงชั้นทางสังคม" ไว้คือ การกำหนดกลุ่มของบุคคลที่มีความคล้ายคลึงกันในด้านพฤติกรรมโดยมีปัจจัยทางด้านฐานะ การศึกษา ภูมิปัญญา อาชีพ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับชั้นสังคมของไทยก็เสมือนกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับรายได้ การศึกษาและอาชีพด้วยนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ ช่วงชั้นทางสังคม (Social Stratification) จึงนับว่า เป็นตัวแปรสำคัญตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภาษา เนื่องจากบุคคลที่อยู่ในช่วงชั้นสังคมที่ต่างกันย่อมมีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันออกไป

ในสังคมตะวันตกมีการแบ่งชั้นสังคมโดยใช้รายได้ส่วนบุคคลเป็นเกณฑ์ ซึ่ง อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2540) ได้อธิบายไว้คือ ผู้มีรายได้สูงจะอยู่ในชั้นสังคมสูง ปานกลางอยู่ในชั้นสังคมปานกลาง และรายได้ต่ำอยู่ในชั้นต่ำ หรือชั้นแรงงาน ซึ่งในสหรัฐอเมริกา มีผู้พบว่าชั้นสังคมมีอิทธิพลต่อการออกเสียงตัว / r / ท้ายสระ เช่น คำว่า for, car, third, art, และคนที่อยู่ในชั้นสังคมยิ่งสูงจะสามารถออกเสียง / r / ในความถี่ที่สูง ดังนั้น การออกเสียง / r / ในภาษาอังกฤษของคนอเมริกันจึงกลายเป็น "รูปมีศักดิ์ศรี" (prestigious form) ซึ่ง "ศักดิ์ศรี" (prestige) คือ เป็นสิ่งที่ยอมรับ ที่นิยม และสังคมให้คุณค่า ด้วยเหตุนี้การแสดงออกด้วยศักดิ์ศรีจึงสามารถแสดงออกได้ทั้งพฤติกรรมอันได้แก่ การใช้เครื่องแต่งกาย การรับประทานอาหาร ฯลฯ แล้วการแสดงออกด้วยการใช้ภาษาในการสื่อสารได้ถูกต้องเหมาะสม ก็นับว่าเป็นบุคคลที่มีศักดิ์ศรีในสังคมเช่นกันเช่นเดียวกับสังคมไทย บุคคลใดมีการใช้ภาษาในการสื่อสารที่ถูกต้องก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีรูปแบบการใช้ภาษาที่มีศักดิ์ศรีและมีศักยภาพการใช้ภาษาที่ดี อาทิในสังคมไทยจะให้ความสำคัญในการออกเสียงคำควบกล้ำ ร ล ว ให้ชัดเจน ถ้าบุคคลใดออกเสียงคำควบกล้ำไม่ชัดเจนก็จะถูกสังคมตำหนิ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชนชั้นสังคมมีผลต่อการแปรภาษาอันส่งผลให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ ผลงานวิจัยของ ภาสพงศ์ ผิวพอใช้ (อ้างถึงใน กฤษดาวรรณ หงศ์ลดารมภ์ และจันทิมา เอียมานนท์,85) เรื่อง การตอบรับคำขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกันในภาษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตอบรับคำขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกันในภาษาไทย ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากแบบสอบถามชนิดเติมเต็มบทสนทนา (DCT) กลุ่มตัวอย่างของผู้พูดที่มีสถานภาพสูงกว่า ได้แก่ อาจารย์และหัวหน้างาน จำนวน 100 คน และผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า ได้แก่ นักศึกษาและพนักงาน จำนวน 100 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้กลวิธีการตอบรับคำขอโทษทั้งสิ้น 12 กลวิธี คือ การเอ่ยถ้อยคำเชิงไม่ถือโทษ การปลอบใจ การหยอกล้อ การกล่าวโทษสิ่งอื่นหรือตัวเอง การเอ่ยขอโทษกลับ การกล่าวชม การแนะนำตักเตือน การเรียกร้องสิ่งอื่นตอบแทน การตำหนิ การซักถามต่อ การสั่ง และการคาดโทษ ดังนั้นจึงพบว่า ผู้ที่มีสถานภาพแตกต่างกันนิยมใช้กลวิธีการตอบรับคำขอโทษต่างกัน ทั้งนี้เพราะสถานภาพทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตอบรับคำขอโทษ

ส่วน จุฑาพรรธ์ ผดุงชีวิต (2550,288)' ได้เน้นย้ำอย่างชัดเจนในเรื่องของชั้นของสังคมกับการใช้ภาษากล่าวคือ ภาษามีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) สามารถใช้คำได้หลากหลาย

ตามสถานภาพของสังคม เช่น ในภาษาญี่ปุ่นนั้น คำจำนวนหนึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปในสถานการณ์ที่แตกต่างกันบางครั้งขึ้นอยู่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หรือผู้ที่ถูกพูดถึง เช่น มีชุดของคำหลายคำสำหรับคำว่า "ท่าน" หรือ "You" ในภาษาอังกฤษ ส่วนคำญี่ปุ่น คือ omae , kimi ,ariata, kisam และ anata-sama นอกจากนี้ คำที่ผู้ชายใช้กับคำที่ผู้หญิงใช้ก็แตกต่างกันด้วย คำบางคำใช้ระหว่างสามีและภรรยา เท่านั้น เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ลึกซึ้งระหว่างสามีและภรรยาเท่านั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เป็นปัจจัยให้มีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันตามระดับทางสังคมที่ลดหลั่นกัน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชนชั้นสังคมมีความสัมพันธ์กับการใช้ภาษาในสังคม อีกทั้งมีผลต่อการใช้ภาษา ทำให้มีการเลือกใช้ภาษาที่ลดหลั่นกันตามระดับที่สังคมกำหนด ทั้งนี้ก็เนื่องจากสภาพของโลกมีการเปลี่ยนแปลง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือทำให้เกิดความต้องการที่จะใช้ภาษาในหน้าที่หลากหลายและแนวใหม่มากขึ้น อาทิ ทำหน้าที่เป็นภาษามาตรฐาน เพื่อใช้สื่อความหมายไปในทางที่ดีขึ้น เหมาะกับสถานภาพและชนชั้นของผู้ใช้ภาษานั่นเอง

มิติทางภาษา กับชาติพันธุ์ของผู้พูด

คำว่า "ชาติพันธุ์" และ "ชาติพันธุ์วิทยา" เป็นคำใหม่ในภาษาไทย ซึ่ง อมรา พงศาพิชญ์ (2541)ได้อธิบายคำว่า ชาติพันธุ์ (ethnicity หรือ ethnos) ไว้คือ การมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า กะเหรี่ยง จีนลาว เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมมีลักษณะเด่นคือ เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน และบรรพบุรุษในที่นี้ หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือด ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปพรรณ (เชื้อชาติ) เหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือด และทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์ และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกันความรู้สึกผูกพันนี้อาจเรียกว่า "สำนึก" ทางชาติพันธุ์ หรือชาติลักษณ์ (ethnic identity) สำหรับในประเทศไทยกลุ่มชาติพันธุ์ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มชาวมุสลิม กลุ่มชาวเขาเผ่าต่าง ๆ กลุ่มชาวเขมร กลุ่มชาวมอญ กลุ่มลาวโซ่ง กลุ่มชาวจีน กลุ่มชาวอินเดีย (ซิกส์) ฯลฯ กลุ่มดังกล่าวจัดเป็นชนกลุ่มน้อย ดังนั้นในชนกลุ่มน้อยจึงมีโอกาสถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรมสูงทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และภาษา เนื่องจากกลุ่มที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมด้อยกว่าจะรับเอาวัฒนธรรมจากกลุ่มที่มีความเจริญมาเข้ามาปฏิบัติ อันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งสำคัญทำให้เกิดการแทรกแซงของภาษาขึ้นได้ เรียกว่า "การยืม" และการยืมสามารถทำให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลง อาทิ ภาษาอังกฤษที่พูดโดยชาติพันธุ์อื่น ซึ่งเต็มไปด้วยคำยืมหรือลักษณะอื่น ๆ ที่ยืมมาจากภาษากลุ่มชาติพันธุ์นั้น ถือว่าเป็นภาษาอังกฤษที่ถูกเปลี่ยนแปลงจนกลายเป็นภาษาอังกฤษอีกลักษณะหนึ่งหรือเรียกว่า "วิธภาษาของภาษาอังกฤษ" (ภาษาอังกฤษมีความหลากหลาย มีหลายแบบหลายประเภท) เช่น ภาษาอังกฤษของชาวสเปน ภาษาอังกฤษของชาวอินเดีย หรือ ภาษาอังกฤษของคนไทย ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นหลายวิธภาษาของภาษาอังกฤษ

อิทธิพลจากกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้ภาษามีลักษณะวิธภาษาหรือความหลากหลายทางภาษาส่งผลให้มีการแทรกแซงภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่กว่า นั้นสอดคล้องกับบทความของ พลวัฒ ประพัฒน์ทอง (ม.ป.ป.)

ใน "พลวัตทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในประเทศไทย:การทบทวนองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์" ที่กล่าวถึงกระบวนการพลวัตทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในประเทศไทยที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ไว้กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์นี้มีการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม การใช้ภาษา ศาสนา วิถีชีวิต เป็นไปในลักษณะอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมผ่านมิติทางเวลา และเปลี่ยนแปลงไปตามระบบความสัมพันธ์รัฐ-ชาติ จึงทำให้ชาวจีนยูนนาน หรือชาวจีนฮ่อที่เป็นชนกลุ่มน้อยในไทยนั้น มีความหลากหลายทั้งทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา วิถีชีวิต และการใช้ภาษา ซึ่งในส่วนการใช้ภาษานั้น "ชุมชนชาวจีนฮ่อ" มีการใช้ภาษาที่หลากหลาย ได้แก่ ภาษาจีนกลาง ภาษาไทยกลาง ภาษาไทยใหญ่ ภาษาลีซอ เป็นต้น แต่ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันคือ ภาษาจีนอิ่นหน่านหว่า ซึ่งจัดอยู่ในตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) ในกลุ่มภาษาจีนแมนดารินตะวันตกเฉียงใต้ (South Western Mandarin) ภาษานี้มีความใกล้เคียงกับภาษาจีนแมนดารินเพียงแต่การออกเสียงคำ และการใช้คำศัพท์ โครงสร้างภาษาดังกล่าวจึงมีความแตกต่างกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ และกรณีที่ชาวจีนฮ่อ อพยพมาเป็นชนกลุ่มน้อยในไทย ส่งผลให้เอื้อต่อการใช้ภาษาไทยมากขึ้น โดยเฉพาะประชากรในหมู่บ้านรักไทย ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประชากรหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นไทยใหญ่ เด็ก ๆ มีแนวโน้มพูดภาษาไทยใหญ่ กอปรกับ มีการติดต่อค้าขายคนไทย จึงทำให้ชาวจีนฮ่อหรือชาวจีนยูนนานในปัจจุบันยังคงมีการใช้ภาษาจีนในบางกรณี แต่ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาเป็นภาษาไทยด้วยอีกกรณีหนึ่ง คือ มีการใช้ภาษาไทยเมือง (ล้านนา) และภาษาไทยภาคกลางบ้างเช่นกัน

ผลงานข้างต้นได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภมาส เอ่งฉ้วน (2537) ที่ได้ศึกษาคำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทย และเกาะปีนัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำเรียกญาติพื้นฐานและที่สัมพันธ์โดยการแต่งงานในภาษาจีนฮกเกี้ยน ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนั้นผู้วิจัยได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจีนฮกเกี้ยน 5 จุด คือ ใน 4 ถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง จังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต ส่วนอีก 1 จุด คือในเกาะปีนัง ประเทศ มาเลเซีย ผลการวิจัยพบว่ามิติแห่งความแตกต่างที่ทำให้คำเรียกญาติ และระบบคำเรียกญาติในภาษาจีนฮกเกี้ยนมี ความแตกต่างกันมี 6 ประการ คือ ระบบอาวุโส (รุ่นอายุ) สายเลือด อายุ ฝ่ายพ่อ/แม่ เพศ และการแต่งงาน เมื่อเปรียบเทียบการใช้คำเรียกญาติ และระบบคำเรียกญาติในภาษาจีนฮกเกี้ยนทั้ง 5 จุดนั้น พบว่ามีความคล้ายคลึงกัน เมื่อพิจารณาดูเฉพาะญาติที่สัมพันธ์โดยการแต่งงานแล้วปรากฏว่า จังหวัดกระบี่ และจังหวัดภูเก็ต มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันแต่ต่างกันในเรื่องญาติพื้นฐาน (ความเป็นญาติพี่น้องที่ร่วมสายโลหิตทางบิดาหรือมารดา) ส่วนการใช้คำและระบบคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาจีนฮกเกี้ยนจังหวัดกระบี่ และการใช้คำและระบบคำเรียกญาติที่สัมพันธ์โดยการแต่งงานในภาษาจีนฮกเกี้ยน ในเกาะปีนังจะมีลักษณะที่ไม่คล้ายคลึงกับถิ่นใดเลย นั่นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาวฮกเกี้ยนในเกาะปีนังมีขนาดใหญ่กว่าใน 4 ถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย จึงทำให้วัฒนธรรมชาวฮกเกี้ยนที่เกาะปีนังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้ง ๆ ที่ภาษาจีนฮกเกี้ยนที่เกาะปีนังมีการสัมผัสภาษากับภาษามาลายูก็ตาม ซึ่งต่างจากชาวฮกเกี้ยนในประเทศไทยที่ถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรมทางภาษาไปค่อนข้างมาก และมีแนวโน้มว่าจะลดลงอีกทั้งมีโอกาสที่จะให้ความสำคัญกับภาษาอื่นมากกว่าภาษาตนไปในไม่ช้า

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าชาติพันธุ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์กับการแปรภาษา ทำให้ภาษามีการปริวรรต และเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เป็นผู้ตาม (Follower) กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีขนาดใหญ่กว่า

และด้วยอิทธิพลของการเรียนรู้ภาษากลุ่มใหญ่เช่นนี้ จึงทำให้เกิดการแทรกแซงภาษาขึ้นได้ ท้ายสุดนั้นอาจถูกกลืนกลายและถูกครอบงำ (Governed) ทางภาษา จนกลายเป็นความล่มสลายในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนได้

การใช้ภาษากับบริบททางสังคม

ในสังคมที่มีประชากรหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ร่วมกันจำนวนมากนั้นจะมีการใช้ภาษาในการสื่อสารตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป นับว่าเป็นสังคมทวิภาษาหรือพหุภาษา เช่น สิงค์โปร์ มาเลเซีย อินเดีย เป็นต้น ดังนั้นในการวิเคราะห์การใช้ภาษาในสังคมตามสภาวะความเป็นจริง จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงตัวแปรด้านบริบททางสังคม (Social context) ดังที่ พิณทิพย์ ทวยเจริญ (2547,198-199) ได้เน้นย้ำให้เห็นว่าการใช้ภาษาในสังคมเอกภาษา ทวิภาษา หรือพหุภาษานั้น มีกระบวนการต่าง ๆ ที่อธิบายได้ไม่เหมือนกัน เนื่องจากในทุกสังคมมีลีลาการใช้ภาษา (Style) ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับผู้พูดและผู้ฟังเป็นสำคัญ ฉะนั้นผู้พูดภาษาใดภาษาหนึ่งจึงไม่ได้ใช้ภาษาเดียวกันตลอดเวลา แต่ต้องปรับการใช้ภาษาของตนตามตัวแปรตามสถานการณ์ (Situational variation) หรือแปรไปตามวจนลีลา (Stylistic variation) ในบริบทสังคมนั่นเอง ซึ่งบริบททางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง กาลเทศะ เรื่องที่พูด วัตถุประสงค์ และวิธีการสื่อสาร

ผลงานวิจัยเรื่อง "ความสุภาพในวัจนกรรมการขอร้องในภาษาไทย" ของ ปนัดดา เลอเลิศยุติธรรม (อ้างถึงใน กฤษดาวรรณ หงศ์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอียมานนท์.2549,263-284) ได้ศึกษา "ความสุภาพที่ปรากฏในวัจนกรรมการขอร้อง" โดยรวบรวมข้อมูลจากบทสนทนาในสถานการณ์จริง บทสนทนาทางโทรทัศน์ และแบบสอบถาม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า กลวิธีการขอร้องที่ปรากฏนั้นมีทั้งลักษณะการแสดงวัจนกรรมในการขอร้องโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งการแสดงวัจนกรรมการขอร้องโดยตรงนั้นประกอบด้วย การใช้คำศัพท์แสดงการขอร้อง การทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย การให้เหตุผล และการสัญญา และในกรณีของลักษณะความสุภาพที่ใช้ในการสื่อสารนั้น พบว่าความสุภาพที่ปรากฏในวัจนกรรมการขอร้องทั้งวัจนกรรมตรง และวัจนกรรมอ้อมนั้น ได้แก่ การยกย่องผู้ฟัง การใช้คำลงท้าย การขอโทษ การแสดงการขอรบกวน การทำให้ดูเป็นเรื่องเล็กน้อย การทำให้เป็นประโยคคำถาม การให้ทางเลือก และการกล่าวโดยอ้อม สำหรับปัจจัยแสดงความสุภาพนั้น ได้แก่ อายุและความอาวุโส สถานภาพทางสังคม ความสนิทสนม และระดับความจำเป็นหรือความต้องการของผู้ร้องขอ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า "ความสุภาพในวัจนกรรมการขอร้องในภาษาไทย" ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาษามีการแปรนั้นขึ้นอยู่กับบทบาททางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง อันสืบเนื่องมากจากอิทธิพลของสังคมวัฒนธรรมของสังคมด้วย เนื่องจากสังคมไทยมีค่านิยมหลัก คือ การให้เกียรติและการเคารพผู้อาวุโส ฉะนั้นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารจึงต้องปรับการใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล เหตุการณ์และสถานการณ์ด้วยเช่นกัน

จากงานวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่านอกจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง กาลเทศะ วัตถุประสงค์ และวิธีการพูดในการสื่อสารแล้วนั้น ตัวแปรด้าน สังคมวัฒนธรรมและค่านิยม ก็นับเป็นตัวแปรอันสำคัญต่อการแปรภาษา ซึ่งงานวิจัยของ อภิวัฒน์ คุ้มภัย ได้เพิ่มปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมของผู้ส่งสารมาอีก 1 ตัวแปร โดยได้ศึกษาเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำในภาษาจีน" ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำในภาษาจีน โดยผู้วิจัยได้รวบรวม

คำในภาษาจีนจำนวน 318 คำ จากหนังสือพิมพ์รายวันในประเทศจีนระหว่างปี 2005-2006 มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ และจากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไปนั้น ปัจจัยสำคัญมาจากสภาพสังคมวัฒนธรรม ซึ่งสรุปปัจจัยได้ 6 ประการ ได้แก่ ในความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมในสังคม การใช้วิธีอุปมา การใช้คำคู่กัน และการใช้คำรื่นหู ในส่วนของทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำนั้นจำแนกได้ 5 ประเภทคือ ความหมายกว้างขึ้น ความหมายแคบลง ความหมายดีขึ้น ความหมายเคลื่อนย้าย นอกจากนี้ยังพบว่า ความหมายเดิมของคำอาจถูกแทนที่ด้วยความหมายใหม่ และผลของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำดังกล่าวนั้นทำให้เห็นภาพสะท้อนในการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ วิถีชีวิต ค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมจีนด้วยเช่นกัน

จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาษามีการแปรนั้น ได้แก่ ทางด้านสังคมวัฒนธรรม และวิธีการสื่อสาร อันมีผลมาจากสภาพสังคมมีความเจริญมากขึ้นโดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ฉะนั้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า "การเปลี่ยนแปลงของภาษาควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม" นั้นเป็นจริง เพราะเมื่อความคิดความเชื่อของคนในสังคมเปลี่ยนไปก็ย่อมส่งผลให้ถ้อยคำภาษา และความหมายของคำดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

ฉะนั้น สิ่งที่ปรากฏจากผลการวิจัยที่ได้นำมาเสนอมาทั้งหมดนั้น สามารถแสดงให้เห็นความเป็นจริงที่ว่า "ภาษามีการแปรและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา" ซึ่งพลวัตของภาษามีประจักษ์ให้เห็นอยู่ในคลังคำของภาษานั่นเอง จากแนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวของ อุดม วโรตม์สิกขดิตถ์ (2551,8) ได้กล่าวว่า "อยากขอร้องให้นักภาษาไทยทำใจกว้างขึ้น อย่ายึดติดกับตำราของบรมครูว่าถูกต้องเสมอ ภาษามีวิวัฒนาการวิชาความรู้ก็มีวิวัฒนาการเช่นเดียวกัน ความถูกผิดไม่ใช่อยู่ที่ใครเป็นผู้ว่าหรือผู้พูดอยู่ที่เหตุผลมากกว่าสิ่งใดทั้งหมด" ด้วยเหตุนี้ ในการศึกษาความหมายของคำหรือการใช้ภาษาในสังคมจึงเป็นต้องศึกษาว่ามีการใช้ภาษาในลักษณะใดบ้างในสังคมหนึ่ง ๆ อันได้แก่ การศึกษาตัวแปร ทางภาษา (language variation) การเปลี่ยนสภาวะของภาษา (language change) ตลอดจนการเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่ของภาษา (language function) ในสังคมต่างวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดเป็นการศึกษาและพิจารณารูปแบบของภาษาที่เป็นระบบเพื่ออธิบายการใช้ภาษาในสังคมอย่างเป็นเหตุเป็นผลนั่นเอง

สรุป

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาษานั้นมาจากตัวแปร 2 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยอันดับแรกนับว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรภาษาเป็นอย่างมาก ได้แก่ คุณสมบัติทางสังคมของผู้พูด อาทิ อายุ เพศ กลุ่มชาติพันธุ์ และชนชั้นสังคม เป็นต้น ส่วนปัจจัยที่สองคือ ปัจจัยด้านบริบททางสังคม ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง กาลเทศะ เรื่องที่พูด วัตถุประสงค์ วิธีการสื่อสาร และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ถ้านำไปวิเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยทางภาษาศาสตร์สังคม จัดว่าเป็นตัวแปรอิสระ(Independent variable) กล่าวคือ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในการกำหนดสิ่งอื่นให้มีการแปร แต่ตนเองไม่ถูกกำหนดโดยสิ่งใดในการวิเคราะห์ ดังนั้นตัวแปรดังกล่าวนับว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการแปรและเปลี่ยนแปลงไปของภาษา การศึกษาภาษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคมจึง เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งให้ผู้สนใจเกิดความกระจ่างและมีความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางภาษาตามพลวัตของสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพราะนอกจากจะได้คำตอบในที่มาของปัญหาการใช้ภาษาในสังคมแล้ว ผลของคำตอบยังเป็นแนวทาง

ในการฟื้นฟูอนุรักษ์ภาษา และแก้วิกฤตไม่ให้เกิดสถานการณ์ความล่มสลายทางภาษาให้สูญหาย กอปรกับเป็นแนวทางในการศึกษาภาษากับวัฒนธรรม และวรรณกรรมท้องถิ่นให้คงอยู่เป็นมรดกของมนุษยชาติในแต่ละชุมชนภาษาต่อไป

อ้างอิง

จุฑาพรรธ์ ผดุงชีวิต. (2550). **วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์.** กรุงเทพ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปนัดดา เลอเลิศยุติธรรม. (2549). ความสุภาพที่ปรากฏในวัจนกรรมการขอร้อง ใน กฤษดาวรรณ หงศ์ลดารมภ์ และจันทิมา เอียมานนท์, (บรรณาธิการ). **พลวัตของภาษาไทยปัจจุบัน.** (หน้า263-284).กรุงเทพ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.

พลวัฒ ประพัฒน์ทอง. (ม.ป.ป.). **พลวัตทางวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานในประเทศไทย : การทบทวนองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์.** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://museum.mfu.ac.th/download-pdf/chineseinthai.pdf (วันที่ค้นข้อมูล : 28 สิงหาคม 2553)

พิณทิพย์ ทวยเจริญ. (2547). **ภาพรวมของการศึกษาสัทศาสตร์และภาษาศาสตร์.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2549). การตอบรับคำขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกันในภาษาไทย ใน กฤษดาวรรณ หงศ์ลดารมภ์ และจันทิมา เอียมานนท์, (บรรณาธิการ). **พลวัตของภาษาไทยปัจจุบัน.**(หน้า83-107).กรุงเทพ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เมชฌ สอดส่องกฤษ. (2550). **การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยและภาษาจีนในสมัยปัจจุบัน : การศึกษาเปรียบเทียบ.**(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://metchs.blogspot.com/2010/03/use-of-address-terms-in-modern-thai-and.html (วันที่ค้นข้อมูล : 25 สิงหาคม 2553)

วันจรัตน์ เดชวิลัย และทวนธง ครุฑจ้อน. (2550). **แนวโน้มการเลิกใช้คำยืมภาษาจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ต (รายงานการวิจัย).** ภูเก็ต : สงขลานครินทร์วิทยาเขตภูเก็ต.

ศรีศักร วัลลิโภดม สังคมวัฒนธรรมไทย **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฯ เล่มที่** 16.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://encyclopedia/สังคมและวัฒนธรรมไทย/#ref (วันที่ค้นข้อมูล : 30 กันยายน 2553).

ศุภมาส เอ่งฉ้วน. (2537).**คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทย และเกาะปีนัง.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.กรุงเทพ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิวัฒน์ คุ้มภัย. (2549,มิถุนายน - พฤศจิกายน).การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำในภาษาจีน, **วารสารอักษรศาสตร์,** 27 (1), หน้าที่ 7-26.

อนงค์นาฏ บุญแก้ววรรณ.(2545). **วิเคราะห์การใช้ศัพท์และการแปรของภาษาไทยถิ่นใต้ในบุคคลสามระดับอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

อมรา พงศาพิชญ์. (2541).ชาติพันธุ์ใน **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฯ เล่มที่ 23.**(ออนไลน์).เข้าถึงได้จาก http://guru.sanook.com/encyclopedia/ (วันที่ค้นข้อมูล : 25 สิงหาคม 2553).

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). **ภาษาศาสตร์สังคม(sociolinguistics).**พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). **ภาษาในสังคมไทย ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2549). **พินิจไทย ไตรภาค ปฐมภาค:ภาษา.** กรุงเทพ ฯ : สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดม วโรตม์สิกขดิตถ์.(2551).กึ่งศตวรรษการวิจัยภาษาไทยตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ ในการ **สัมมนาเอกลักษณ์ภาษาไทย : กึ่งศตวรรษการวิจัยภาษาไทยตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์**(หน้า8). กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

The Desire Of Elderly Women In Globalized Age: Khun Yai Sai Diew and www.grandma.com

Ranwarat Poonsri [1]

Abstract

This article aims to study elderly women characters in order to analyse their desire, social status, myths, social standard and expectation in Khun-Yai-Sai-Diew and www.grandma.com. Developmental Psychology is used for explaining elderly women's characteristics and defining their mental and emotional problems under the term of globalized age. This study reveals that elderly women's desire is more complicated and they also have conflict between their own desire and social expectation. From both novels, elderly women characters can be classified into 3 types: first, those who wanted to escape social norms(but they failed), second, those who could escape but finally came back into social norms and the last, those who broke social norms definitely and were punished by the society.

In conclusion, this study reveals that Thai society has still accepted the stereotyped elderly women. The stereotype of ideal elderly women is strong while the capitalism which is the part of globalization forces them to be modern and active. Elderly women have to depend on materialism and modernization because the stereotyped elderly women are considered not to be suitable for modern society. However, the rebellious , modern and active elderly women characters couldn't be accepted and were rejected from the society. This study reflects that Thai society accepts only the stereotyped elderly women, no matter how the society has been changed.

---

[1] Graduate Student, Department of Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

ความปรารถนาของสตรีสูงวัยในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาจาก คุณยายสายเดี่ยว และ www.คุณย่า.com

รัญวรัชญ์ พูลศรี [2]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาตัวละครสตรีสูงวัยเพื่อวิเคราะห์ ความปรารถนา สถานภาพทางสังคม มายาคติ รวมถึงความคาดหวังและกรอบเกณฑ์ที่สังคมมีต่อสตรีสูงวัยโดยใช้กรณีศึกษาจากนวนิยายเรื่อง **คุณยายสายเดี่ยว**และ**www.คุณย่า.com** โดยนำจิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology)[3] มาเป็นแนวทางเพื่อทำความเข้าใจลักษณะประจำวัยรวมถึงปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจที่ผู้สูงวัยต้องเผชิญในสังคมทุนนิยมยุคโลกาภิวัตน์ จากการศึกษาพบว่าความปรารถนาของสตรีสูงวัยมีความซับซ้อนและอาจขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคม ตัวละครในนวนิยายทั้งสองเรื่องอาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ สตรีสูงวัยที่พยายามออกจากขนบและความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้สูงวัย (แต่ยังไม่ได้ออก) สตรีสูงวัยที่ออกจากขนบได้แล้วแต่กลับเข้าไปใหม่และสตรีสูงวัยที่แหวกขนบ อย่างชัดเจนและได้รับบทลงโทษจากสังคม สรุปได้ว่าสังคมไทยยังคงมีกรอบที่ตายตัวเพื่อกำหนดคุณลักษณะของสตรีสูงวัยแบบอุดมคติ ในขณะที่ทุนนิยมซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของโลกาภิวัตน์มีส่วนกำหนดให้สตรีสูงวัยต้องมีความทันสมัยและพึ่งพาวัตถุภายนอกมากขึ้นเพราะลักษณะของสตรีสูงวัยแบบดั้งเดิมนั้นไม่เหมาะกับสังคมปัจจุบันอย่างไรก็ตามสตรีสูงวัยในแบบที่ทันสมัยหรือแหวกขนบก็ไม่ได้รับการยอมรับและถูกกำจัดออกไปซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังคงยอมรับสตรีสูงวัยที่มีลักษณะอุดมคติไม่ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไปเพียงใดก็ตาม

---

[2] นิสิตปริญญาโท ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[3] เป็นจิตวิทยาแขนงหนึ่งที่มุ่งศึกษามนุษย์ทุก วัยตั้งแต่ปฏิสนธิจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการเจริญเติบโตทางร่างกาย ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ พฤติกรรมการแสดงออก สังคม บุคลิกภาพ ตลอดจนสติปัญญาของบุคคลในวัยต่างกัน เพื่อให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐาน ความเป็นมา จุดเปลี่ยน จุดวิกฤตในแต่ละวัย (ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการ.กรุงเทพฯ : ประกายพรึก, 2530)

บทนำ

นวนิยายเรื่อง**คุณยายสายเดี่ยว**ของ กันยามาส และ **www.คุณย่า.com** ของดวงใจ เป็นนวนิยายที่มีสตรีสูงวัยเป็นตัวละครหลักซึ่งแสดงให้เห็นการรวมกลุ่มของสตรีสูงวัย อีกทั้งยังนำเสนอสตรีสูงวัยที่มีความหลากหลายทางด้านการศึกษา ภูมิหลังและสถานภาพทางสังคม การที่ผู้แต่งเลือกใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างเว็บไซต์หรือการแต่งกายแบบทันสมัย เช่น สายเดี่ยว มาเป็นจุดเด่นในการนำเสนอตัวละครที่อยู่ในวัย ย่า และ ยาย ซึ่งมักถูกตีตราโดยสังคมว่าเป็นผู้ที่คร่ำครึและตามไม่ทันโลกนั้นจึงน่าสนใจศึกษา เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพื้นที่ให้กับสตรีสูงวัยน้อยมากและอาจขาดความเข้าใจบางประการเกี่ยวกับความปรารถนาที่แท้จริงของสตรีสูงวัย โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่สภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมและมาตรฐานต่างๆ ในสังคมก็เปลี่ยนไปด้วยองค์ความรู้และวิทยาการใหม่ๆ ที่หลั่งไหลเข้ามาในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้สูงวัย เพราะในขณะที่สังคมยุคใหม่มุ่งเน้นการแข่งขัน ความก้าวหน้าและความทันสมัย วิถีชีวิตของผู้สูงวัยก็กำลังเสื่อมถอยลงส่งผลให้เกิดการเลิกเกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยและผลักให้ผู้สูงวัยอยู่ในภาวะไร้บทบาท (roleless role) (พีรสิทธิ, 2523) ต่างจากสมัยก่อนที่ผู้สูงวัยเป็นมันสมองของชุมชนและยังมีบทบาทเป็นผู้นำ ผู้สูงวัยต้องเป็นฝ่ายทำตามบรรทัดฐานของสังคมจึงจะได้รับการยอมรับหากแต่บรรทัดฐานนั้นผู้สูงวัยมิได้มีส่วนกำหนดจึงส่งผลให้ทำไปโดยไม่เต็มใจ หรือขัดกับความปรารถนาที่แท้จริงของตนเพราะเกรงจะถูกปฏิเสธจากสังคม

ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ยังมีส่วนกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้สูงวัยที่มีต่อครอบครัวและสังคมด้วย โดยลักษณะดั้งเดิมของตัวละครสตรีสูงวัยที่ปรากฏในนวนิยายไทยจะพบว่าอยู่ในฐานะ "ร่มโพธิ์ร่มไทร" มีบทบาทในการเลี้ยงดูเกื้อกูลบุตรหลาน เคร่งครัดในศาสนาเป็นผู้สืบทอดขนบธรรมเนียมและประเพณี ประพฤติตนสมกับวัยวุฒิคุณวุฒิ และมีวิถีชีวิตที่แยกห่างอย่างชัดเจนกับบุตรหลานซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ (ณัฐกานต์, 2546) แต่นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ได้นำเสนอภาพลักษณ์ของสตรีสูงวัยในรูปแบบใหม่คือ สามารถแสดงความปรารถนาของตนอย่างเปิดเผยและมีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากเดิม เนื่องจากสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ได้ผลักดันให้ผู้สูงวัยต้องมีความทันสมัย ทันโลก หากไม่ต้องการอยู่ในภาวะไร้บทบาทและยังเปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยแสดงความปรารถนาได้มากขึ้นแต่จะได้รับการยอมรับจากสังคมหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ดังจะได้กล่าวต่อไปในบทความนี้

เมื่อสตรีสูงวัยท้าทาย มายาคติ ของสังคม

ความเป็นสตรีในสังคมปิตาธิปไตย(Patriarchy)เช่นสังคมไทย ทำให้สถานภาพของสตรีตกเป็นรองโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็น"สตรีที่สูงวัย" สังคมยิ่งลดความเกี่ยวข้องและคุณค่าประกอบกับสภาพสังคมแบบโลกาภิวัตน์ที่เน้นความก้าวหน้าและมุ่งสนใจแต่คนหนุ่มสาว สตรีสูงวัยจึงถูกสังคมเพิกเฉย สถานภาพที่ตกต่ำของสตรีสูงวัยส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากมายาคติ [4] ของสังคมเกี่ยวกับสตรีสูงวัยว่าเป็นผู้ที่เชย คร่ำครึ

---

[4] Roland Barthes มายาคติ คือ ความคิด ความเชื่อที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับโดยไม่ตั้งคำถาม และเป็นความคิดความเชื่อที่สอดรับอยู่กับระบบอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น เกิดจากการเปลี่ยนแปลง ปกปิด ลดทอนบิดเบือนในฐานะการเป็นสัญญะของสรรพสิ่งในสังคมให้กลายเป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มีบทบาทหน้าที่ในเชิงประโยชน์ใช้สอยแคบๆในสังคม Barthes เห็นว่ามายาคติเหล่านี้ คือตัวกำหนด กำกับความรับรู้ของคนในสังคม ความจริงรวมถึงความหมายจึงไม่ใช่ธรรมชาติแต่เป็นผลผลิตของสังคม เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในระดับการรับรู้เท่านั้น (บาร์ตส์ โรล็องด์, **มายาคติ = Mythologies.**กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ คบไฟ, 2544)

ล้าสมัย ไม่มีความสวยงามอีกต่อไป "สังคมมักตีตรา "ทางลบ" ผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุว่าเป็นผู้ที่เลอะเทอะ คร่ำครึ ไม่ค่อยมีพละกำลัง ทำอะไรเชื่องช้า เหงาหงอย จู้จี้ขี้บ่น และยังมองว่าผู้สูงวัยมีความเสื่อมทางสติปัญญา เช่น ขี้หลง ขี้ลืม ป้ำๆเป๋อๆ คิดนึกตัดสินใจช้า และไม่เข้าใจภูมิปัญญาของคนรุ่นใหม่หรือวิทยาการใหม่ๆ ฯลฯ แต่จากการศึกษาค้นคว้าในวิชาผู้สูงอายุปรากฏว่ามีผู้สูงอายุมากมายที่ไม่ได้เป็นจริงตามที่สังคมตีตรา แต่ก็ต้องถูกมองให้เป็นไปตามตราที่สังคมตีไว้ในทางลบ" (นิศา,2525)

นวนิยายเรื่อง **คุณยายสายเดี่ยว** และ **www.คุณย่า.com** ได้เปลี่ยนภาพลักษณ์ของสตรีสูงวัยให้ผิดไปจากมายาคติของสังคม โดยการนำเสนอ ย่า และ ยาย ผ่าน สายเดี่ยว และ เว็บไซต์ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนวัยหนุ่มสาว การสร้างให้ตัวละครสตรีสูงวัยมีความแตกต่างเช่นนี้จึงเป็นการเรียกร้องความสนใจจากสังคมคนรุ่นใหม่ และตอบโต้มายาคติของสังคมที่มีต่อสตรีสูงวัยว่ามีลักษณะที่ตายตัวนั้นไม่เป็นจริง เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์มีส่วนกำหนดให้เลิกข้องเกี่ยวกับผู้สูงวัย ดังนั้นสตรีสูงวัยจึงต้องเป็นฝ่ายแสดงตนและปรับตัวให้เข้ากับคนรุ่นใหม่ การรวมกลุ่มของสตรีสูงวัยใน **www.คุณย่า.com** จึงเป็นความพยายามแสดงตัวตนของสตรีสูงวัยโดยใช้พื้นที่ในโลกออนไลน์ซึ่งเป็นพื้นที่ของคนหนุ่มสาวเพื่อแสดงความสามารถ ความรู้สึกนึกคิด และความปรารถนาของกลุ่มให้สังคมรับรู้ และนับเป็นการตอบโต้กับมายาคติของสังคมที่ว่าสตรีสูงวัยคือผู้คร่ำครึ เชย ไม่ทันโลกและมีวิถีชีวิตที่เข้ากันไม่ได้กับสังคมยุคใหม่เช่นกัน

"อิมพอสสิเบิ้ล เธอไม่อยากจะเชื่อ ก็ยัย**แม่บ้านคนหนึ่งที่โดนกักขังอยู่แต่ในบ้านเป็นนังแจ๋วทำครัวทำงานบ้านงกเงิ่นดูแลสามีและลูก** ตอนนี้สามีตายไปแล้วเหลือลูกและหลาน **มีที่ไปเสนอหน้าได้บ่อยสุดคือตลาดกับวัด** แต่ทำไมผู้หญิงม่ายขึ้นมาแข่งกับเธอแบบกล้าหาญและคนนั้นลุก ทำได้หลายอย่างแบบน่าทึ่ง **แบบภาพลักษณ์ของสาวสมัยใหม่ การแต่งตัวนั้นนำหน้าเธอผู้ได้ชื่อว่าทันสมัยไปแบบเรียกว่าล้ำสมัย**.. ทุกคนยอมรับในสิ่งที่คุณแม้นวาดแสดงออก มุมมองต่อสังคม สิ่งที่กระทำและความทันสมัยในเครื่องมือเทคโนโลยี" **(คุณยายสายเดี่ยว,485)**

จากที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่าสตรีสูงวัยได้เปลี่ยนบทบาทและวิถีชีวิตจากเดิมที่ "เสนอหน้าได้บ่อยสุดคือตลาดกับวัด" และเป็น "นังแจ๋วทำครัวทำงานบ้านงกเงิ่นดูแลสามีและลูก" มาเป็นการเข้าหาสังคมยุคใหม่เพื่อแสดงบทบาทและตอบโต้มายาคติที่ว่าผู้สูงวัยต้องปลีกตัวออกจากสังคมและอยู่อย่างสงบเงียบไร้การสังสรรค์เท่านั้น สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่คนหนุ่มสาวผลักดันสังคมให้ก้าวหน้าไปตามทิศทางที่พวกตนปรารถนาโดยมิได้คำนึงถึงความปรารถนาของผู้สูงวัย ผู้สูงวัยจึงขาดอำนาจในการกำหนดวิถีชีวิตให้เป็นไปตามที่ตนเองปรารถนาเพราะสังคมเป็นผู้กำหนดบทบาทให้แล้วว่าต้องอยู่กับบ้านในฐานะ "ร่มโพธิ์ร่มไทร" การออกมาทำงานและแต่งตัวล้ำสมัย หรือการใช้เทคโนโลยีต่างๆ แบบคนหนุ่มสาวจึงเป็นการแสดงความปรารถนาจะกำหนดวิถีชีวิตด้วยตนเองของสตรีสูงวัย

นอกจากมายาคติที่ว่าสตรีสูงวัยต้องเก็บตัว ไร้การสังสรรค์ เชย คร่ำครึ ดังที่กล่าวมาแล้ว มายาคติที่สังคมมีต่อรูปลักษณ์ของสตรีสูงวัย คือ ความเหี่ยวย่นไม่น่าดู ไร้เสน่ห์ต่อเพศตรงข้ามซึ่งมีส่วนทำให้คุณค่าของสตรีสูงวัยลดลงมีที่มาจาก มายาคติเรื่องความงาม โดยผู้หญิงทุกเพศทุกวัยถูกกำหนดให้เชื่อว่า "ผู้หญิงต้องสวยงามและอ่อนเยาว์จึงจะมีคุณค่า" ซึ่งสวนทางกับสังขารของสตรีสูงวัยที่เสื่อมถอยลง สตรีสูงวัยจึงถูกมองว่าหมดคุณค่าของความเป็นสตรีไปโดยปริยาย แต่นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ได้นำเสนอสตรีสูงวัยที่แตกต่างเพื่อโต้กลับมายาคติของสังคมในข้อนี้ โดยให้ตัวละครสตรีสูงวัยในเรื่อง เช่น แม้นวาด

พรลาภ และเสาวภาคย์ ยังคงมีความกระฉับกระเฉง ทันสมัย และสง่างาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สตรีสูงวัยมิใช่บุคคลที่ไม่น่ามองและไร้ค่า ตรงกันข้ามกลับมีความสามารถและทันสมัย ทันโลกและยังดูดีอีกด้วย แต่ด้วยความพยายามที่จะโต้กลับมายาคติของสังคมนี้เองทำให้สตรีสูงวัยต้องหันมาดูแลตัวเองอย่างมากและหลายคนกลายเป็นหมกมุ่นเพื่อยื้อความอ่อนเยาว์และความงามให้อยู่กับตัวนานที่สุด

ดังนั้นแม้สตรีสูงวัยต้องการลบล้างมายาคติของสังคมที่มองว่าสตรีสูงวัยไร้คุณค่าและไม่น่าดู แต่การพยายามโต้กลับด้วยการทำศัลยกรรมหรือหมกมุ่นในการรักษาความงามนี้ก็เป็นการติดอยู่ในมายาคติความงามเช่นกัน ความปรารถนาของสตรีสูงวัยจึงย้อนแย้งกันเอง เพราะสตรีสูงวัยไม่สามารถทำให้สังคมยอมรับคุณค่าของตนได้ด้วยสังขารที่แท้จริงแต่ต้องรักษาความอ่อนเยาว์เพื่อให้สังคมยอมรับผ่านรูปลักษณ์ภายนอกซึ่งค้านกับธรรมชาติที่แท้จริงของตนประกอบกับลัทธิทุนนิยมที่มีส่วนกระตุ้นให้บุคคลนำเสนอตัวตนผ่านรูปลักษณ์และเชื่อว่าร่างกายเป็นสิ่งที่ดัดแปลงเสริมเติมแต่งได้ทำให้ผู้คนหมกมุ่นกับการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เข้ากับความต้องการของสังคมกระแสหลัก สตรีสูงวัยก็เช่นเดียวกัน แม้จะพยายามตอบโต้และตั้งคำถามกับมายาคติของสังคมแต่ก็ไม่อาจหลุดพ้นไปได้เพราะแท้จริงแล้วสิ่งที่สตรีสูงวัยต้องการก็คือการยอมรับและเป็นที่ต้องการในสังคม นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีสูงวัยมีส่วนสืบทอดมายาคติเรื่องความงามให้กับสตรีรุ่นลูกหลานต่อไปอีกด้วย ดังเช่นที่ บังอรศรี (เรื่องคุณยายสายเดี่ยว) อบรมพนิดา (ลูกสาว) ว่า "ความงามจะนำทุกสิ่งทุกอย่างมาให้กับผู้หญิง" มายาคติเรื่องความงามจึงถูกปลูกฝังในความคิดของผู้หญิงทุกเพศทุกวัย แม้ว่าสังขารจะต้องเสื่อมถอยไปตามกาลเวลาแต่ผู้หญิงก็ไม่อาจหลุดพ้นจากความต้องการข้อนี้ของสังคมไปได้เลย

ความพยายามตอบโต้มายาคติที่สังคมมีต่อสตรีสูงวัย ยังปรากฏในประเด็น "สตรีสูงวัยที่เป็นโสด" ซึ่งสังคมมีทัศนคติในแง่ลบต่อสตรีที่เป็นโสดว่า

"เป็นคนที่มีความคับแค้น หงอยเหงา ว้าเหว่ ไร้ที่พึ่ง ที่รุนแรงก็อาจเป็นโรคประสาท โรคจิต ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่เป็นโสดมีจำนวนน้อยดังนั้นสังคมจึงมีทัศนะไม่ดีนักต่อผู้สูงอายุที่เป็นโสดตั้งแต่วัยหนุ่มสาว ประกอบกับภาวะชราหมายถึงการช่วยเหลือตนเองไม่ค่อยได้และต้องการผู้ดูแลในยามเจ็บป่วย ผู้สูงวัยที่เป็นโสดจึงถูกคาดหมายว่าจะมีความกังวลเรื่องขาดคนดูแลในบั้นปลายชีวิต แม้ในความเป็นจริงจะพบว่าผู้สูงอายุที่เป็นโสดสามารถปรับตัวได้และใช้ชีวิตยามสูงวัยได้ดีเหมือนผู้ที่มีคู่และอาจดีกว่าคู่สมรสที่ไม่มีความสุข" (ศรีเรือน, 2530)

ในนวนิยายเรื่อง**www.คุณย่า.com** ผู้แต่งได้สร้างตัวละคร พรลาภขึ้นมาเพื่อตอบโต้มายาคติในข้อนี้ พรลาภเป็นสตรีสูงวัยที่มีอิสระและมีชีวิตที่มีความสุข อีกทั้งได้รับการยอมรับในฐานะสตรีสูงวัยที่ปรับตัวได้ดีและมีความสุขมากที่สุดคนหนึ่งในเรื่องชีวิตของพรลาภจึงเป็นชีวิตที่สุขสบายและมีอิสระตรงข้ามกับที่สังคมคาดหมายว่าสตรีสูงวัยที่เป็นโสดควรจะเป็นพรลาภยังแสดงให้เห็นด้วยว่าเธอเป็นผู้กำหนดวิถีความเป็นโสดให้กับตนเอง ซึ่งตอบโต้กับทัศนคติของสังคมที่มีต่อสตรีสูงวัยที่เป็นโสดว่าเป็นเพราะ "ไม่มีใครอยากแต่งงานด้วย" และเธอแสดงให้เห็นด้วยว่ามีคนมาสนใจและเคยคบหากับผู้ชายมาก่อนไม่ได้มีปัญหาหรือความผิดปกติแต่อย่างใด ความเป็นโสดของเธอจึงมิได้เกิดจากผู้ชายเป็นผู้กำหนดแต่เกิดจากตนเอง

แม้ว่าตัวละครพรลาภจะแสดงการโต้กลับอคติของสังคมโดยการเป็นสตรีโสดสูงวัยที่มีความสุข แต่ในตอนท้ายเรื่องเธอได้ตัดสินใจลงเอยกับทูตศักดาสามีของเสาวภาคย์ (เสียชีวิตภายหลัง) ซึ่งถือเป็น

การเดินเข้าสู่อุดมการณ์ครอบครัวของสังคมกระแสหลัก จึงแสดงให้เห็นว่ามายาคติที่ว่าสตรีสูงวัยที่เป็นโสดจะต้องทุกข์ระทม เปล่าเปลี่ยว ขาดคนดูแลและมีปัญหามากมายนั้น มีขึ้นเพื่อรักษาอุดมการณ์ของสถาบันครอบครัว โดยผู้หญิงจะสมบูรณ์พร้อมได้ต้องมีครอบครัว มีเพื่อนคู่คิด หากไม่มีแล้วย่อมกลายเป็นผู้ผิดปกติบกพร่อง แม้ในความเป็นจริงแล้วจะไม่ได้เป็นเช่นนั้น การที่พรลาภกลับเข้าสู่อุดมการณ์ครอบครัว จึงแสดงให้เห็นว่าสตรีสูงวัยไม่อาจหลุดพ้น กรอบเกณฑ์ของสังคมที่ว่าสตรีต้องมีผู้ปกป้องดูแล ไม่ควรจะอยู่คนเดียวเช่นเดียวกับสตรีทั่วไป

นอกจากสตรีสูงวัยที่เป็นโสดจะต้องเผชิญกับมายาคติของสังคมแล้ว สตรีสูงวัยที่มีคู่สมรสเมื่ออยู่ในวัยชราก็ต้องเผชิญกับมายาคติและความคาดหวังของสังคมเช่นกัน โดยสังคมคาดหมายว่า

ผู้สูงวัยไม่ควรมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ควรมีความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกต่อไปเนื่องมาจากทัศนคติของสังคมที่เห็นว่าเพศสัมพันธ์ที่เปิดเผยในวัยสูงอายุเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัยทำให้สามีภรรยาสูงอายุงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันแม้ว่าผู้สูงอายุอาจยังคงหาความสุขตามปรารถนาได้ (Lefrancois,1993 อ้างถึงใน สุชา,2527) ในบริบทของสังคมไทยก็มีส่วนบังคับให้ผู้สูงวัยต้องปกปิดหรืองดเว้นพฤติกรรมทางเพศเอาไว้เพราะเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัยโดยไม่พยายามทำความเข้าใจว่าเป็นธรรมชาติของบุคคลที่สามารถจะมีได้ แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเคร่งครัดเรื่องวัยวุฒิคุณวุฒิเป็นอย่างมากส่งผลให้สตรีสูงวัยต้องกดทับความต้องการทางเพศไว้เพราะเป็นสิ่งที่ไม่อาจแสดงออก

ในนวนิยายเรื่อง**คุณยายสายเดี่ยวและwww.คุณย่า.com** พบตัวละครที่แสดงออกถึงความต้องการทางเพศอย่างชัดเจน คือ เสาวภาคย์ และ บังอรศรี การที่ผู้แต่งสร้างตัวละครนี้ขึ้นมาจึงเป็นการโต้ตอบมายาคติของสังคมที่มองว่าสตรีสูงวัยเป็นผู้ที่ไร้อารมณ์และความต้องการทางเพศโดยแสดงออกเด่นชัดที่สุดเมื่อเสาวภาคย์ละเมิดกรอบด้วยการ "มีชู้" ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรงมากในบริบทของสังคมไทย จุดจบของเธอจึงเป็นความตายซึ่งเป็นวิธีการกำจัดสิ่งที่ละเมิดกรอบเกณฑ์ของสังคม ในขณะที่ตัวละครบังอรศรีแม้จะกล้าเปิดเผยว่ามีความต้องการในเรื่องเหล่านี้แต่มิได้ลงมือกระทำและท้ายสุดได้ยอมปรับตัวเพื่อเป็นแบบอย่างให้ลูกหลานจึงไม่ถูกกำจัดไปจากสังคมความตายของตัวละครที่ละเมิดกรอบอย่างเสาวภาคย์แสดงให้เห็นว่าความเข้าใจและกรอบที่สังคมกำหนดว่าสตรีสูงวัยไม่ควรมีความต้องการทางเพศนั้นขัดแย้งกับความปรารถนาที่แท้จริงของสตรีสูงวัยแต่สังคมก็ไม่อาจยอมรับสตรีสูงวัยที่แหวกขนบและศีลธรรมได้เช่นกัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นทางจิตใจของสตรีสูงวัยส่วนหนึ่งจึงเป็นเพราะโครงสร้างทางสังคมในรูปแบบที่ผู้สูงวัยไม่สามารถจัดการอะไรให้กับตนเองได้และมายาคติที่สังคมมีต่อผู้สูงวัย โดยเฉพาะสตรีซึ่งต้องรับเอามายาคติและกรอบเกณฑ์ที่สังคมกำหนดให้อย่างไม่มีปากเสียง ขาดอำนาจและความมั่นคงในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง มายาคติของสมาชิกในสังคมหรือบรรทัดฐานที่สังคมตั้งไว้จึงมีส่วนกำหนดคุณค่าและความสุขในชีวิตของสตรีสูงวัย ตราบใดที่สตรีสูงวัยยังถูกมองในแง่ลบอย่างขาดความเข้าใจที่ถ่องแท้ย่อมส่งผลให้สตรีสูงวัยปรับตัวได้ยากลำบากยิ่งขึ้น นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้จึงเป็นเสียงจากสตรีสูงวัยที่พยายาม "คิดดังๆ" เพื่ออธิบายและโต้กลับมายาคติของสังคมที่มีต่อสตรีสูงวัยในรูปแบบต่างๆแต่จากบทสรุปของตัวละครที่กล่าวมาแล้วนั้นล้วนแสดงให้เห็นว่าสตรีสูงวัยเองยังคงยอมรับและติดอยู่ในมายาคติของสังคม เช่น มายาคติเรื่องความงาม และมิอาจละเมิดอุดมการณ์ "สถาบันครอบครัว" รวมถึง "ความเป็นกุลสตรีที่ดี" ของสังคมได้

ความปรารถนาที่ไม่อาจเป็นจริงของหญิงสูงวัย

ด้วยบริบทของสังคมไทยที่มีลักษณะแบบนิยมชาย(Patriarchy)จึงส่งผลให้สตรีถูกจัดวางอยู่ในฐานะที่ตายตัวคือ ลูกสาว ภรรยา และแม่ เพื่อรองรับอุดมการณ์และทำหน้าที่เกื้อกูลสถาบันครอบครัวให้แก่สังคม ผู้หญิงถูกปลูกฝังให้ยึดกับอุดมคติของ "ความเป็นกุลสตรีไทย" ซึ่งใช้เป็นบรรทัดฐานในการตัดสินว่าเธอคือผู้หญิงดีหรือไม่ ทำให้สตรีไทยต้องยอมรับเอาทัศนคติและบรรทัดฐานนี้เข้าไว้โดยไม่คิดตั้งคำถามถึงความปรารถนาที่แท้จริงของตนเองเพราะเกรงว่าจะถูกปฏิเสธจากสังคม

นวนิยายเรื่อง **คุณยายสายเดี่ยว** และ **www.คุณย่า.com** เป็นตัวอย่างที่ดีของการตอบโต้และตั้งคำถามกับสังคมเรื่อง "ความปรารถนาที่แท้จริงของสตรีสูงวัย" ผ่านการนำเสนอสตรีสูงวัยในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายไปจากที่สังคมคาดหวัง นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้จึงมีส่วนแสดงให้เห็นความเพิกเฉยของสังคมต่อการทำความเข้าใจความปรารถนาของสตรีสูงวัยที่มีความซับซ้อนมากกว่าที่เคยเข้าใจ จากการศึกษานวนิยายทั้งสองเรื่องพบว่า ความปรารถนาของสตรีสูงวัยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านครอบครัว เช่น มีชีวิตสมรสที่สมหวัง ความสัมพันธ์กับลูกหลานราบรื่น ได้รับความเคารพและมีบทบาทในครอบครัว ฯลฯ ด้านสังคม เช่น เพื่อนฝูงยอมรับนับถือยกย่อง คนรุ่นใหม่ยอมรับนับถือในความคิดเห็นและในด้านเศรษฐกิจ เช่น มีความมั่นคงและมีอิสระทางการเงิน ได้ใช้ทรัพย์ของตนเกื้อกูลบุคคลรอบข้างเพื่อให้เห็นว่าตนเองมีประโยชน์และมีทรัพย์สินมากพอใช้จ่ายได้ตามต้องการ เป็นต้น ความปรารถนาทั้งสามด้านนี้หากได้รับการตอบสนองด้วยดีก็จะส่งผลให้ตัวละครเป็นที่ยอมรับและเป็นสตรีสูงวัยที่มีความสุขเนื่องจากมีภาพพจน์ต่อตนเองที่ดีและมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จตามต้องการ แต่ถ้าหากความปรารถนาเหล่านี้ไม่สมหวังจะพบว่าตัวละครประสบปัญหาและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

ในที่นี้จะกล่าวถึงตัวละครในกลุ่มที่ความปรารถนาไม่ได้รับการเติมเต็ม เช่น รัตนาและเสาวภาคย์ (จากwww.คุณย่า.com) จะพบว่าตัวละครมีลักษณะการดำเนินชีวิตและพื้นฐานทางสังคมที่ไม่เอื้อให้เกิดความสุขในยามสูงวัย เช่น รัตนา ไม่มีความโดดเด่น ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนฝูงและเด็กรุ่นใหม่ ครอบครัวหย่าร้างมีปัญหากับลูกและลูกสะใภ้ รายรับไม่พอกับรายจ่าย ส่วนเสาวภาคย์ก็มีปัญหากับสามีเพราะอุปนิสัยที่ต่างกัน มีรายได้ไม่พอกับความต้องการใช้จ่าย และไม่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นต้น จากที่กล่าวมานี้ เสาวภาคย์ เป็นตัวละครที่น่าสนใจศึกษามากที่สุดในประเด็น "ความปรารถนาของสตรีสูงวัย" เพราะเป็นตัวละครที่เปิดเผยความปรารถนาอย่างชัดเจนทุกแง่มุมและกล้ายืนยันที่จะทำในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ผลกระทบที่เสาวภาคย์ได้รับจึงมีส่วนแสดงให้เห็นปฏิกิริยาที่สังคมมีต่อสตรีสูงวัยที่กล้าทำตามความปรารถนาด้วยเช่นกัน

เสาวภาคย์ปรารถนาความสุขทางเพศโดยไม่ปรารถนาจะมีลูก (เพราะได้ผ่าตัดมดลูกไปแล้ว) ดังนั้นเพศสัมพันธ์ของเสาวภาคย์จึงเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์เพียงอย่างเดียว แต่เมื่อสามีเพิกเฉยและให้ความสนใจเรื่องอื่นมากกว่าจะชื่นชมความสวยงามของเธอ เสาวภาคย์จึงหันไปมีชู้กับหนุ่มรุ่นน้องซึ่งการทำเช่นนี้ถือเป็นการแหวกขนบของกุลสตรีไทยที่กำหนดว่า "ต้องรักเดียวใจเดียว" อย่างชัดเจน โดยเสาวภาคย์ให้เหตุผลว่าการมีชู้คือ "ความเมตตาต่อตนเอง" ซึ่งก็คือการยืนยันจะทำตามความปรารถนา ของตนเองอย่างชัดเจนและไม่คิดว่าเป็นเรื่องผิดถือเป็นการประกาศจุดยืนของสตรีสูงวัยที่ท้าทายขนบความเป็นกุลสตรีที่ดี เพราะสังคมไทยถือว่าสตรีควรทำหน้าที่เป็นแม่และภรรยาผู้ซื่อสัตย์และเมื่อสูงวัยก็ไม่ควรฝักใฝ่ในเรื่องเพศ แต่ในบริบทของเสาวภาคย์การที่เธอไม่สามารถมีลูกได้

และมีสามีที่ไม่สนใจเรื่องเพศสัมพันธ์ เสาวภาคย์จึงมิได้ทำหน้าที่แม่และภรรยาซึ่งขัดกับบทบาทที่สังคมวางไว้แต่สังคมก็มิได้พิจารณาว่าเป็นเพราะสามีเพิกเฉยต่อความปรารถนาของภรรยา แต่มุ่งไปที่การมีชู้ของภรรยาว่าเป็นเรื่องที่ผิดและละเมิดกรอบของสังคม ดังนั้นแม้สังคมจะบอกว่า "สตรีสูงวัยที่ดีไม่ควรมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่มิใช่สามี" แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความปรารถนานี้ของสตรีสูงวัยยังคงมีอยู่เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองทางออกจึงเป็นการมีชู้ซึ่งเป็นการตอบสนองความปรารถนาในข้อนี้ได้ตรงจุดแต่เป็นวิธีการที่สังคมไม่ยอมรับ ตัวละครของเสาวภาคย์จึงเป็นอันตรายต่ออุดมคติกุลสตรีไทยและอุดมการณ์ของสถาบันครอบครัว จุดจบที่เสาวภาคย์ได้รับคือความตายจากโรคเอดส์ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเลือกทำตามความปรารถนาของสตรีสูงวัยไม่อาจเป็นจริงได้ในบริบทสังคมไทย

หากเสาวภาคย์ (จากwww.คุณย่า.com) คือตัวละครสตรีสูงวัยที่แสดงความปรารถนาได้ชัดเจนที่สุด แม้นวาด (จากคุณยายสายเดี่ยว) ก็จัดเป็นตัวละครที่มีลักษณะตรงข้ามกับเสาวภาคย์คือปกปิดและกดทับความปรารถนาไว้อย่างหนักแน่น เมื่อนำตัวละครทั้งสองมาเปรียบเทียบกันจึงพบว่า แม้นวาดมีความปรารถนาเรื่องคู่ครองและความสัมพันธ์แบบชู้สาวเช่นเดียวกับเสาวภาคย์ แต่ไม่สามารถแสดงออกได้เพราะภาพลักษณ์ของแม้นวาดคือประมุขของบ้าน ร่มโพธิ์ร่มไทร และกุลสตรีไทยผู้ดีเก่า ทำให้ต้องกดทับความปรารถนาในเรื่องนี้ไว้ภายใต้ท่าทีนิ่งเฉย ผู้แต่งได้ใช้กลวิธีสลับร่างระหว่างเธอกับหลานสาวเพื่อเปิดเผย "ความปรารถนาของสตรีสูงวัย" ที่ถูกกดทับไว้โดยภายหลังการสลับร่างแม้นวาดจึงกลายเป็น "คุณยายสายเดี่ยว" ผู้ทำตามความปรารถนาของตนเองเต็มที่ เปรี้ยว เฉี่ยว ล้ำสมัยและมีคู่รักได้อีกครั้ง จากจุดนี้สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะแบบเดิมของแม้นวาดที่เป็นอุดมคติของสตรีไทยนั้นไม่เหมาะกับความต้องการในยุคสมัยปัจจุบันและยังเป็นกรอบบังคับให้สตรีสูงวัยไม่สามารถทำตามความปรารถนาที่แท้จริงได้อีกด้วย การสลับร่างระหว่างแม้นวาดและหลานสาวจึงสามารถตีความได้ในสองแบบ คือ การย้อนอดีตไปในวัยสาวเพื่อทำตามความปรารถนาและการสลับร่างเพื่อเป็นตนเองแบบที่ปรารถนาแต่ถูกกดทับไว้

การตีความแบบแรก การสลับร่างของแม้นวาดจึงหมายถึงการย้อนอดีตกลับไปเป็นสาวอีกครั้งเพื่อหวนรำลึก และแก้ไขสิ่งที่ตนเองยังไม่ได้ทำหรือปมความขัดแย้งในอดีตที่ยังไม่ลุล่วง การทบทวนอดีตเป็นลักษณะหนึ่งของผู้สูงวัยหากพบว่าอดีตที่ผ่านมาของตนเองน่าพอใจจะส่งผลให้ชีวิตในปัจจุบันของผู้สูงวัยมีความสุขแต่หากชีวิตที่ผ่านมาไม่น่าพอใจก็จะส่งผลให้ชีวิตปัจจุบันมีแต่ความทุกข์(แอริคสัน,1950 อ้างถึงในศรีเรือน,2530) ชีวิตแม้นวาดในปัจจุบันมีความปรารถนาที่ยังไม่ได้รับการเติมเต็ม สองประการคือบทบาททางสังคมและความสัมพันธ์แบบคนรัก (สามีตาย) ทำให้เธอเป็นสตรีสูงวัยที่ประสบความขัดแย้งในจิตใจและปรับตัวเข้ากับสังคมสมัยใหม่ได้ยาก ผู้แต่งจึงใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ให้เกิด "การสลับร่าง" เพื่อคลี่คลายปมปัญหาต่างๆ ของตัวละคร เมื่อได้อยู่ในร่างเด็กสาวสิ่งที่แม้นวาดได้กลับไปทำก็คือมีความรักอีกครั้ง คืนดีกับเพื่อนเก่าที่เคยบาดหมางกัน ได้เป็นผู้หญิงทำงานนอกบ้านที่ผู้คนยอมรับ ซึ่งเป็นการเติมเต็มความปรารถนาในสองส่วนที่เธอขาดไป นอกจากนี้การสลับร่างยังเปิดโอกาสให้เธอได้คลายจากกรอบกุลสตรีไทยที่เธอยึดถืออย่างมั่นคงจึงเป็นการเปิดเผย และเติมเต็มความปรารถนาที่ถูกกดทับไว้ของสตรีสูงวัย

การตีความแบบที่สอง การสลับร่างคือ การเปิดเผยตัวตนในรูปแบบที่ปรารถนา กล่าวคือคุณยายสายเดี่ยวที่มีความเฉี่ยว เปรี้ยว ทันสมัย คือความปรารถนาที่แม้นวาดต้องการเป็นมา

โดยตลอดและอาจหมายถึงตัวตนอีกด้านของแม้นวาด ที่ถูกกดทับไว้ไม่แสดงออกยามที่อยู่ในฐานะคุณยายผู้น่าเคารพยำเกรงของบ้าน โดยตลอดทั้งเรื่องจะมีการเน้นย้ำอยู่เสมอว่าแม้นวาดและหลานสาว (กษมา) เป็นผู้ที่มีลักษณะนิสัยเหมือนกันทุกอย่างต่างกันเพียงช่วงวัยซึ่งหากหลานสาวแก่ตัวไปก็จะเป็นคุณยายแบบเดียวกันนี้ จึงสามารถตีความได้ว่าตัวตนแบบกษมาก็คือสิ่งที่แม้นวาดปรารถนาจะเป็น เช่น กล้าหาญ กล้าแสดงออก เปิดเผยและทันสมัย เมื่อสลับร่างแม้นวาดในรูปแบบของหลานสาวจึงเป็นผู้หญิงเก่ง มีความเป็นผู้นำสูง คล่องแคล่ว มีความรักกับหนุ่มรุ่นหลาน แต่งตัวทันสมัยแบบวัยรุ่น ใช้เทคโนโลยีได้คล่องและมีความคิดที่เข้ากับสมัยใหม่ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้การเป็นสตรีสูงวัยที่มีความคิดและความสดใสแบบเด็กสาวอยู่ในตัวทำให้ทัศนคติต่อเรื่องต่างๆ เป็นไปในเชิงบวกและมองว่าชีวิตคือความท้าทาย มีความหวังสำหรับอนาคต ลักษณะเหล่านี้จึงช่วยเติมเต็มในด้านที่แม้นวาดคนเดิมยังขาดไป ได้แก่ บทบาททางสังคมและความสัมพันธ์แบบคนรักได้เป็นอย่างดี จึงกล่าวได้ว่าการสลับร่างช่วยให้ปมปัญหาทั้งหมดของแม้นวาดคลี่คลายไป ทั้งปมปัญหากับหลานสาว ลูกเขย เพื่อนและคนรัก ความปรารถนาในด้านต่างๆของแม้นวาดจึงได้รับการเติมเต็มอย่างครบถ้วน ทั้งด้านครอบครัว สังคม และคนรัก ทำให้เมื่อแม้นวาดกลับคืนร่างเดิมแล้วพบลักษณะที่เหมาะสมสำหรับตนเองและยุคสมัย เธอพบว่าแม้นวาดคนเก่าขาดการปรับตัวและระบบความคิดให้เข้ากับปัจจุบัน เธอจึงรับเอาข้อดีจากแม้นวาดคนใหม่ที่มีความกล้า มีความคิดทันสมัย เปิดใจยอมรับคนอื่นและมีความคล่องตัวมาปรับใช้กลายเป็น แม้นวาดคนใหม่ที่มีความสุขในตอนจบ

อย่างไรก็ตาม หากจะพิจารณาการกลับคืนสู่ร่างเดิมของแม้นวาดในมุมของ "ความล้มเหลวในการเปิดเผยความปรารถนาที่แท้จริงของสตรีสูงวัย" แล้วจะพบว่า การที่แม้นวาดกลับคืนร่างเดิมในตอนจบแสดงให้เห็นว่าความปรารถนาที่จะอยู่ในรูปแบบ"คุณยายสายเดี่ยว "ของเธอมิอาจเป็นจริงได้ในบริบทของสังคมไทยที่ยังคงยอมรับนับถือสตรีสูงวัยแบบอุดมคติ เนื่องจากลักษณะแบบคุณยายสายเดี่ยวที่มีความเปรี้ยวเฉี่ยวทันสมัยจะได้รับการยอมรับในบางแง่มุม เช่น การทำงาน ความสามารถ แต่ในเชิงพฤติกรรมแล้วหากสตรีสูงวัยจะมีพฤติกรรมและการแต่งกายที่ไม่สมวัย สังคมก็ยังจับตาดูและวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอ จากในเรื่องเมื่อแม้นวาดทำกริยา **ระรื่น** หรือ **ควงเด็กหนุ่ม** สังคมก็จะวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก ซึ่งเป็นการเน้นย้ำว่าหากต้องการให้สังคมยอมรับสตรีสูงวัยต้องกดทับ การแสดงออกเหล่านี้ไว้ ซึ่งลักษณะนี้เด่นชัดสุดเมื่อผู้แต่งให้แม้นวาดกลับเข้าร่างเดิม เพราะการกลับเข้าร่างเดิมของแม้นวาดหมายถึงการยอมกลับเข้าสู่ขนบเดิมด้วยตระหนักว่าการจะอยู่แบบคุณยายสายเดี่ยวในบริบทของสังคมไทยนั้นยังไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งประเด็นนี้ยังเห็นได้จากตัวละครเสาวภาคย์ในนวนิยายเรื่อง **www.คุณย่า.com** ที่กล่าวถึงสังคมไทยว่าเป็นสังคมที่ไม่ต้อนรับสตรีสูงวัยขณะที่ในต่างประเทศสตรีสูงวัยยังคงได้รับความสนใจและทำตามความปรารถนาได้เช่นเดียวกับคนหนุ่มสาว เมื่อพื้นที่และสังคมเปลี่ยนไปเสาวภาคย์จึงมีชู้ได้อย่างเปิดเผยในต่างแดน การที่เสาวภาคย์ทำเช่นนี้ได้ก็เพราะอยู่ในบริบทของตะวันตกขณะที่แม้นวาดซึ่งอยู่ในบริบทสังคมไทยไม่สามารถทำได้ ความตายของเสาวภาคย์และการกลับร่างเดิมของแม้นวาดจึงช่วยสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นสภาวะความขัดแย้งระหว่างความปรารถนาภายในจิตใจของสตรีสูงวัย กับ ความคาดหวังของสังคม หากสตรีสูงวัยเดินหน้าทำตามความปรารถนาของตนเองสิ่งที่ได้รับคือคำวิพากษ์วิจารณ์และการถูกกำจัดไปจากสังคมแต่ถ้าหากสามารถยอมรับและกลับเข้าสู่ขนบของสังคมได้ก็จะยังไม่ถูกลงโทษ ดังนั้น "คุณยายสายเดี่ยว" จึงเป็นเพียงความปรารถนาและจินตนาการที่ยังคงไปไม่ถึงของสตรีสูงวัยในสังคมไทย

กุลสตรีไทย ใครที่ต้องการ?

บทบาทของสตรีในสังคมไทยถูกกำหนดโดยบุคคลในครอบครัว ในฐานะ ลูกสาว ภรรยา และ แม่ โดยมีกรอบของความเป็นกุลสตรีครอบวิถีปฏิบัติไว้อีกชั้นหนึ่ง โดยสังคมจะเป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำสำหรับสตรี

"ความเป็นกุลสตรีไทย คือ คุณสมบัติที่สตรีไทยที่ดีควรมีเพื่อให้เกิดความยอมรับนับถือ เช่น ความเรียบร้อย ความงดงามและสง่างาม ความสะอาดและการแต่งตัว ความมีระเบียบ ความจริงใจ ความเมตตา ความรักครอบครัว ความเอาใจใส่ครอบครัว...ความเป็นกุลสตรีมิใช่มีไว้เพื่อตนเองแต่เพื่อหมู่คณะ เริ่มตั้งแต่บุรุษ (ชาย) และพร้อมกับบุรุษก็แผ่ไปถึงครอบครัว โรงเรียน วัด ชุมชน หมายความว่า **กุลสตรีที่แท้จริงต้องใช้คุณลักษณะของตนเพื่อเสริมบุรุษให้เป็นผู้สมบูรณ์ เหมือนกับที่บุรุษช่วยเสริมสตรีให้เป็นผู้สมบูรณ์เช่นเดียวกัน** ทั้งนี้ก็เพราะพระเป็นเจ้าทรงสร้างบุรุษและสตรีขึ้นมา เพื่อให้เป็นคู่ครองที่เหมาะสมของกันและกัน (เทียบ ปฐก 2.18)....เพราะความเป็นกุลสตรีนั้นโดยเนื้อแท้แล้วก็คือการเป็นสตรีสมบูรณ์แบบตามที่ธรรมชาติของสตรีควรจะเป็นนั่นเอง" (สารคำสอนกุลสตรีไทย,1996)

ความเป็นกุลสตรีไทยจึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับระบบนิยมชายและ สถาบันครอบครัว เพื่อให้ผู้หญิงสามารถทำหน้าที่ ลูกสาว ภรรยา และแม่ ได้โดยสมบูรณ์และไม่คิดตั้งคำถามกับสังคม เพราะสังคมได้กำหนดให้แล้วว่านี่คือ "ความปกติ" ที่ผู้หญิงต้องทำ

จากนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ "แม้นวาด" เป็นตัวละครสตรีสูงวัยที่ได้รับอิทธิพลจากขนบ ความเป็น "กุลสตรีไทย" มากที่สุดซึ่งส่งผลให้เธอต้องกดทับความปรารถนาที่แท้จริงเอาไว้เพราะวัยวุฒิ และกรอบความเป็นกุลสตรี "คุณแม้นวาดก็เฉกเช่นหญิงที่เป็นกุลสตรีอีกจำนวนมากเมื่อแต่งงานแล้วก็เจียมอยู่ในกรอบและขนบจารีตมีผู้ชายคนเดียวของชีวิตให้รักและยกย่องเทิดทูนจำเริญวัยด้วยความรักและความสง่างาม" **(คุณยายสายเดี่ยว**,481) ด้วยความยึดมั่นกับความคิดเช่นนี้ทำให้แม้นวาดไม่สามารถคิดถึงการมีคู่ครั้งใหม่แม้จะยอมรับว่ามีความเหงาและเดียวดายเพราะสังคมได้กำหนดไว้แล้วว่าผู้หญิงที่ดีเมื่อแต่งงานกับใครแล้วชีวิตก็เป็นของบุคคลนั้นเพียงคนเดียว เมื่อยามแก่ชราก็ต้องเป็นสมบัติของลูกหลาน การมีคู่ครั้งใหม่ในวัยเช่นนี้จึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยากยิ่ง

หากพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่าตัวละครแม้นวาดถูกสร้างให้เป็นสตรีสูงวัยแบบอุดมคติมาตั้งแต่ต้นโดยให้มีพื้นฐานเป็นนักเรียนการเรือนจากในวังซึ่งในกระบวนการศึกษาของสังคมไทยในสมัยก่อนนั้นผู้หญิงและผู้ชายถูกแบ่งแยกให้เรียนตามหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติสืบไป ดังนั้นผู้ชายจึงถูกส่งให้เล่าเรียนในที่สาธารณะเช่น วัด ในขณะที่ผู้หญิงถูกส่งไปเรียนในวังซึ่งเป็นที่บ่มเพาะความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการออกเรือนและฝึกปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการย้ำถึงเพศวิถีหรือหน้าที่ตามเพศของผู้หญิงให้หนักแน่นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยสืบทอดอุดมการณ์ความเป็นแม่และภรรยาตลอดจนความเป็นกุลสตรีไทยได้อย่างเด่นชัด เมื่อตัวละครแม้นวาดถูกสร้างมาจากขนบเช่นนี้จึงกลายเป็นสตรีสูงวัยผู้ยึดมั่นกับความเป็นกุลสตรีไทยอย่างเหนียวแน่น

กรอบความเป็นกุลสตรีไทยที่ต้องพร้อมไปด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติมีส่วนกำหนดวิถีชีวิตของเธอให้ไม่สามารถก้าวออกมาจากกรอบความคิดแบบเดิมและทำให้เธอไม่สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัยได้ การสลับร่างจึงเป็นการแสดงความต้องการหลุดพ้นจากขนบของสตรีสูงวัยซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความเป็นกุลสตรี ไม่ได้ตอบสนองความปรารถนาของสตรีสูงวัย แต่มุ่งตอบสนองความต้องการของบุรุษในฐานะ

ภรรยาและแม่เพื่อดำรงอุดมการณ์สถาบันครอบครัว ในท้ายที่สุดเมื่อแม้นวาดกลับสู่ร่างเดิมจึงสรุปได้ว่าความปรารถนาจะออกจากขนบของแม้นวาดนั้นเป็นเพียงความเพ้อฝันและยังกลับไปยอมรับอุดมคติกุลสตรีไทย ดังเดิมเพราะหวั่นเกรงคำวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม

การที่ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครแม้นวาดเป็นบรรทัดฐานของ "กุลสตรีไทยที่ดี"ยังส่งผลให้ตัวละคร "บังอรศรี" กลายเป็นตัวอย่างของ "สตรีสูงวัยที่ไม่เป็นกุลสตรี" ไปโดยปริยาย เพราะบังอรศรีถูกสร้างให้เป็นตัวเปรียบกับวิถีชีวิตของแม้นวาดมาตั้งแต่วัยสาวจนถึงวัยชรา โดยบังอรศรีมีวิถีชีวิตที่ตรงข้ามกับแม้นวาด คือ กล้าแสดงออกถึงความต้องการของตนเองกับคนที่เธอชอบ (ดุสิต) หรือ กล้ายอมรับว่ายังมีความต้องการความสุขทางเพศต่างกับแม้นวาดที่ติดอยู่ในอุดมคติกุลสตรีไทยที่ต้องเคร่งขรึมสง่างาม สงบเสงี่ยมและรักเดียวใจเดียว แต่การไม่ปฏิบัติตนแบบกุลสตรีไทยก็ทำให้บังอรศรี ไม่ได้รับการยอมรับอย่างแท้จริง คือ ถูกวิพากษ์วิจารณ์ลับหลังจากเพื่อนฝูง ถูกปลดจากตำแหน่งนายกสมาคมและถูกปฏิเสธมาตั้งแต่ต้นจากผู้ชายที่หมายปอง ซึ่งดุสิตนำเธอไปเปรียบเทียบกับแม้นวาดว่า "ไม่น่ารักและไม่ละเมียดละไม" ซึ่งเน้นย้ำให้เห็นว่า ความเป็นกุลสตรีไทย มีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของเพศชาย โดยผู้ชายจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกผู้หญิงที่เป็นกุลสตรีมาทำหน้าที่ภรรยาและแม่ของลูก หากสตรีใดไม่มีคุณลักษณะเช่นนั้นจะถูกปฏิเสธในฐานะภรรยาและแม่ที่ดี ดังเช่นที่บังอรศรีถูกปฏิเสธไม่ให้เป็นผู้สืบทอดอุดมการณ์กุลสตรีไทยแก่ลูกสาว โดยมีการระบุว่าบังอรศรีเป็น "แม่แบบ" ที่ไม่ดี โดยดุสิตกล่าวถึงพนิดา (ลูกสาวบังอรศรี) ว่า "ยัยพลิสของนายก็เข้าข่ายนั้นแหละ แต่ที่จริงก็ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูมาด้วยนะเค้าว่าดูนางให้ดูแม่ อันนี้ยังใช้ได้ดีเสมอ ....ยัยนี่เข้าตำราว่าดูให้แน่ดูให้ถึงยาย ...เพราะนายก็รู้ว่าแม่เขาตอนนี้คือยาย" (คุณยายสายเดี่ยว,28) เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้บังอรศรีจะจัดเป็นตัวละครที่ไม่ยึดขนบกุลสตรีไทยแต่ก็มิได้ถูกกำจัดไปจากสังคมเป็นเพราะเธอยังไม่ได้ทำสิ่งที่แหวก ขนบโดยสิ้นเชิงอย่างการมีชู้และยอมปรับตัวให้เข้ากับอุดมการณ์ครอบครัวในภายหลังเพื่อเป็นแม่แบบที่ดีของลูกสาว จึงทำให้บังอรศรีรอดพ้นไปจากการลงโทษของสังคม

ดังที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าอุดมคติความเป็นกุลสตรีไทยซึ่งทำหน้าที่รับใช้ระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) มีส่วนกำหนด ความคิด ความรู้สึก การแสดงออก ลักษณะบุคลิกภาพ บทบาทหน้าที่และรูปแบบความสัมพันธ์ของสตรีสูงวัย จากการศึกษาพบว่าแท้จริงแล้วอุดมคติกุลสตรีไทยไม่สามารถตอบสนองความปรารถนาของสตรีสูงวัยได้ครบถ้วนแต่มุ่งเน้นให้สตรีทำหน้าที่ตามเพศของตนจึงสามารถจำแนกลักษณะตัวละครสตรีสูงวัยได้เป็นสามแบบ ได้แก่ สตรีสูงวัยที่พยายามจะออกจากขนบ (แต่ไม่ได้ออก) สตรีสูงวัยที่ออกจากขนบได้แล้วกลับเข้าไปใหม่ และสตรีสูงวัยที่แหวกขนบอย่างชัดเจน ซึ่งมักจบลงโดยการถูกกำจัดจากสังคมจะเห็นได้ว่าตัวละครทั้งสามแบบนี้ล้วนมีความพยายามที่จะออกจากกรอบที่สังคมกำหนดทั้งสิ้นด้วยตระหนักว่าความเป็นกุลสตรีไม่สามารถตอบสนองความปรารถนาของตนได้ครบทุกด้าน แม้ตัวละครที่ยึดมั่นกับขนบเช่นแม้นวาดก็ยังแสดงความท้าทายและพยายามออกจากขนบด้วยการสลับร่าง แต่ท้ายที่สุดการที่แม้นวาดกลับเข้าร่างเดิม การที่บังอรศรีไม่กล้ามีชู้และยอมปรับเปลี่ยนตนเอง รวมไปถึงการตายของตัวละครที่แหวกขนบอย่างเสาวภาคย์ ล้วนแสดงให้เห็นความเป็นไปไม่ได้ในการละเมิดอุดมคติกุลสตรีไทยของสังคมทั้งสิ้น

สรุป

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่สังคมขับเคลื่อนไปด้วยพลังของกลุ่มคนหนุ่มสาว ทำให้กลุ่มผู้สูงวัยอยู่ในสภาพที่ไร้บทบาทในสังคม อีกทั้งวิทยาการใหม่ๆ ที่หลั่งไหลเข้ามาทำให้ผู้สูงวัยต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันมิเช่นนั้นจะถูกเลิกข้องเกี่ยว นวนิยายทั้งสองเรื่องได้นำเสนอสตรีสูงวัยที่กำลังปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบของสตรีสูงวัยที่สังคมคุ้นเคยเป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มสตรีสูงวัยที่สามารถใช้ชีวิตแบบสังคมสมัยใหม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคมด้วยเพราะตัวละครในทั้งสองเรื่องล้วนอยู่ในสถานภาพของผู้มีอันจะกินและได้รับการศึกษา จึงสามารถแสดงออก ตอบโต้ และตั้งคำถามกับสังคมปัจจุบันได้ หากเป็นสตรีสูงวัยที่สถานภาพทางสังคมไม่สูงและไม่ได้รับการศึกษาแล้ว ความทันสมัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่อาจเข้าถึงได้

แม้ว่าสังคมสมัยใหม่จะสามารถยอมรับความหลากหลายของสตรีสูงวัยและชื่นชมในความรู้ความสามารถมากขึ้นแต่ถ้าหากสตรีสูงวัยมีกริยาท่าทางที่ไม่สุขุมเยือกเย็น มารยาททางสังคมไม่ดี การแต่งกายไม่มีกาลเทศะหรือไม่สมกับวัยก็ยังพบว่าได้รับคำติเตียนจากสังคมรอบข้างและกดดันว่าแปลกแยก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเป็นสตรีสูงวัยในยุคปัจจุบันมีความลำบากเพราะสตรีสูงวัยจะเกิดความขัดแย้งระหว่างความปรารถนาภายในจิตใจของตนกับความคาดหวังของสังคมในสภาพสังคมแบบโลกาภิวัตน์ที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทุกด้านยิ่งเพิ่มความกดดันให้ผู้สูงวัยต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยแต่จากการศึกษาพบว่าสังคมไทยยังคงมีกรอบที่ตายตัวเพื่อกำหนดคุณลักษณะของสตรีสูงวัยแบบอุดมคติในขณะที่ทุนนิยมซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของโลกาภิวัตน์มีส่วนกำหนดให้สตรีสูงวัยต้องมีความทันสมัยและพึ่งพาวัตถุภายนอกมากขึ้น การเป็นสตรีสูงวัยแบบดั้งเดิมในฐานะร่มโพธิ์ร่มไทรที่เก็บตัวสงบเงียบอยู่ภายในบ้านจะถูกมองว่า แก่ เชย ครำครึ ไม่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันและเข้ากับคนรุ่นใหม่ไม่ได้แต่ถ้าหากว่าสตรีสูงวัยทำตัวเหมือนคนรุ่นใหม่ เช่น แต่งกายหรือทำกริยาท่าทางแบบวัยรุ่นซึ่งแม้จะเป็นความปรารถนาความพึงพอใจของผู้สูงวัยเองแต่ก็พบว่าไม่ได้รับการยอมรับและถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมเช่นกัน

นวนิยายทั้งสองเล่มนี้จึงเป็นตัวอย่างที่ดีในการแสดงความปรารถนาของสตรีสูงวัยและตั้งคำถามกับมายาคติของสังคม โดยสตรีสูงวัยในทั้งสองเรื่องแสดงความปรารถนาที่จะหลุดพ้น และโต้ตอบกับมายาคติสังคมแต่กลับพบว่าแม้สตรีสูงวัยมีความพยายามที่จะลบล้างมายาคติของสังคมขณะเดียวกันก็ยังคงยอมรับเอาความต้องการและทัศนคติของสังคมไว้ด้วยเพื่อให้เป็นที่ต้องการของสังคม ความปรารถนาของสตรีสูงวัยจึงย้อนแย้งกันเองทั้งอยากทำตามและไม่อยากทำตาม

แม้ว่านวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ไม่ได้แสดงให้เห็นชัยชนะในการล้มล้างมายาคติของสังคมโดยสิ้นเชิงแต่ก็เป็นการตั้งคำถามและแสดงให้สังคมรับรู้ถึงความปรารถนาของสตรีสูงวัยที่มีความหลากหลายและซับซ้อนกว่าที่สังคมเข้าใจ ดังนั้นแม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะตระหนักถึงผู้สูงวัยมากขึ้นและพยายามทำความเข้าใจ ความปรารถนาของผู้สูงวัยแต่หากสตรีสูงวัยเลือกทำตามความปรารถนาของตนเองโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมแล้วผลที่ได้รับก็คือการถูกกำจัดไปจากสังคมจึงสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังจำกัดการแสดง ออกของสตรีสูงวัยอยู่มากและสังคมไทยยังคงยอมรับสตรีสูงวัยที่มีลักษณะอุดมคติไม่ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไปเพียงใดก็ตาม

อ้างอิง

นิศา ชูโต (2525). **คนชราไทย** .กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บาร์ตส์ โรล็องด์ (2544).**มายาคติ** = Mythologies.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ คบไฟ.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ม.ล. (2519).**ความสุขของสตรี**กรุงเทพฯ, สมาคมสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย.

พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2523). **ความทันสมัย ภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง และปัญหาบางประการของคนชรา.**กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วนิษา เรซ.อัจฉริยะ**สร้างสุข** .กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์, 2552.

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2530). **จิตวิทยาพัฒนาการ** .กรุงเทพฯ: ประกายพรึก.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2541).**การเกื้อหนุนทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ พื้นที่ศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : รายงานการวิจัย / คณะผู้วิจัย.**กรุงเทพฯ: กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศิริวรรณ ศิริบุญ (2543).**การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ** .กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชา จันทน์เอม (2527).**จิตวิทยาพัฒนาการ.**กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

Ann Bowling Maidenhead (2005). **Ageing well** : quality of life in old age .London: Open University Press.

Catherine Belsey (1994). **Desire** : love stories in Western culture.Oxford, UK: Blackwell.

Dan Baker,Ph.D, Cathey Greenberg,Ph.D, Ina Yalof (2007).**What Happy Women Know** .New York: St.Martin's Griffin.

Martin E.P.Seligman, Ph.D. (2002). **Authentic Happiness.** New York : A Division of Simon & Schuster,Inc.

Todd D. Nelson (2002). **Ageism: stereotyping and prejudice against older persons .** Cambridge: MIT Press

Bharata Natayalila

Saruda Srinili [1]

Abstract

"Bharata Natayalila", an academic article related to beliefs in the Hindu faith, shows the relationship between religion and Bharata ways of life from the past to the present. Religion has a critical influence on Bharata life from birth to death. The Lord Shiva, the principal Hindu god, is supposed to be the originator of dance. Dance performances from the early Bharata period worship the god and are performed by women only. These performers are known as "Devadasis". The Lord Shiva revealed 108 dance postures to humans and Bharatamuni recorded these postures in the Bharata Natayasastra scriptures. These scriptures make up the template for all Bharata performances and remain a key influence on the performing arts across south-east Asia, including Thailand. Teaching Thai performing arts takes the Bharata Natayasastra pattern into account, but is adjusted step by step in order to conform to Thai culture.

Bharata Natayalila requires several important elements from a show; in particular, in expressing the emotions of performers known as "Nava Rasa" that can express the nine feelings associated with Bharata. These emotional components are composed of Bhava, Raga, Tala and Mudra. Bhava refers to emotion. Raga refers to music or musical composition; Tala refers to the rhythms. Mudra refers to non-verbal language focusing on the use of hand gestures. Basic Mudra has 24 gestures, but more than 500 exist. The original Bharata Nataya gestures come in four types: Bharat Natyam, Khathakali, Kathak and Manipuri. Bharat Natyam, the oldest, was a model for performances in later periods. The objective of all performances is to praise the respective Hindu gods.

[1] Lecturer, Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket Campus
saruda@phuket.psu.ac.th

ภารตนาฏลีลา

ศรุดา ศรีนิล [2]

บทคัดย่อ

"ภารตนาฏลีลา" เป็นบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและศรัทธาในศาสนาฮินดูแสดงให้เห็น ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับวิถีชีวิตของชาวภารตะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งศาสนาเข้ามามีบทบาทที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยมีพระศิวะที่ถือเป็นเทพเจ้าสูงสุดของศาสนาฮินดูที่ชาวภารตะให้ความเคารพยกย่องเป็นเทพผู้ให้กำเนิดการฟ้อนรำองค์แรกของโลก การแสดงในยุคแรกเป็นการฟ้อนรำเพื่อบวงสรวงบูชาเทพเจ้าโดยใช้ผู้หญิงแสดงล้วน เรียกว่า "เทวทาสี" พระศิวะทรงประทานท่าร่ายรำ 108 ท่า เพื่อเป็นแบบแผนให้กับมนุษย์ ซึ่งพระภรตมุนี หรือภารตมุนี เป็นผู้บันทึกตำราการฟ้อนรำ เรียกว่า "คัมภีร์ภารตะนาฏยศาสตร์" โดยใช้เป็นแม่บทและหลักบังคับในการแสดงนาฏศิลป์ของชาวภารตะจนมีอิทธิพลต่อศิลปะการแสดงในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ รวมถึงประเทศไทยที่นำคัมภีร์นาฏยศาสตร์มาเป็นแบบแผนในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยและมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับศิลปวัฒนธรรมของไทยจนถึงปัจจุบัน

ภารตนาฏลีลาต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญหลายประการในการแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกของผู้แสดง เรียกว่า "นวรส" ซึ่งสามารถแสดงความรู้สึกได้ 9 ชนิด ความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้เกิดมาจากธรรมชาติและเป็นตัวผลักดันให้แสดงออกมาภายนอก เรียกว่า "ภาวะ" นอกจากนี้ยังต้องอาศัย "ราคะ" หมายถึง ดนตรีหรือเพลงที่บรรเลง และ "ตาละ" หมายถึง จังหวะ พร้อมกับการสื่อความหมายเรียกว่า "มุทรา" หมายถึง ภาษามือ ซึ่งมีด้วยกัน 24 มุทรา แต่สามารถปรับเปลี่ยนการใช้ได้มากกว่า 500 มุทรา นาฏสัญลักษณ์ของชาวภารตะที่เก่าแก่มีอยู่ 4 แบบ คือ ภารตนาฏยัม กถกฬิ กถัก และมณีปุรี ซึ่งชุดการแสดงที่เก่าแก่ที่สุดคือ "ภารตนาฏยัม" อันเป็นแบบแผนของการแสดงในยุคต่อมา การแสดงทุกชุดมีวัตถุประสงค์ เพื่อบวงสรวงบูชาเทพเจ้าที่เป็นที่เคารพยกย่องของชาวภารตะมาช้านาน

---

[1] อาจารย์ ประจำคณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต
saruda@phuket.psu.ac.th

ที่มาของภารตนาฏลีลา

ประเทศอินเดียมีอาณาเขตที่กว้างใหญ่ไพศาล จนได้รับสมญานามว่า "ชมพูทวีป" สมัยก่อนชาวอินเดียเรียกประเทศของตนเองว่า "ภารตวรรษ" หรือ "ภารตะ" (Bharata) หมายถึง ที่อยู่อาศัยของชาวภารตะ ซึ่งเป็นพระนามของพระเจ้าภรต ชื่อ "ภารตะ" จึงเป็นชื่อที่คนทั่วไปรู้จักกันดี ส่วนชื่อ "อินเดีย" เป็นชื่อที่เกิดขึ้นมาใหม่โดยมีที่มาจากชื่อของแม่น้ำสินธุที่ชาวเปอร์เซียได้เปลี่ยนเสียงและออกเสียงเพี้ยนมาเป็น "ฮินดู" "ไฮดู" ในขณะที่ชาวกรีกเรียกว่า "อินดีส" และอังกฤษเรียกว่า "อินเดีย" เหตุที่นาฏศิลป์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของชาวภารตะตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันเป็นเพราะชาวภารตะมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดูอย่างเหนียวแน่น เห็นได้ชัดเจนจากความเชื่อโบราณที่บันทึกไว้ในตำรานาฏยเวทว่า "พระผู้เป็นเจ้าและเทพยดาทั้งปวงในศาสนาฮินดูเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แห่งนาฏศิลป์และการละครแก่มวลมนุษย์" แม้ไม่สามารถระบุได้ว่านาฏศิลป์ของชาวภารตะนั้นเกิดขึ้นในยุคสมัยใด แต่เชื่อว่าจะต้องมาจากพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การบูชาพระศิวะ พระกฤษณะ เป็นต้น ทั้งนี้รวมทั้งละครที่แสดงกันในยุคแรกก็คงเป็นละครทางศาสนาเช่นกัน

รูปที่ 1 ภาพวาดพระศิวะผู้ให้กำเนิดการฟ้อนรำของชาวภารตะ
ที่มา : Classical Dance, 2004

ชาวภารตะยังมีความเชื่อด้วยว่าคัมภีร์นาฏยศาสตร์ (Bharata Natayasastra) เป็นคัมภีร์ที่สมบูรณ์และเก่าแก่ที่สุดว่าด้วยทฤษฎีและศิลปะการฟ้อนรำของชาวภารตะ โดยนักปราชญ์ชื่อ "ภารตะหรือภารตมุนี" (Bharata Muni) เป็นผู้ได้รับพระราชทานศาสตร์แห่งนาฏลีลาทั้งหลายมาจากพระพรหมและพระศิวะ ทำให้ชาวฮินดูยกย่องพระศิวะให้เป็น "นาฏราชา" คือผู้ให้กำเนิดเสียงของดนตรีและสร้างลีลาของระบำอันงดงามขึ้น

สำหรับประวัติของภารตมุนีนั้น ไม่มีหลักฐานชัดเจนว่ามีชีวิตอยู่ในยุคใด แต่เชื่อกันว่าน่าจะมีชีวิตอยู่ในช่วงระหว่าง 200 ปีก่อนคริสตศักราช นักวิชาการบางท่านสันนิษฐานว่า ชื่อ "ภารต" อาจเป็นชื่อตัวละครโบราณเท่านั้น คัมภีร์ภารตะนาฏยศาสตร์ได้ใช้เป็นแม่บทและหลักบังคับในการแสดงนาฏศิลป์อินเดียมาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ดังหลักฐานจากการค้นพบ รูปนักฟ้อนรำที่ทำจากทองสัมฤทธิ์อยู่ในซากปรักหักพังของโมเฮนโชดาโร (Mohenjodaro) ซึ่งมีอายุนานกว่า 4,000 ปี ภาพเขียนนักฟ้อนรำในถ้ำนัชมาฮี (Najmahi) ในอินเดียตอนกลางเมื่อประมาณ 2,000 ปี ซึ่งกล่าวได้ว่า คัมภีร์นาฏยศาสตร์ได้สร้างคุณประโยชน์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมไว้มากมาย ยังเป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาของชาวฮินดูมาช้านานจวบจนปัจจุบัน

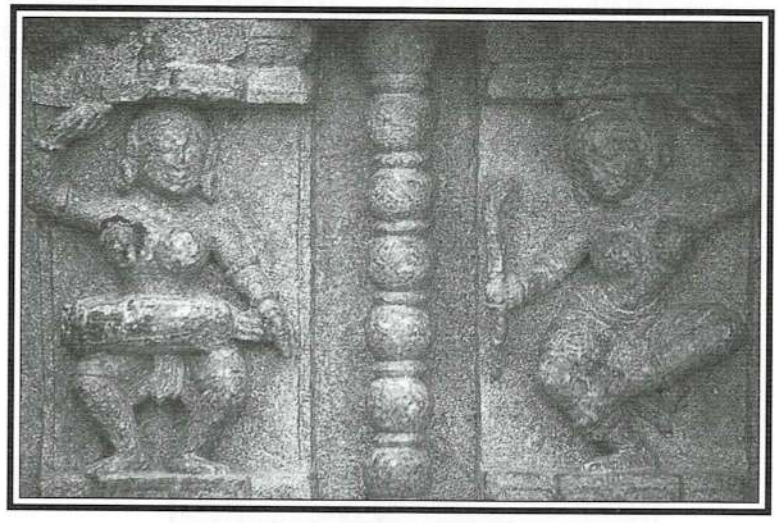

รูปที่ 2 ภาพแกะสลักนักฟ้อนรำ วัดจิดัมพรัม แคว้นทมิฬนาฑู ประเทศอินเดีย
ที่มา : Classical Dance, 2004

ตามตำนานของชาวภารตะเล่าว่า หลังจากที่ภารตะได้รับความรู้เรื่องนาฏยศาสตร์จากพระพรหมแล้ว ก็จัดตั้งกลุ่มนางระบำขึ้นเรียกว่า "นางอัปสร กลุ่มผู้ขับร้อง และกลุ่มนักดนตรี" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาศิลปะการฟ้อนรำจึงได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปะชั้นสูง เพราะแสดงโดยนักฟ้อนเรียกว่า "เทวทาสี" (Devadasis) หรือนักฟ้อนแห่งเทวลัยที่เป็นสาวพรหมจารี และอุทิศตนให้แก่พระผู้เป็นเจ้า มีหน้าที่ขับรำทำเพลงเพื่อบวงสรวงองค์พระศิวะ การแสดงนี้เรียกว่า "ทาสีอัตตัม" (Dasi Attam) หลังจากที่ทรงทอดพระเนตรการแสดงแล้ว พระศิวะทรงโปรดให้ศิษย์เอกที่ชื่อ "ตันทุ" (Tandu) สอนท่ารำที่เข้มแข็งแบบผู้ชายเรียกว่า "ลีลาตันทวา" (Tandava) ให้แก่ภารตะ ส่วนพระนางปารวตีมเหสีแห่งองค์พระศิวะ ทรงสอนท่ารำที่อ่อนหวานนุ่มนวลของผู้หญิงเรียกว่า "ลีลาสายา" (Lasya) จากนั้นภารตะจึงถ่ายทอดศิลปะการร่ายรำทั้งสองลีลาให้แก่นักปราชญ์ทั้งหลายจนแผ่ออกไปทั่วโลก ท่ารำที่พระศิวะและพระนางปราวตีทรงประทานให้เหล่านี้รวมทั้งสิ้น 108 ท่า ซึ่งชาวฮินดูถือว่าเป็นท่าศักดิ์สิทธิ์และควรค่าแก่การเคารพบูชา และหลักฐานงานแกะสลักหินแสดงท่ารำทั้ง 108 ท่า ที่วัดฮินดูแห่งเมืองจิดรัมพรัม (chidavbaram) ทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย เป็นต้น เนื้อหาในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ประกอบด้วยพระเวท 4 เล่ม ได้แก่

1. ฤคเวท (Rib Veda) ความรู้ทางปัญญา ภาษา และถ้อยคำ
2. สามเวท (Sama Veda) ความรู้ทางด้านลำนำ ทำนองเพลง และดนตรี
3. ยชุรเวท (Yajur Veda) ความรู้ทางด้านกิริยาท่าทางของการแสดง
4. อถรรพเวท (Atharva Veda) ความรู้ทางด้านการแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งประกอบด้วย รสและภาวะ

เอกลักษณ์ของภารตนาฏลีลา

ด้วยเหตุที่การฟ้อนรำมีภาษาเฉพาะ ซึ่งเรียกว่านาฏยภาษา ได้แก่ การแสดงออกทางท่าทาง และอาการต่างๆ ซึ่งแยกเป็นการใช้มือและนิ้ว เรียกว่า "มุทรา" (Mudra) มีอยู่เพียง 24 มุทรา แต่สามารถปรับเปลี่ยนการใช้ได้ถึง 500 มุทรา หรือมากกว่านั้น และการแสดงด้วยสองมือเรียกว่า "สัมยุตา มุทรา" (Samyuta Mudra) ท่าทางการแสดงออกเหล่านี้ใช้สื่อความหมายได้เช่นเดียวกับการใช้คำพูด การสื่อความหมายด้วยมุทราผู้แสดงต้องอาศัยการแสดงออกทางใบหน้า และอวัยวะส่วนอื่นๆ ของร่างกายประกอบกัน และยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย เรียกว่า "อภินัย" (Abhinaya) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. การแสดงออกทางอารมณ์และภาวะด้วยเพลง คำพูด บทร้อง และดนตรี
2. การแต่งหน้า แต่งกาย แสดงถึงความแตกต่างของตัวละครแต่ละตัวด้วย
3. การแสดงออกของอารมณ์ภายใน เช่น ความเสียใจ ความดีใจ ความเกลียด ความกลัว
4. การแสดงการเคลื่อนไหวด้วยท่าทางต่างๆ

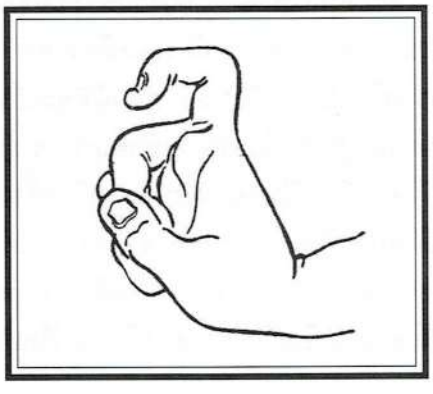

รูปที่ 3 การใช้มุทรา เรียกว่า "ศุกตุณฑะ" หมายถึงนก
ที่มา : Dance Dialects of India, 2002

นาฏศิลป์อินเดียให้ความสำคัญกับการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกของผู้แสดง โดยท่ารำจะเน้นการถ่ายทอดความรู้สึกและอารมณ์ภายในของตัวผู้แสดงการที่ผู้แสดงจะได้รับความนิยมมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้แสดงที่จะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกได้สมจริงตามบทบาทที่ได้รับ ตามทฤษฎีของนาฏยศาสตร์ อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์สามารถแสดงออกได้ 9 ชนิด เรียกว่า "นวรส" (Rasa) ได้แก่

1. ศฤงศาร(Shringar) คือ อารมณ์รักและความพึงพอใจ
2. วีระ (Vira) คือ อารมณ์ของความกล้าหาญ
3. กรุณา (Karuna) คือ อารมณ์ของความสงสาร และความเห็นใจ
4. เราทระ (Raruna) คือ อารมณ์ของความโกรธ
5. หาสยะ (Hasya) คือ อารมณ์ของการเสียดสี การดูหมิ่น และการเหยียดหยาม
6. ภยานกะ (Bhayanaka) คือ อารมณ์ของความตกใจ และความกลัว
7. พีภัทสยะ (Bhibhasya) คือ อารมณ์ของความเกลียดชัง
8. อัตภูตะ (Adbhuta) คือ อารมณ์ของความประหลาดใจ
9. ศานตะ (Shanta) คือ อารมณ์ของการสงบใจ

อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้เกิดมาจากธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ได้รับรู้ถึงบรรยากาศ หรือเหตุการณ์อันเป็นผลทำให้เกิดการกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกภายในให้แสดงออกมาภายนอก เรียกว่า "ภาวะ"

โดยทั่วไปแล้วการแสดงออกในเชิงนาฏศิลป์ต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 2 อย่าง คือ
1. ราคะ (Raga) หมายถึง ดนตรีหรือเพลงที่บรรเลง
2. ตาละ (Tala) หมายถึง จังหวะ

แต่นาฏศิลป์ชาวภารตะนั้นอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 3 อย่าง คือ ภาวะ-ราคะ-ตาละ พร้อมกับการสื่อความหมายด้วยภาษามือ (มุทรา) ประกอบการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย หากสังเกตอักษรตัวหน้าของคำทั้งสามคือ "ภ-ร-ต" (ภาวะ-ราคะ-ตาละ) มีความคล้องจองกับชื่อนักปราชญ์ภารตผู้แต่งตำรานาฏยศาสตร์ที่ใช้เป็นแบบแผนของศิลปะการฟ้อนรำ ส่วนผู้ที่จะเป็นศิลปินจะต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี และผู้แสดงจะต้องผ่านพิธีบูชาครูเรียกว่า "คุรุทักษิณา" จนเป็นที่ยอมรับของครูด้วยการที่ครูทำพิธีประกาศความสามารถของศิษย์ โดยให้ศิษย์ขึ้นแสดงต่อหน้าครูเป็นครั้งแรกบนเวทีเรียกว่า "พิธีอารังเงตัม" จากนั้นศิษย์จึงสามารถเป็นศิลปินหรือเปิดโรงเรียนสอนของตนเองได้ นาฏศิลป์อินเดียมีหลายชนิดทั้งที่เป็นแบบมาตรฐานหรือมีตามแบบแผนเรียกว่า "แบบคลาสสิค" (Classic Dance) และแบบพื้นเมือง (Folk Dance) การฟ้อนรำตามแบบแผน ซึ่งเป็นการแสดงที่เก่าแก่ถือเป็นนาฏสัญลักษณ์ของอินเดียนั้นมี 4 แบบ คือ

1. **ภารตนาฏยัม (Bharat Natyam)** เป็นศิลปะการฟ้อนรำแบบดั้งเดิมอยู่ทางภาคใต้ของอินเดีย และเป็นนาฏศิลป์ประเภทเดียวที่มีนักแสดงเป็นผู้หญิง เนื่องจากการแสดงชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวงบูชาเทพเจ้า แบบแผนของการแสดงจึงต้องเป็นไปตามประเพณี และระเบียบแบบแผนของการแสดงที่ได้กำหนดไว้ในคัมภีร์นาฏยศาสตร์

ภารตนาฏยัม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ แบบนฤตตะ เป็นการเคลื่อนไหวของการร่ายรำเพียงอย่างเดียว (Pure Dance) แบบที่ 2 คือ แบบนฤตยะ ลีลาการเคลื่อนไหวไปตามท่วงทำนอง และแบบที่ 3 คือ แบบนาฏยัม เป็นความสอดคล้องระหว่างนฤตตะและนฤตยะ เพื่อที่จะสามารถเสนอเรื่องราวการแสดงด้วยท่าทางและกริยาอาการประกอบการแสดง ลักษณะพิเศษของการแสดงภารตนาฏยัมนี้ มุ่งการแสดงออก

ของอารมณ์ความรู้สึกทั้ง 9 ประการของมุนษย์ หรือ "นวรส" โดยมีการเคลื่อนไหวมือ เท้า และร่างกาย ให้เข้ากับจังหวะของดนตรีที่มีทั้งจังหวะช้าและเร็วแตกต่างกันออกไปตามเนื้อเรื่อง

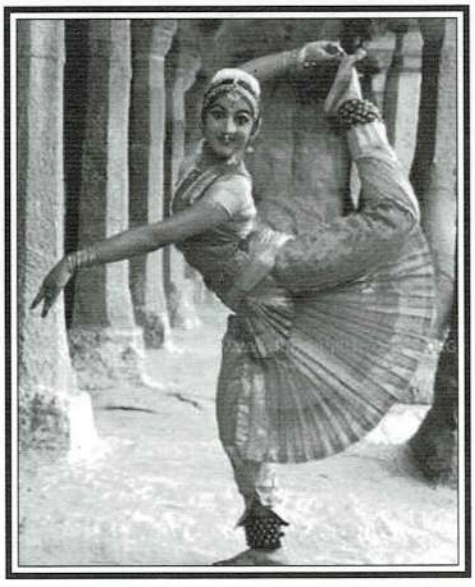

รูปที่ 4 การแสดงภารตนาฏยัม (Bharat Natyam)
ที่มา : ภารตนาฏยัมนาฏศิลป์อินเดีย, 2553

การแสดงภารตนาฏยัมจะเริ่มต้นด้วยการรำเบิกโรงไหว้ครูเรียกว่า "นาฏอัญชลี" คือ การบูชาองค์พระอิศวร หรือนาฏราช การรำเบิกโรงนี้มีชื่อว่า "อลาริปปู" (Alarippu) ซึ่งเป็นการรำบวงสรวง ผู้แสดงจะอยู่ในท่ายืนตรง แล้วโน้มตัวลงสู่พื้นเพื่อแสดงความเคารพต่อพระผู้เป็นเจ้า เมื่อเสร็จจากพิธีไหว้ครูแล้วผู้แสดงจะเริ่มขยับเขยื้อนส่วนต่างๆ ของร่างกาย เริ่มตั้งแต่ใบหน้า ตา คิ้ว แขน มือ และเท้า จากนั้นก็เริ่มแสดงการฟ้อนรำในแบบต่างๆ โดยใช้เวลาในการแสดงประมาณ 30-45 นาที ภารตนาฏยัมเป็นศิลปะการฟ้อนรำที่เก่าแก่ที่สุดของอินเดีย ที่มีแบบแผนปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นต้นฉบับของนาฏยศาสตร์ หรือเป็นแม่บทที่ใช้เป็นหลักบังคับของการแสดงนาฏศิลป์อินเดียที่เก่าแก่ชุดหนึ่ง

2. กถกฬิ (Kathakali) มีศูนย์กลางอยู่ที่รัฐเกราลา (Kreala) ทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย มีความหมายว่า การแสดงเรื่องนิยายหรือละครนั่นเอง เกิดขึ้นราวศตวรรษที่ 17 โดยได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงนาฏศิลป์กฤษณะอัตตัม ชาวเกราลาได้นำประวัติของพระรามมาแต่งเป็นบทละคร และบทขับร้องสรรเสริญพระราม ซึ่งร้องเป็นภาษาสันสกฤตผสมกับภาษาพื้นเมือง (ภาษามาลายาลัม) สามารถแสดงติดต่อกันเป็นเวลา 8 คืน โดยแสดงตามช่วงลำดับของเรื่องรามายณะ การแสดงนี้เรียกว่า "รามันอัตตัม" ภายหลังเรียกว่า "กถกฬิ" ซึ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง และได้รับการพัฒนาจนกลายมาเป็นนาฏศิลป์ประจำชาติของอินเดีย เรื่องที่นิยมแสดงได้แก่ รามายณะ มหาภารตะ พระนล และเรื่องราวจากนิยายโบราณของชาวอินเดีย

รูปที่ 5 การแสดงกถกฬิ (Khathakali) ของชาวภารตะ
ที่มา : Classical Dance, 2004

การแสดงกถกฬิใช้ผู้ชายแสดงล้วน ผู้แสดงจะต้องได้รับการฝึกฝนไม่ต่ำกว่า 7-8 ปี โดยเข้ารับการฝึกวันละไม่ต่ำกว่า 15 ชั่วโมง เนื่องจากการแสดงประเภทนี้ต้องใช้ความชำนาญทุกด้านรวมกันประกอบกับความสมบูรณ์ของร่างกายของนักแสดง กถกฬินิยมแสดงกลางแจ้งและแสดงติดต่อกันหลายคืนหรือตลอดทั้งคืนกระทั่งถึงตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น แต่ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงและลำดับเรื่องให้เหมาะสมกับกาลเวลามากขึ้น

3. **กถัก (Kathak)** เป็นรูปแบบการฟ้อนรำทางภาคเหนือของประเทศอินเดีย เนื้อเรื่องมีทั้งบทรักและบทแสดงความกล้าหาญเป็นหลัก กถัก มาจากคำว่า "กาตา" แปลว่า เรื่องราวที่แสดงประกอบกับดนตรีและคำบรรยาย เรื่องราวที่นำมาแสดงได้มาจากตำนานทางวรรณคดีต่างๆ มีพระกฤษณะและนางราธา (Radha) เป็นตัวละครสำคัญ ดังนั้นเรื่องราวที่แสดงจึงเกี่ยวกับชีวิตของพระกฤษณะในตอนต่างๆ แต่ตอนที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง คือ ตอนพระกฤษณะร้องรำทำเพลงในหมู่นางโคปี (Gopi) หรือนางสนมของพระองค์ เรื่องราว วรรณคดีตามตำนานที่ว่านี้เป็นที่มาของบทขับร้องต่างๆ หลังคริสตศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา

ภาษาที่ใช้ในภูมิภาคต่างๆ ของอินเดียได้พัฒนาและนำมาใช้ในการสื่อสารและถ่ายทอดความหมายให้เข้าใจซึ่งกันและกัน จากเดิมการแสดงกถักใช้ภาษาสันสกฤตต่อมามีการใช้ภาษาอื่นๆ นอกจากภาษาสันสกฤตด้วย เนื่องจากกถักเป็นการแสดงที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา การแสดงจึงเริ่มจากการท่องบทสวดของนักเล่านิทานในแคว้นพรัช (Braj) ซึ่งเป็นสถานที่ประสูติของพระกฤษณะ ปัจจุบันเรียกว่า "มถุรา-พฤณทาวัน" (Mathura-Brindavan)

แต่เดิมกถักเคยแสดงอยู่เพียงในวัดของชาวฮินดู ต่อมาในยุคราชวงศ์มุคัล (Mughal Period) ได้รับยกย่องให้จัดแสดงในพระราชวัง พร้อมทั้งได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนักอีกด้วย ช่วงนี้กถักได้พัฒนาการแสดงให้สวยงามยิ่งขึ้น และได้รับอิทธิพลจากมุคัล คือ การแต่งกายและเพลงที่ใช้ขับร้องประกอบการแสดงแบบมุสลิม

จึงกล่าวได้ว่า การแสดงกถักรุ่งเรืองมากที่สุดในยุคราชวงศ์มุคัล การแสดงกถักเริ่มต้นด้วยการเบิกโรงและแสดงความเคารพต่อผู้ชม เรียกว่า การฟ้อนรำแบบอามัดสลาม (Amad salam) จากนั้นผู้แสดงเริ่มด้วยการตบปลายเท้า ตามจังหวะ และทำร่างกายให้เป็นแนวตรง มีการใช้ปลายเท้า การก้าวเท้าที่มีการสลับ และซอยเท้าให้เข้ากับจังหวะการบรรเลงดนตรีที่รวดเร็ว ผู้แสดงต้องสวมใส่กระพรวนที่ข้อเท้าเพื่อให้เสียงกระพรวนดังเข้ากับจังหวะของฉิ่ง ฉาบ และกลองที่บรรเลงประกอบการแสดง แม้การแสดงกถักจะไม่มีการใช้มือแสดงท่าทางสื่อความหมายเหมือนการแสดงกถกฬิ และภารตนาฏยัม แต่ก็มีการนำเอาท่าต่างๆ ตามคัมภีร์นาฏยศาสตร์มาใช้ในการแสดงด้วยเช่นกัน

รูปที่ 6 ผู้แสดงกถักจะสวมกระพรวนที่ข้อเท้า
ที่มา : กถักนาฏศิลป์อินเดีย, 2553

4. มณีปุรี (Manipuri) เป็นการฟ้อนรำที่มีความสัมพันธ์กับลัทธิประเพณีของแคว้นมณีปุระ (รัตนนคร) ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย เดิมชาวมณีปุระนับถือพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด แต่เมื่อลัทธิไวษณพได้แพร่หลายจากเบงกอลเข้าไปถึงมณีปุระในศตวรรษที่ 18 พระกฤษณะ และราธาก็ได้กลายเป็นเทพเจ้าของชาวมณีปุระในเวลาต่อมา ช่วงสมัยของพระเจ้าภาคีจันทรครองนครมณีปุระ พระองค์ทรงนำพิธีต่างๆ มาใช้ในการบวงสรวงบูชาพระกฤษณะรวมถึงการฟ้อนรำ บางตำนานกล่าวว่า การฟ้อนรำของชาวมณีปุระเกิดมาจากคำบัญชาของเทพยดาที่แปลงร่างเป็นหญิงสาวชาวมณีปุระ และได้ชี้นำให้มีการฟ้อนรำเกิดขึ้น เพื่อขับไล่ภูตผีปีศาจ จึงทำให้เกิดขบวนการฟ้อนรำจนกลายมาเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน การฟ้อนรำตามตำนานของพระกฤษณะนั้นในศตวรรษที่ 18 มหาราชชัยสิงห์ ผู้ครองนครมณีปุระ ได้ทรงสุบินเห็นพระวิษณุมาปรากฏองค์และรับสั่งให้มหาราชชัยสิงห์จัดสร้างรูปของพระองค์ขึ้น โดยแกะสลักจากลำต้นของต้นไม้ใหญ่เพื่อเป็นที่สักการะบูชา และให้จัดพิธีเฉลิมฉลองบูชาพระกฤษณะขึ้นนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

การแสดงมณีปุรีจึงเป็นการแสดงเรื่องราวของพระกฤษณะ ลักษณะของการแสดงจะมีลีลาการฟ้อนรำที่อ่อนช้อย และเชื่องช้า สลับกับลีลาที่รวดเร็ว การฟ้อนรำแบบมณีปุรีจะไม่มีการเคลื่อนย้ายตำแหน่งหรือเคลื่อนไหวมากนัก โดยท่าที่ใช้มือจะยกไม่สูงเกินศีรษะ การเคลื่อนไหวของศีรษะ ช่วงตัว มือ และเท้าจะสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างลงตัว การฟ้อนรำของผู้หญิงจะมีท่วงท่าที่งดงาม การเดินอย่างแผ่วเบา การย่อตัว และการหมุนตัวอย่างนุ่มนวล ส่วนผู้ชายจะมีท่วงท่าที่เข้มแข็งบ่งบอกถึงความกล้าหาญ มีทั้งการกระโดดและการหมุนตัว ลักษณะที่พิเศษของการแสดงมณีปุรี คือ นักแสดงชายจะมีการตีกลองและการกระโดดเหวี่ยงตัวพร้อมกับการตีกลองจังหวะที่ระทึกใจไปด้วย นอกจากนี้ยังมีการแสดงการต่อสู้ด้วยกระบี่ กระบอง หอก ดาบ เป็นต้น การแสดงมณีปุรีนิยมแสดงในงานเฉลิมฉลอง เช่น งานเทศกาลโฮลี (Holi) หรือเทศกาลสาคลี ซึ่งคล้ายกับเทศกาลสงกรานต์ของไทย การฟ้อนรำดั้งเดิมของชาวมณีปุระ จึงเป็น การฟ้อนรำ "ไมบา และไมบี" (Maiba and Maibi) ซึ่งเป็นการแสดงนาฏลีลาของพระศิวะ และพระนางปารวตี ผู้เป็นชายา

รูปที่ 7 การแสดงมณีปุรี
ที่มา : Classical Dance, 2004

การแต่งกายของการแสดงมณีปุรีท่อนบนของนักแสดงหญิงจะสวมเสื้อปกติ และสวมกระโปรงทรงกระบอกคล้ายสุ่มรอบตัว กระโปรงจะประดับประดาไปด้วยแก้วที่ส่งประกายระยิบระยับเวลาทำการแสดง ส่วนช่วงเอวจะสวมกระโปรงบานอยู่เหนือกระโปรงทรงกระบอก ขณะที่แสดงกระโปรงทรงกระบอกจะไม่สะบัดพริ้วเหมือนผ้า แต่จะมีสีสันสวยงามจากแก้วที่ประดับ นักแสดงชายจะสวมชุดแบบอินเดีย เรียกว่า "อัจกาน" (Achkan) ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายที่ยวาหร์ลาล เนห์รู อดีตนายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดียชอบสวมใส่เป็นชุดคลุมยาวตั้งแต่ลำคอไปจนถึงเข่าหรืออาจยาวเลยเข่าลงไปอีก ด้านหน้าจะมีกระดุมผ่าข้างลำตัว อัจกานเป็นชุดที่นิยมใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวภารตะ ส่วนดนตรีประกอบการแสดงจะใช้ ฉิ่ง ขลุ่ย และกลองบรรเลงพร้อมกับการขับร้อง

การแสดงทั้ง 4 ประเภทนี้ เป็นการแสดงที่เก่าแก่อันเป็นพื้นฐาน และแบบแผนของการฟ้อนรำตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวภารตะอย่างแท้จริง การแสดงชุดที่เก่าแก่ที่สุด คือ การแสดงภารตนาฏยัม

แสดงเพื่อบูชาเทพเจ้าที่ชาวภารตะนับถือ ผู้แสดงจะเป็นผู้หญิงล้วน เพราะต้องแสดงในเทวสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ต้องห้ามและศักดิ์สิทธิ์ของชาวฮินดู ส่วนการแสดงกถักฬินั้นมีส่วนคล้ายคลึงกับการแสดงโขนของไทย เนื่องจากมีการสวมหน้ากากแสดงในช่วงแรก แต่ได้พัฒนามาเป็นการแต่งหน้าแทนการสวมหน้ากากในเวลาต่อมา นอกจากหน้ากากแล้วเค้าโครงเรื่องของการแสดงก็เหมือนกันคือ รามายณะ หรือ "รามเกียรติ์" ของไทย การแสดงโขนได้ใช้แบบแผนของการแสดงจากคัมภีร์นาฏยศาสตร์ของอินเดีย เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์และประดิษฐ์การแสดงชุดต่างๆ ในยุคต่อมา

องค์ประกอบของการแสดงภารตนาฏลีลา

1. โรงละครและเวที

โรงละครสำหรับการแสดงภารตนาฏลีลาโดยทั่วไปจะแสดงในโรงละคร จะมีขนาดของเวทีที่เหมาะสมกับเรื่องราวที่แสดง เช่น ละครที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับเทพ เทวดา อสูร และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลักษณะของเวทีจะเป็นเวทียกระดับ 2 ชั้น เพื่อให้ผู้แสดงที่เป็นเทพปรากฏตัวอยู่ชั้นบน และขนาดของเวทีจะมีเนื้อที่กว้างขวาง แต่ถ้าเป็นเรื่องของกษัตริย์ เวทีจะมี 1 ชั้น และมีขนาดปานกลาง ส่วนเวทีขนาดเล็กจะจัดไว้สำหรับแสดงเรื่องราวของสามัญชนทั่วไป ด้านบนของเวทีมีหลังคาปกคลุมอยู่โดยมีเสา 4 ต้นคานไว้ เสาแต่ละต้นจะทาสีแตกต่างกันออกไป คือ สีขาว สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวรรณะทั้ง 4 ของอินเดีย ได้แก่ พราหมณ์ กษัตริย์ สามัญชน และโจร

โรงละครและเวทีการแสดงสามารถสร้างได้ 3 รูปแบบ คือ

1. รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
2. รูปสี่เหลี่ยมจตุรัส หรือวงกลม
3. รูปสามเหลี่ยม

2. การดำเนินเรื่อง

การแสดงมีหลักเกณฑ์การดำเนินเรื่องคือ เรื่องราวตอนจบหรือตอนสุดท้ายของเรื่องจะมีแต่ความสุข ไม่นิยมจบเรื่องด้วยความทุกข์ โดยมีขั้นตอนการแสดงดังนี้

1. จุดเริ่มต้นของเรื่อง
2. ขั้นตอนที่แสดงความพยายาม
3. ขั้นตอนที่แสดงความหวัง
4. ขั้นตอนที่แสดงความมั่นใจ
5. จุดจบที่ต้องลงเอยด้วยความเข้าใจ

3. เทคนิคการแสดง

ลักษณะเด่นของการแสดงของอินเดียประการหนึ่งคือ นิยมใช้เทคนิคการแสดงที่เกินจริงประกอบอยู่ในท่ารำ หรือลีลาการแสดงออกท่าทางต่างๆ เพราะจะทำให้การสื่อความหมาย และอารมณ์เป็นไปอย่างชัดแจ้ง และประสบผลสำเร็จ แม้กระทั่งการเปล่งเสียงหรือการเจรจาของตัวละครก็เน้นเทคนิคที่เกินจริง รวมไปจนถึงบทเจรจาร้อยแก้วหรือร้อยกรอง ซึ่งมีการเปล่งเสียงสูงและเสียงต่ำแตกต่างกันออกไปตามเนื้อเรื่องของการแสดง

สรุป

นาฏศิลป์ของอินเดียเริ่มต้นจากความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนา การฟ้อนรำในยุคแรกเกิดจากการจัดพิธีบวงสรวงบูชาเทพเจ้าของศาสนาฮินดูซึ่งจัดขึ้นในเทวสถาน นักฟ้อนรำได้แก่ หญิงสาวบริสุทธิ์ เรียกว่า "เทวทาสี" ซึ่งได้รับการยกย่องจากสังคม ทำให้เด็กสาวชาวภารตะให้ความสนใจและหันมาประกอบอาชีพเป็นเทวทาสีมากขึ้นบางเทวสถานมีเทวทาสีประมาณ 100-200 คน และเป็นต้นเค้าทำให้เกิดนาฏศิลป์ประเภทต่างๆ ในยุคต่อมา

ทั้งนี้แบบแผนต่างๆ ของการแสดงล้วนแล้วแต่นำมาจากคัมภีร์นาฏยศาสตร์จึงเป็นตำราที่บันทึกกฎเกณฑ์ ข้อปฏิบัติของนาฏศิลป์ และการละครของอินเดียมาแต่โบราณ คัมภีร์นาฏยศาสตร์ไม่ได้เป็นรากฐานที่สำคัญของวิวัฒนาการด้านศิลปะการแสดงของประเทศอินเดียจากอดีตถึงปัจจุบัน เพียงประเทศเดียวเท่านั้นแต่ยังได้มีอิทธิพลไปถึงประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์อีกด้วย

ในส่วนของประเทศไทยนั้นได้ยึดคัมภีร์นาฏยศาสตร์เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนนาฏศิลป์และเพื่อสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อในแต่ละยุคสมัย

อ้างอิง

การใช้มุทราอินเดีย (ม.ป.ป.). (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: http://www.fda.bpi.ac.th (วันที่ค้นข้อมูล : 1 กันยายน 2553)

การแสดงกถัก และภารตนาฏยัมของอินเดีย (ม.ป.ป.). (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: http://www.dances.iloveindia.com (วันที่ค้นข้อมูล : 1 กันยายน 2553)

กัญญรัตน์ จิราสวัสดิ์ (2552). **ล่าขุมทรัพย์สุดขอบฟ้าในอินเดีย.** กรุงเทพ ฯ : H.N. Group.

นาฏศิลป์อินเดีย(ม.ป.ป.).(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก:http://artindia.net-Indian (วันที่ค้นข้อมูล : 10 สิงหาคม 2553)

นาฏศิลป์อินเดีย(ม.ป.ป.).(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก:http://th.wikipedia.org (วันที่ค้นข้อมูล : 2 กันยายน 2553)

นาฏศิลป์อินเดีย (ม.ป.ป.).(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก:http://webhost.tsu.ac.th (วันที่ค้นข้อมูล : 2 กันยายน 2553)

นิยะดา สาริกภูติ (2515). **ความสัมพันธ์ระหว่างละครไทยกับละครภารตะ.**วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต กรุงเทพ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาประมวล ฐานทตฺโต (2548). **พาราณสี คือ อินเดียแท้.** กรุงเทพ ฯ : ร่มธรรม.

มาลินี ดิลกวณิช. (2543). **ระบำและละครในเอเชีย.** กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2546). **ละครฟ้อนรำ.** กรุงเทพฯ : บริษัทพิฆเณศ พริ้นท์ติ้ง เซ็นเตอร์.

สิริรัตน์ ประพัฒน์ทอง (2536). **การศึกษาเครื่องดนตรีจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณดดีที่พบในประเทศไทยก่อนพุทธศตวรรษที่ 16.**กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรุณ เฉตตีย์. (2539). **อินเดีย แผ่นดินถิ่นมหัศจรรย์.** กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Bolland, David (1980). **A Guide to Kathakali** . New Delhi.

Devi, Ragini (2002). **Dance Dialects of India.** New Delhi.

Khokar, Ashish Mohan (2004). **Classical Dance.** New Delhi.

Political News Consumption Behavior of Inhabitants in Phuket Province

Tagsina Sripracha [1]

Oraphan Leenanithikul [2]

Abstract

The objective of this article is to report the result of the survey on political news consumption behavior of inhabitants in Phuket province, which was conducted during 10-20 September, 2010. The correspondents included Thai people and foreigners who have lived in Phuket for at least 2 years. The findings reveal that most of Phuket audiences who were concerned about the politics usually watch news on television and read newspapers to update themselves with political situations. Their favorite news programs are general news reports on Channel 3, 5, 7, MCOT, NBT and TPBS; and the news talk show 'Rueng Lao by Sorayut'. As for newspapers, Thairat newspapers were most often read by Phuket audiences. These media gained their popularity because their audiences believed that the news presented by them was live, reliable and up-to-date. Most of Phuket audiences rated the reliability of the news by Thai media, whether they were of the Government or private sectors, 80-90%. Also, they were in an agreement that both Thai media and foreign media were of equal reliability.

[1] Lecturer, Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket Campus
tagsina@phuket.psu.ac.th

[2] Lecturer, Faculty of International Studies, Prince of Songkla University, Phuket Campus
tagsina@phuket.psu.ac.th

พฤติกรรมการบริโภคข่าวสารทางการเมือง ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ต

ทักษิณา ศรีประชา [3]
อรพรรณ ลีนะนิธิกุล [4]

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานผลสำรวจพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารทางการเมืองของผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ตไม่น้อยกว่า 2 ปี ทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งทำการสำรวจระหว่างวันที่ 10-20 กันยายน พ.ศ. 2553 ผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่า ชาวภูเก็ตที่สนใจการเมืองส่วนใหญ่ติดตามข่าวการเมืองจากรายงานข่าวทั่วไปของรายการโทรทัศน์ช่อง 3, 5, 7, 9, สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์, และสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย และรายการคุยข่าวต่างๆ ของคุณสรยุทธ สุทัศนจินดา มากที่สุด สำหรับหนังสือพิมพ์ ผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่นิยมอ่านข่าวการเมืองจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ โดยสาเหตุในการเลือกสื่อที่ติดตามข่าวคือ ความสด ความน่าเชื่อถือ และความทันสมัยของข่าว นอกจากนี้ ชาวภูเก็ตส่วนใหญ่เชื่อว่าข่าวที่รายงานโดยสำนักข่าวของรัฐบาลและเอกชนมีความน่าเชื่อถือพอๆ กันคือ ในระดับร้อยละ 80-90 และมีความเห็นว่าข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศมีความน่าเชื่อถือไม่ต่างไปจากข่าวที่รายงานโดยสำนักข่าวภายในประเทศไทย

---

[3] อาจารย์ ประจำคณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต, tagsina@phuket.psu.ac.th

[4] อาจารย์ ประจำคณะวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต, oraphan@phuket.psu.ac.th

Introduction

The politics of Thailand has continually been in crisis since 1995 when Thaksin Shinawatra was still the Prime Minister. The crisis, which started with allegations of corruption against the premier and his family's business, has now developed into a division between the people of two different political points of view: one with an aim to oppose the so-called Thaksin regime and the other to support it. The people with an anti-Thaksin point of view gathered together and formed the People's Alliance for Democracy (PAD) with yellow shirts as their signature, whereas those with the pro-Thaksin point of view formed the United Front for Democracy against Dictatorship (UDD) with red shirts as their signature. The conflict of political viewpoints between these two alliances has caused several attacks between their members. The attacks have been in various forms -- verbal, physical and psychological. For example, there was news about the Red Shirts and the Yellow Shirts trading insults at each other nationwide. In some certain provinces where either alliance dominated, assaults against the opposition were reported. There have even been some cases in which people of neutral political ideas were victimized - even put to death -- just because they wore shirts of either color in the wrong places. At one point, the crisis had even worsened to where the Prime Minister, himself, was threatened with his own life if he was to visit some certain areas. In addition to the two main alliances, three more groups of people labeled themselves as the White Shirts, the Blue Shirts, and the Pink Shirts have subsequently taken their roles in an attempt to relieve the conflicts among Thai citizens. However, so far, the reconciliation between the two alliances seemingly remains impossible.

The actual causes of this political crisis have always been questioned. The purpose of those who started the conflict and their anticipated consequences has been discussed among the people who are concerned with national stability. No matter what the hidden agenda of the crisis may be, the mass media has obviously been used as an important instrument to, not only generate, but intensify the crisis as well. This claim is well supported by the fact that most of the PAD members are those who regularly watch ASTV or visit the website Manager Online while most of the UDD members are DTV or D Station fans.

In Phuket, the political disagreement and the division between the members of the two alliances does exist just the same as everywhere else in Thailand. However, the situation here is not as serious as in other provinces. Apart from occasional arguments, people in Phuket seem to live well together as if there is no conflict between them. An assumption of this phenomenon is that Phuket people are either not very concerned about politics or not influenced by mass media or both. This poll was, therefore, conducted to survey mass media consumption behavior, with a focus on political news consumption, in an attempt to understand the phenomenon in Phuket.

Mass Media

Since the poll was aimed to find out mass media consumption behavior of political

news of the inhabitants in Phuket province, the word mass media needs to be more clearly defined. In this article, the word mass media is used to refer to the media that disseminates any kind of information from a person or an organization to a large group of audience. According to this definition, various forms of media are included in this category such as letters, books, newspapers, magazines, brochures, handbills, billboards, television, radio and sound recordings, the internet or World Wide Web, mobile phones etc.

It cannot be denied that in our society nowadays mass media is so pervasive that it is unlikely for us to avoid it. People take at least one or two forms of mass media as their source(s) of knowledge, information, entertainment, inspiration, and so on. In our daily life, we are informed, entertained, inspired, annoyed, challenged, insulted, educated or, eventually indoctrinated, with some kind of ideology through mass media. Consciously and unconsciously, mass media frames our minds and the way we perceive the world.

In terms of politics, mass media has basically been used in the past by people of ruling classes or the administration to announce notices, laws, and warnings; to justify rumors or misconception of matters among citizens; to publicize their benevolence or success in something; and etc. (Ubonrat Siriyuvasak, 2550). All in all, mass media was used by these two main groups of people to establish and maintain their privilege and power in the society in the past.

It seems as if the situation today has not changed much from the past. Mass media can secure positions and duties well in the arena of politics. As a matter of fact, not only do the aforementioned functions still exist today, but they also are used to further manipulate the political atmosphere in a society as a whole. According to London (1993), whether or not media audiences take a piece of news seriously depends on the presentation of the news. For example, news that is repeatedly presented, sometimes with an on progress investigation report or insight information time after time, and/or that with a deep analysis by well-recognized respective specialists or experts are easily taken by its audiences as a "must-be-concerned-about" or "must-follow-up" matter. Iyenger (1987, as cited in London, 1993) explained that this is because audiences are sensitive to contextual cues conveyed in media presentation of which the consequences have been anticipated. This explanation is applicable to any form of mass media. However, the impact seems to be the most apparent in case of television, newspapers and the Internet since they are the most powerful mass media tools of the era (Baran, 2004). Based on Iyenger's idea, it can be assumed that mass media more or less influences audiences in terms of political behavior.

Behavior

"Human beings are social animals: we enjoy people, need people, and are profoundly influenced by them (Lahey, 2001, p.605)." Generally people often behave as other people in the same society and sometimes can be influenced by others.

However, there are still some differences among individuals in many ways. For instance, we can see that there are some people who like the prime minister whereas others dislike him; some are optimistic while some are pessimistic; some are friendly to their colleagues while some are not. What can be the cause of behavior? We may first have to review what behavior is.

According to Oxford Advanced Learner's Dictionary (2000), behavior is 1) the way that somebody behaves, especially towards other people; 2) the way a person, an animal, a plant, a chemical, etc. behaves or functions in a particular situation. Psychologists simply define behavior as all of a person's overt actions that others can directly observe (Lahey, 2001). Behavior is not only about overt motor activities -- running, eating, kissing -- but it also refers to more subtle actions such as the way we show our feeling through our facial expression, smiling for example, and also includes what we say and write (Hogg and Vaughan, 2002). Because behavior is an overt action that can be observed and measured, it is the reason why behavior is one of the main key terms explaining psychology (Lahey, 2001).

To be more specific, human behavior is defined as the collection of activities performed by human beings. This human behavior is not the same as social behavior, which is more advanced action that is particularly directed at other people (Human behavior, 2005).

According to the aforementioned definitions, it can be assumed that daily life activities can be viewed as behavior. For example, waking up in the morning, having a shower, getting dressed, having breakfast, going to work, greeting friends and making conversation, making decisions on where to have dinner and etc. Each person behaves differently even though he or she is involved in the same situation. The differences in individual behaviors can be explained by looking at the factors which influence behavior. Human behavior can be influenced by culture, attitudes, emotions, values, ethics, authority, rapport, hypnosis, persuasion, and/or coercion (Human Behavior, 2005). In this article, the focus is mainly on the effect of attitudes and social norms on behavior.

The definition of attitudes can be explained as a consistent way of thinking about, feeling toward, or responding to some environmental stimulus or input (Newcomb, 1961, as cited in McConnell and Philipchalk, 1992, p.530). According to McConnell and Philipchalk (1992), attitude is a "mental program" that is kept in long-term memory. Thus, it can affect present perceptions and responses and also help determine future memories. It might be even clearer to illustrate the influence of attitudes on behavior. Many psychologists believe that attitudes and behavior should be consistent, which can be implied that if a person has a positive attitude, he/she should positively behave toward that attitude. Hence, there are some questions to consider: Is it possible to change people's behavior by changing their attitudes? Are people directly influenced by friends or by watching news or television shows? Will people change their attitudes if they repeatedly perceive certain messages?

Despite this, the effect of attitudes on behavior still becomes a controversial issue as in many cases behavior is not influenced by attitudes (Taylor, Peplau & Sears, 2005). The study of La Piere (1934, as cited in Taylor, Peplau & Sears, 2005) found that at the time that people in the United States had a rather strong prejudice against Asians, a Chinese couple still received good service from a hotel and a restaurant. This situation and other further studies of La Piere reflected an inconsistency between attitudes and behavior. Later studies, on the other hand, show that attitudes and behavior are related to each other in a higher degree (Kraus, 1969, as cited in Taylor, Peplau & Sears, 2005). However, there is variation across situations and the relation level is different. One of the most important factors generating high consistency between attitudes and behavior is strong and clear attitudes. Also, it is obvious that stable attitudes, which are easy for a person to remember, are more likely to predict behavior better than those that are less stable (Kraus, 1995, cited in Taylor, Peplau & Sears, 2005).

Another key factor that affects behavior is social norms. For example, Thai people wear long-sleeved shirts and pants when they visit the Thai temple on a hot summer's day because it is considered respectful. Social norms refer to rules and expectations about how group members should behave (Taylor, Peplau & Sears, 2005). Norms consist of all agreements, formal or informal, explicit or implicit, which regulate and give order and purpose to a social system, be it primary or secondary group (Longres, 1990, p. 35). There can be different norms in each social system but people tend to follow the norms of the group to which they belong, even to prove that they still remain members of the group. As a result, the norms can help predict how others will behave (Taylor, 2003). The definition of social norms covers a wide range of rules such as the way one dresses for work, has a meal, shows respect towards elders, the appropriate use of the right hand when you greet another person, or even more complex rules such as regulations and laws issued by the government. Generally, everyone in a social group follows norms no matter who they are or what status they hold in the social group, but there are some norms that apply to people in different positions such as whether the person is a teacher, student, doctor, or politician (Taylor, Peplau & Sears, 2005). Thus, in this case, norms can possibly lead to conflict in the social group although norms ideally contribute to stability and a sense of unity to the social system. Consequently, all norms should be established from some working agreements which are invented, worked out, debated, and negotiated continually (Longres, 1990).

Survey Result

The survey on political news consumption behavior of Phuket inhabitants was conducted during 10 - 20 September 2010. It focused on both Thais and foreigners who have lived in Phuket for at least two years and have medium to high level of interest in political news.

From the total number of 628, the respondents consisted of 559 Thais and 68 foreigners, which were equal to 89% and 11%, respectively. Among these, 43% were male and 57% were female. Most of the respondents were of the ages between 18 -

34 years old, with 53% whose marital status was single and 30% whose marital status was married and with children. 60% of the respondents obtained a Bachelor's Degree. Regarding occupations, most of the Thai respondents were students (17%), business owners (14.5%), office/clerical workers (11%), and junior public servants (9%), while the least were senior public servants (8%). For the foreign respondents, the survey showed that a majority of them (about 37%) were business owners, followed by 16% of other professional/technical spheres.

From the survey results, Thai TV gained the most popularity (86%) among all mass media that Phuket people usually use to obtain political news. The runners-up were Thai publications and Thai websites, with the percentages of 57 and 43, respectively. Also, moderate amounts of Phuket people followed up with political news through Thai radio (24.5%), foreign TV (20%), mobile phone SMS (19%), foreign websites (14%) and foreign publications (11.5%). Only a small amount of them (3%) listened to foreign radio. (See Figure 1: Popularity of Types of Media Used to Obtain News).

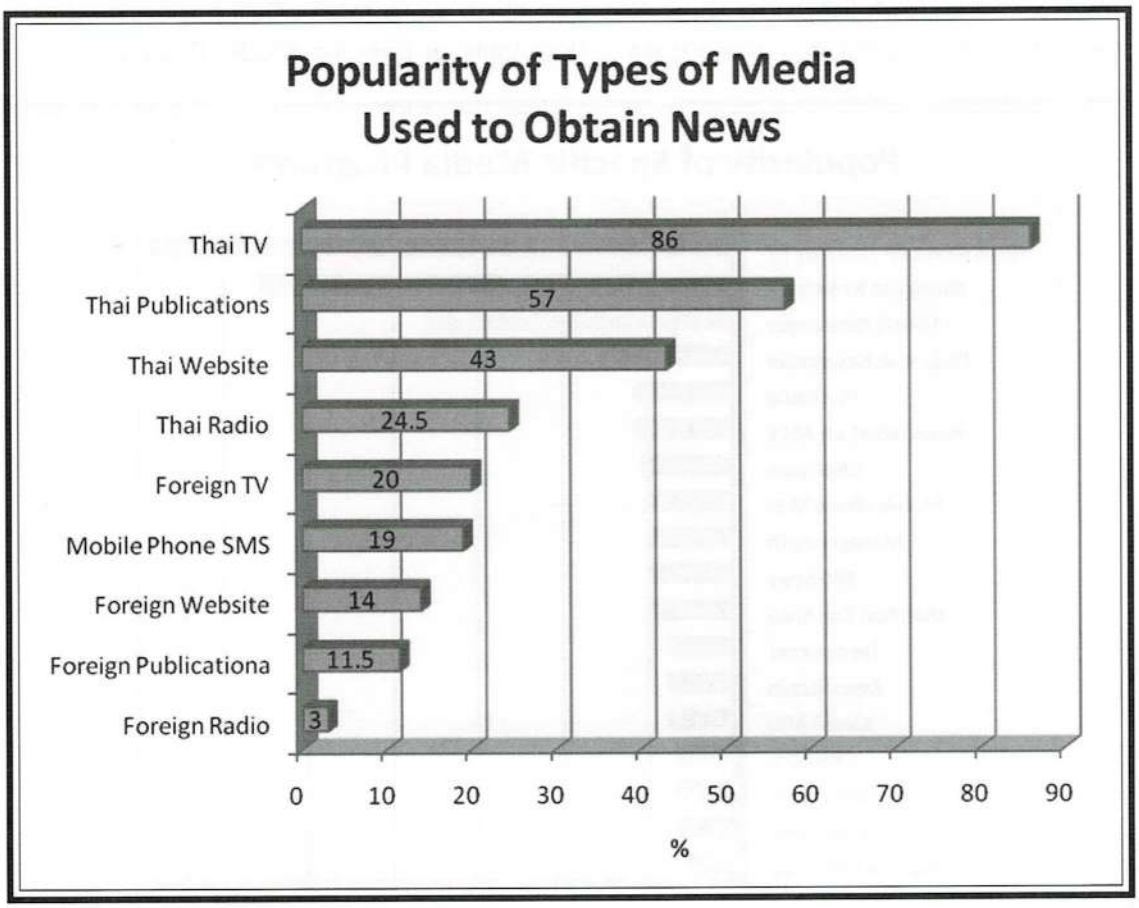

Figure 1: Popularity of Types of Media Used to Obtain News

Regarding the media that Phuket audiences most often spent their time on when they would like to update themselves with political news, the top three most popular media were: news reports on Thai free TV programs; Rueng Lao by Sorayut; and the Thairat newspaper, respectively. News reports on Thai free TV were favored by 34.5% of the correspondents who were the majority. The news reports under this label were those presented by Thai free TV on Channel 3, 5, 7, MCOT, NBT and TPBS on a regular basis such as in the morning, at noon, in the afternoon, in the evening and late at night. Hourly news reports and breaking news reports were also included in this group. Second to general news report programs was Rueng Lao by Sorayut, the collective term for the news talk shows that were either mainly or partially anchored by Mr. Sorayut Sutassanajinda, namely Rueng Lao Chao Nee, Rueng Den Yen Nee and Rueng Lao Sao-Atit. The programs were enjoyed by 28% of the correspondents. The third most popular media was Thairat newspaper which attracted 18% of the correspondents. Other media, which included the Daily News newspaper, Thai radio, news reports on ASTV, CNN News, news reports through SMS, Manager Online website, BBC News and the news talk show Khao Kon Kon Khao were most often selected by only small amounts of people. (See Figure 2: Popularity of Specific Media Programs).

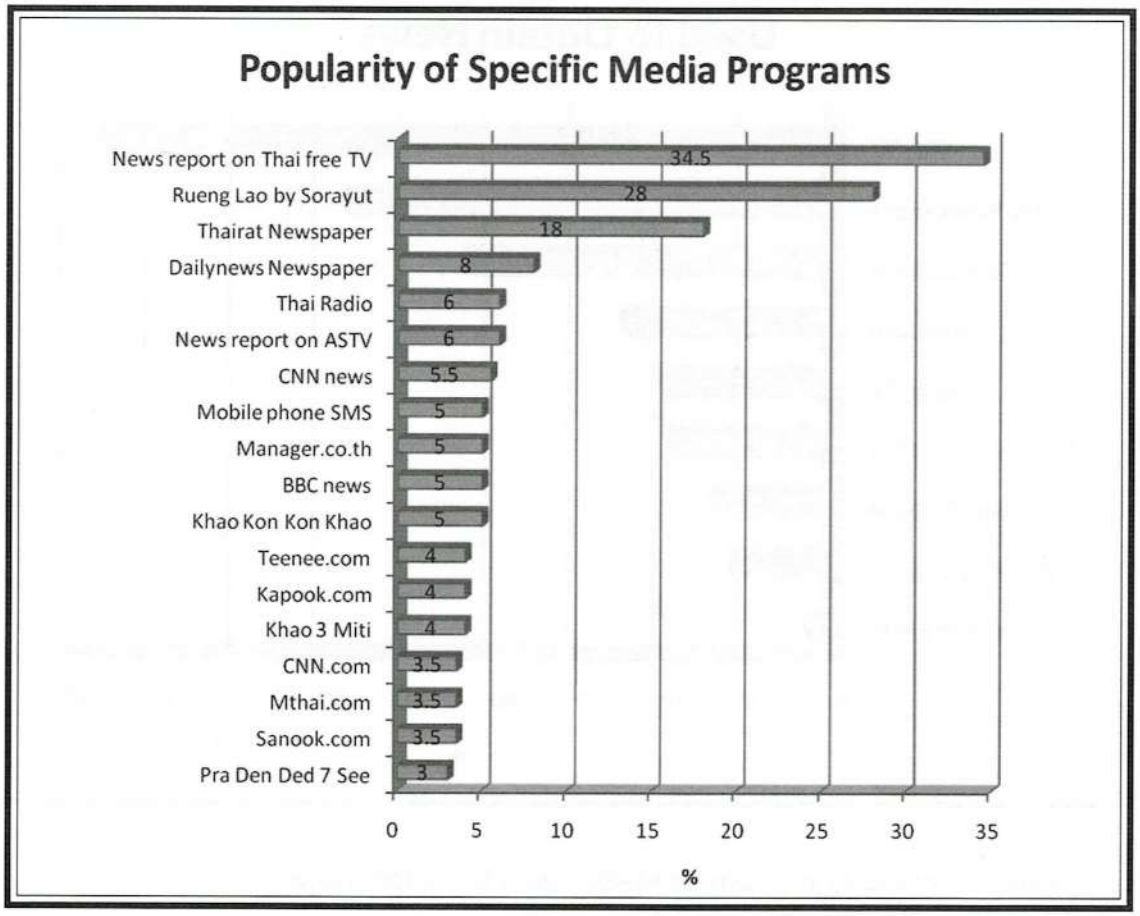

Figure 2: Popularity of Specific Media Programs

As far as the reasons for selecting the media are concerned, 45% of the correspondents watch/read/listen to political news through the media of their choice because they believe that those channels provided them with live news coverage. Reliability and the quality of being up-to-date with the news were other main reasons for the people to select a media channel, which accounted for 37% and 32% respectively. (See Figure 3: Reasons for Selecting Media).

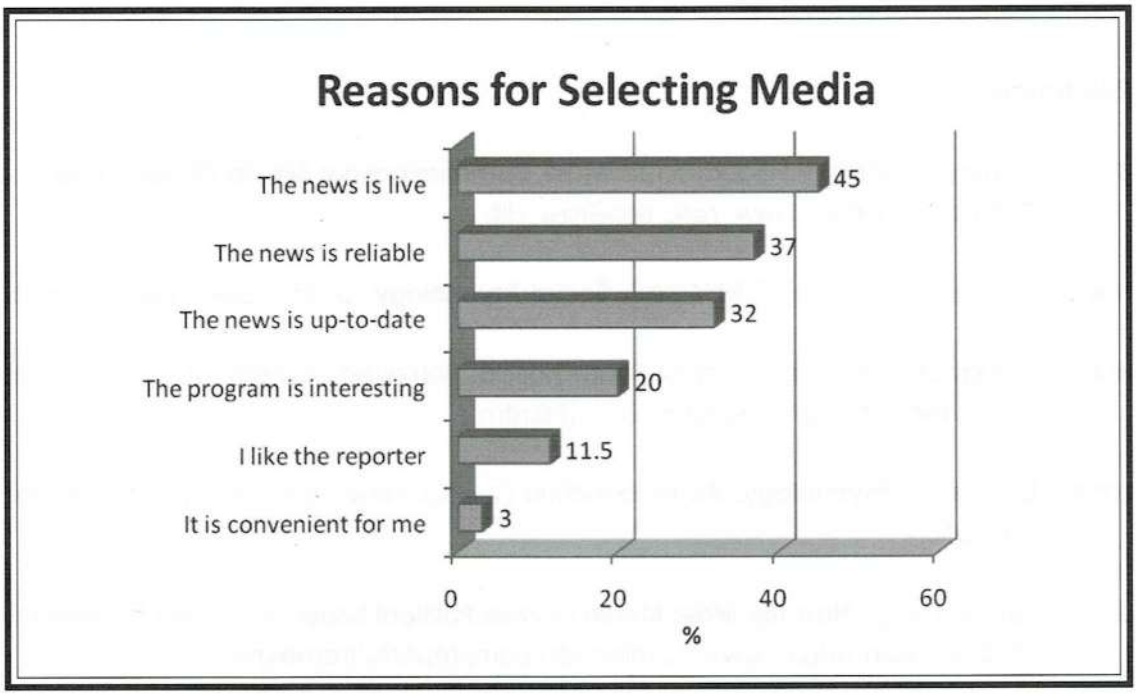

Figure 3: Reason for Selecting the Media

As for the reliability of the government media, the majority of the correspondents which aggregated 56.5% believed that the government media was 80-90% reliable whereas only 18.8% were completely confident in those media. The moderate amount of 24.7% thought they were less than 70% reliable. The results were similar to those of the news presented via the media of the private sectors. 56.1% of the correspondents were of an opinion that the private sectors' media were 80-90% reliable and 14% put all their trust in them. Another 29.8% thought they were less than 70% reliable.

When asked to compare between Thai media and foreign media, 36.4% of the correspondents thought that both Thai media and foreign media were similarly reliable. However, 26.6% of respondents said that Thai media was more reliable while 26.9% viewed foreign media as more reliable.

Conclusion

Most individuals in Phuket who were concerned about politics usually watched news on television and read newspapers to update themselves with political situations. To begin with TV programs, they preferred to watch general news reports on Channel

3, 5, 7, MCOT, NBT and TPBS and the news talk show 'Rueng Lao by Sorayut'. As for newspapers, the Thairat newspaper was most often read by Phuket audiences. These media gained their popularity because their audiences believed that the news presented by them was live, reliable and up-to-date. Most individuals in Phuket rated the reliability of the news by Thai media, whether they were of the government or private sectors, at 80-90%. Also, they were in an agreement that both Thai media and foreign media were of equal reliability.

References

Baran, Stanley J. (2004). Introduction to **Mass Communication: Media Literacy and Culture.** (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Hogg, M.A. and Vaughan, G.M. (2002). **Social Psychology** (3 ed.). Essex: Prentice Hall.

Human Behavior. (2005). University of South Florida. Retrieved September 15, 2010, from http://hsc.usf.edu/~kmbrown/TRA_TPB.htm

Lahey, B.B. (2001). **Psychology: An Introduction** (7 ed.). New York: McGraw-Hill Higher Education.

London, Scott. (1993). **How the Mass Media Frames Political Issues.** Retrieved September 13, 2010, from http://www.scottlondon.com/reports/frames.html

Longres, J.F. (1990). **Human Behavior in the Social Environment.** Illinois: F. E. Peacock Publishers.

McConnell, J.V. and Philipchalk, R.P. (1992). **Understanding Human Behavior** (7 ed.). Florida: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.

Taylor, I. (Ed.). (2003). Active Psychology. Singapore: Longman.

Taylor, S.E., Peplau, L.A., & Sears, D.O. (2005). **Social Psychology** (12 ed.). New Jersey: Prentice Hall.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. **สื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรม และ สังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความจากงานวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิเทศศึกษา

รายละเอียดบทความ

1. เป็นบทความด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และภาษาและภาษาศาสตร์ ที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในที่ใดมาก่อน
2. เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น
3. บทความต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทยจำนวนไม่เกินอย่างละ 300 คำ โดยระบุชื่อบทความ ชื่อ - นามสกุลผู้เขียน วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา สรุปผล และการนำไปใช้ (ถ้ามี)
4. หากเป็นงานแปล หรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์
5. ระบุชื่อบทความ ชื่อ - นามสกุลจริง (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ตำแหน่งทางวิชาการ สถานที่ทำงานของผู้เขียนบทความ และ E-mail
6. ข้อความในบทความพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word รูปแบบตัวอักษร Cordia New ขนาดตัวอักษร 16
7. ส่งต้นฉบับบทความมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 จำนวน 1 ชุด พร้อมทั้งส่ง File ข้อมูล *.doc ทาง E-mail ไปยัง nareerat@phuket.psu.ac.th ฉบับแรกของปีส่งต้นฉบับภายในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ และฉบับที่ 2 ภายในวันที่ 31 สิงหาคม
8. เกณฑ์การพิจารณาบทความ มีดังนี้
   8.1 กองบรรณาธิการพิจารณาเบื้องต้น
   8.2 ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้พิจารณาเนื้อหาสาระ ตรวจสอบความถูกต้อง และคุณภาพทางวิชาการ
9. กองบรรณาธิการจะไม่คืนต้นฉบับให้กับเจ้าของบทความ
10. ลิขสิทธิ์บทความเป็นของผู้เขียนและสงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย การตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

ตัวอักษร Cordia New ขนาดตัวอักษร 16
ขอบบน 1.5 นิ้ว
ขอบล่าง 1.0 นิ้ว
ขอบซ้าย 1.5 นิ้ว
ขอบขวา 1.0 นิ้ว

ส่วนประกอบบทความ ตามลำดับดังนี้	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	18
ชื่อผู้แต่ง	เน้น เอน	ชิดขวา	16
บทคัดย่อ - ภาษาอังกฤษ - ภาษาไทย	เน้น	ชิดซ้าย	18
หัวข้อแบ่งตอน	เน้น	ชิดซ้าย	18
หัวข้อย่อย	เน้น	ใช้หมายเลข	16
เนื้อหาบทความ	ปกติ	-	16
การเน้นความในบทความ	เน้น	-	16
ข้อความในตาราง	ปกติ	-	14
ข้อความอ้างอิง	เอน	-	14
เอกสารอ้างอิง	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	18
รูปที่	ปกติ	กลางหน้ากระดาษ	14

การอ้างอิง

การอ้างอิงใช้การอ้างอิงแบบนาม-ปี (Author-date Citation) และการเขียนบรรณานุกรมตามแบบ APA Style